

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим д о д а т к о м
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно,
півріч. 6.— зл., чвертьрічно 3.— зл.
для Америки 2.50 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

З М І С Т:

	стор.
<i>Редакція:</i>	
Гість із Риму	329
<i>о. Др. Василь Лаба:</i>	
Св. Теодор Студит, реформатор чер- нечого життя	331—337
<i>о. прот. П. Табінський:</i>	
Сучасний церковний розкол та його причини	337—345
<i>о. Омелян Квіт:</i>	
На актуальні теми	346—349
<i>о. Андрій Лошній:</i>	
Круг празника Воздвиження Чесного Хреста у нашім річнім церковнім уставі	350—357
<i>о. Микола Думанський:</i>	
Трагедія Холму	358—362
Відозва	363—364
Нові книжки	364—366
Всячина	366—368

Впр. Отці Передплатники !

Просимо прислати
післяплату за „Ниву“

АДМІНІСТРАЦІЯ.

До Впр. Членів Б. Н. Т. у Львові

В грудні 1933 р. ми розіслали всім нашим членам членські грамоти, до котрих були долучені поштові складанки на вплату зл. 2.— належності за одержану грамоту. Не всі члени вплатили вже цю належність, тому просимо довжних не-гайно вплатити, щоби не приневолювати нас до поіменних упімнень.

БОГОСЛОВСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО
у Львові.

ЦЕРКВИ КУПУЮТЬ СВІТЛО

лише у своїй фабриці свічок

„К Е Р О С“

Власники: ПАВЛО ДУРБАК і СИНИ

перше Інж. Н. КОТЕЦЬКИЙ і Сна, спілка з обм. пор.

ЛЬВІВ 15. вул. ОКРУЖНА (бічна Кульпарківської) 108 а. — Тел. 57-48.

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата вносить 12 зл. річно,
півріч. 6.— зл., чвертьрічно 3.— зл.
для Америки 250 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

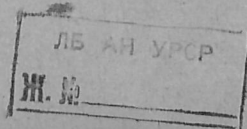
Гість із Риму

Перед кількома днями приїхав до Львова з Риму відпоручник Апостольського Престола в характері Апостольського Візитатора цілої Галицької церковної Провінції, о. Іван Гудечек, Ч. св.Ізб., генеральний консультор Згромадження ОО. Редемптористів, і замешкав в митрополичій палаті.

Приїзд Апостольського Візитатора має для нашої Церкви далекосягле значіння і не сумніваємося, що наше громадянство, так духовне, як і світське, прийме Достойного Гостя радо і гідно.

Вже вдруге по світовій війні присилає Апост. Престол візитатора до нашої Церкви для перестудіювання тут на місці її положення і зложення відтак відповідної реляції найвищому Зверхникови Церкви. Першим візитатором був у 1923 році бл. п. о. Дженокі, який, зібравши обильний фактичний матеріал про положення нашої Церкви серед нових політичних відносин, зложив його в Римі, у відповідних конгрегаціях, та своїм прихильним відношенням до нашої Церкви і Народу залишив по собі як найкращі спомини.

Однак між місією першого Апост. Візитатора і нинішнього заходить деяка різниця. О. Дженокі був висланий в характері Апост. Адміністратора властиво на Велику Україну, щоби навязати контакт з молодю Українською Державою, і тільки неможливість дістатися туди, по причині большевицької окупації, примусила його залишитися на області Галицької церк. Провінції. Перший Апост. Візитатор висланий був до нас, як державного народу, що мав

відіграти передову роль в реалізуванні великих плянів Апост. Престола на Сході Європи.

Місія теперішнього о. Візитатора дещо відмінна. Він приїжджає до нас по втраті нашої державности, переможе-них, прибитих і . . . розбитих. Від часу останньої візитації наше положення у всіх ділянках нашого національного життя стало куди гірше, чим воно було перед нашим державницьким зривом. Наша Церква, отся найбільше творча сила Наро-ду, опинилася в таких відносинах, в яких від півтора сотки літ не була. Передусім спинено її творчий розмах та не до-зволено їй поширити свої впливи і працю поза власні гра-ниці, звязано їй крила і потрактовано її як Церкву другого ряду, як щось менше вартне. Створено для неї в нових державно-політичних відносинах таке положення, що вона мусить вести безнастанну боротьбу за вдержання свого стану посідання, що, розуміється, їй тільки частинно вда-ється.

Це з одного боку, з боку, сказати б, зовнішнього фронту.

З другого боку програна національна війна і викли-кане тим психічне заломання цілого Народу та національно-політична дезорієнтація мусіла до якоїсь міри відбитись і на церковнім відтинку нашого національного життя. Пе-редусім захиталася єдність і суцільність нашої Церковної Провінції, повстали три окремі церковні одиниці, фактично від себе независимі, кожда із своєю власною церковною політикою, яка не все покривалася із догматичними цер-ковними традиціями та з настроями вірних, потворилися фронти, на яких йшла тиха боротьба, закулісові інтриги й обвинувачення та нездорова ривалізація після засади „mehr päpstlich als der Papst selbst“ — а в висліді того всего на області нашої Церковної Провінції появилися, нечувані досі, протестантські секти і т. зв. православіє, а між нами самими взаїмна нехоть і відчуженість.

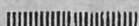
І тільки великій ласці Божій треба завдячити, що ся Церква, мимо всіх ворожих затій і мимо свого внутріш-нього розхитання, веде велику творчу працю, просто з герой-ським зусиллям і усуває всі ті перепони, які їй під ноги кида-ють чужі і, може й несвідомо, свої — та витворює такі цінности на всіх ділянках своєї праці, про які передше ніхто й не думав.

І ось до тієї нашої Церкви приїхав Достойний Гість із Риму. Приїхав, щоби познайомитись з нею і загалом з ці-лим релігійним життям нашого Народу, з усіми його пози-тивними прикметами і недомаганнями, побачити її смутки і радощі, а познайомившись з тим усім, представити те по-ложення Апостольському Престолови для видання потрібних заряджень.

Вороги нашої Церкви будуть може глядіти на приїзд Апостольського Візитатора як на наше упокорення чи доказ нашої слабости, але ми під цим оглядом спокійні. Немає, здається, в католицькій Церкві багато таких народів, яких Церква, серед таких тяжких відносин, як у нас, виконала б таку велику працю, що наша.

Витаємо Достойного Представника Апостольського Престола між нами і просимо Бога, щоби його побут між нами причинився до повернення назад єдності і суцільности нашої Церковної Провінції та однозгідности у нашій спільній праці і до злагіднення неприхильного наставлення до неї чужих чинників.

Редакція.

о. Др. Василь Лаба

Св. Теодор Студит, реформатор чернечого життя

(Інавгураційний виклад, виголошений на отворенні академічного року 1934/35 у львівській Богословській Академії).

Отсю тему нинішнього інавгураційного викладу подиктувала мені слідуюча причина: Теодор Студит є у низці головних подій історії Східної Церкви і в ряді визначних представників Східної Церкви доволі зізольованою постатю. Він живе в розмірно глухому часі, який в історії Східної Церкви тягнеться від смерти Івана Дамаскина, останнього Отця Церкви до виступу Фотія, отця східного роздору, прийшовши на світ 759 р. около десять літ по смерті Дамаскина, а умираючи 826, коли Фотієви було около десяти літ життя. З Дамаскином з одного боку а з Фотієви з другого Теодор вяжеться досить далеким способом, а саме настільки, що по Дамаскині він переняв у спадку провід у дальшій боротьбі проти іконоборців, а Фотієви лишив у спадку найсвіжіше задокументовання зверхности римських папів над соборною Церквою, висловлене у кореспонденції з папами, яке вже в дуже короткому часі знехтував патріарх — ересіарх.

В академічній програмі студій не трапляється проте так легко нагода говорити про Теодора Студита. Щоб його не поминути, то треба на се шукати нагоди окремо, ось такої як н. пр. нинішня.

Про свій час Теодор Студит, при своєму скромному чині еромонаха і монастирського ігумена, є провідною особою просто провидінною. За ним криються в тіни сучасні

Йому патріярхи, люди не злої волі, і не малої міри, але притиснені світськими володарями які не встигли залякати неустрашимого Теодора Студита. Біля нього не стрічаємо за весь той час другого письменника, рівного йому талантом, освітою і всесторонню творчістю. А вже найбільше заслуг кладе Теодор Студит і добуває великі успіхи, а вслід за тим велике ім'я для себе, своїми невтомними стараннями завернути чернече життя, що в його часі знаходиться у великій занепаді, до того стану, в якому воно знаходилося ранше в Єгипті, Палестині і Кападокії.

Теодор Студит є zarazом:

1) великим подвижником, який здобув собі своїм боговгодним життям ім'я святого;

2) великим церковним діячем, який з неустрашимою відвагою підносив протест проти насильств володарів у відношенню до Церкви та її догм і канонів та проти уступчивості патріярхів, що жертвували „*principia principibus*“;

3) апологетом, який у творах і устних диспутах боронив свободи Церкви, правд віри і церковних канонів;

4) рухливим кореспондентом з папами, патріярхами, владиками, монахами;

5) проповідником і поетом;

6) і — на чому ми зокрема зупиняємося-реформатором чернечого життя.

* * *

Вкортці по Халкедонським Соборі, за папи Льва I Великого і за цїсаря Льва Великого, около 459 р. прибув з Риму до Царгороду патрицій і консуль іменем Студіос (Στοῦδιος, Στοῦδης), в перекладі на грецьку мову Евпрепій, і оснував там монастир з храмом св. Івана Предтечі на кінці міста над берегом Мармурного Моря, недалеко Золотих Воріт. Сей монастир дістав назву від свого ктитора *μοναστήριον τοῦ Στοῦδιου* або *τῶν Στοῦδιῶν*. По різних переходах, як по конфіскаці за іконоборських спорів, по частиннім знищенню в часі хрестоносних походів, Студійський монастир став вкінці замінений завойовниками Турками на мечет, нині з назвою Імрагор-Джамі. В 792 р. Теодор Студит мусів утікати з монастирською братією зі свого родинного ктиторського монастиря Боскітїон коло місцевости Саккудіон в Бітинії на європейський бік по причині частих набігів Арабів на малоазійське побережжа. В тім часі він був вже від дванайцяти літ монахом, а від трьох літ священиком й ігуменом. У Візантії патріярх Тарасій, святий Теодор, і цариця Ірина предложили Теодорові і його братії на поселення студійський монастир, який через вимертя ктиторів стався самовладний і опустів в часі іконоборчих спорів до 10—12 монахів, а ще радше звичайних мешканців у тому

монастирі. Сей столичний монастир зі славним минулим стався для Теодора полем праці над реформою чернецтва і від нього Теодор одержав ім'я Студита, а його реформа — ім'я Студійського Уставу.

Чернецтво, що так розвинулося в IV ст., саме в часах Теодора опинилося у великім занепаді. Залишаючи на боці се, що воно в Єгипті попало в монофізитську срьсь, на цілій позавизантійській території воно потерпіло богаго від арабських наїздників. Арабська влада накладала на монастирі давлячі тягарі, а фанатичні арабські ватаги нападали на монастирі та уряджували погроми на черців. На византійській території чернецтво переносило тяжкі гонення з боку володарів-іконоборців, бо якраз монахи вміли найкрасше постояти за почитанням ікон, підчас коли світське духовенство, або переходило на сторону іконоборців, або залякане мовчало. Занепад чернецтва йшов однак не лиш від тих зовнішних ударів на монастирі, які витворили тип монаха скитальця або заточенця, але виходив зпосеред самого таки чернецтва.

Чернече життя повстало під кличем втечі від світа *ἀπὸ χάριτος* — поза оселі, *εἰς ἔρημον* — на пустиню. Як довго монахи жили на пустині або в відлюдних сторонах, ізольовані від світа, чернече життя процвітало і набирано великого почитання у світської суспільности. Вісти, що тут і там передіставалися на світ, перетворювалися в легенду про св. Отців пустині, ангелів у людському тілі, божих угодників. Згодом монастирі переселилися з пустині на світ, у міста і села. Світ стрінув монахів з великою пошаною, але підніс їм на стрічу всі свої спокуси. Між чернечим і світським життям почалися живі звязки, а разом компроміс, який дуже шкідливо відбився на чернецтві, „чернецтво знову звернуло серцем у єгипетську неволю“.

Світські люди отворили монахам свій дім, кишеню і душу. Міряни взялися на випередки запрошувати монахів до себе на гостини, т. зв. трапези, щедро жертвували монахам гроші, щоби купити собі їхні молитви, удавалися до монахів за духовними порадами, віддаючи їм більше довіря, як світському духовенству. Сі звязки зі світськими людьми знесли цілковито монастирське затворення, відкрили на розтвір двері монастирів, так що через них входив і виходив, хто коли хотів, ослабили дисципліну і заторкнули самі обіти.

Монастирі у свою чергу сталися також спокусою для світських людей, честилюбивих і непослідовних, які забажали й собі стати монахами, але вибирали облекшене монаше життя. Вони не входили в монастирську громаду, бо тоді мусілиб виповняти строгі правила, але діставали в монастирі окрему келію і вели у ній по власному уподобанню монаше життя, а нераз просто хозяйство, бо задержували як осо-

бисту власність майно і рабів. Се були т. зв. келіоти або ідіоритмісти (*μοναχὸς κελιωτικός* або *ιδιόρρυθμος*). Наслідок припинення келіотів у монастир був такий, що цілі монастирі з первісно спільним устроєм стали замінюватися на келіотські монастирі. Монахам приділювано просто до рук після старшинства, себто уряду, який вони займали в монастирі, пайки з доходів монастирських посілостей, а решту доповнювали жертви світських людей, добровільні або випрошені на устроєння келії. Ся дуже вигідна форма монашого життя стягала у монастир масово непокликаний елемент, а на ділі була вона нічим іншим, як запереченням монашого життя. Дальшими етапами занепаданя чернецтва були т. зв. домашні і безстінні монастирі. Домашні монахи, принявши постриження, жили в приватнім, власнім або чужім домі, безстінні монахи жили в шатрах або колибах, залюбки построяних в сусідстві церков. Посліднім висловом монашого життя по власному розумінню і уподобанню були так звані безмонастирські монахи, для яких монастирем був цілий божий світ, монахи-волокити, що тягалися від села до села, від дому до дому, і жили з монашої рясї, одинокої признаки їхнього стану.

Ще іншими частими аномаліями у тогочаснім чернечім життю були аренди монастирів світським людям. Імператори й архиєреї звикли були віддавати монастирі, яких ктиторі вимерли, або які з інших причин занепали, світським людям, головнo своїм урядникам в нагороду за їхню службу, в до смертній заряд на ктиторських правах, під претекстом, що вони мають привести монастир до ладу. Такий мірянин-арендатор поселявався з родиною і челядю в монастирі і безпощадно пустошив його матеріяльно й морально, загарбував монастирські доходи, обертав монахів на своїх слуг, стягав у монастир — як гостей, слуг або кандидатів — людей, що вносили туди тільки соблазнь.

Світські і церковні законодавці видавали вправді зарядження, щоби усунути сі хиби в монашому життю, одначе в практиці хиби істнували дальше.

Успішнішими, як зарядження згори, показалися для усунення тих хиб міри, що вийшли зпосеред самого чернецтва, яке зрозуміло своє упокорююче положення і змилення свого призначення. Тікати на пустиню було і неможливе і невказане. Пустиня була, так сказатиб, історичним новіціятom чернецтва і вона виповнила свою задачу. Чернецтво мусіло залишитися на своїх нових позиціях, істнувати серед світа, щоби служити ближнім і відгородитися від світа, щоби служити Богови.

Заслуга піддвиження чернецтва з його упокорюючого упадку належитья Теодорови Студитови. Теодор не був творцем якогось нового, писаного монашого уставу, так як

були ранші нього законодавці чернечого життя на Сході: Пахомій, Василій Великий і Сава Освячений. Вправді поміж творами Теодора вичислюються два такі твори, що мають характер писаного уставу: *Ἐπιτίμια κατὰ στάσιν τῆς μὲν τῶν Ὑποτύτων* — Нарис порядків студійського монастиря і *Ἐπιτίμια* — карний чернечий кодекс. Та *Ἐπιτίμια* не є твором Теодора Студита, але анонімного монаха Студійського монастиря з X ст., який записав дисциплінарні й літургічні практики в Студійськiм монастирі у такій формі, якій вони були введені і канонізовані Теодором Студитом і зберігалися в Студійськiм монастирі. Анонімний автор говорить про се виразно: У святих монастирях від довших часів прийнялися многі і ріжні передання. Ріжні монастирі рядяться ріжними уставами. Одно з тих передань держимо ми, переняте від великого Отця нашого й ісповідника Теодора. І не тільки ми одні, але багато красші монастирі переняли його і держать його як совершеніше, виключаюче все, що недостаточне і злишне. Тому ми нині, повинувавшись батьківській волі, підчинилися приказови, щоби передати його на письмі на вічну пам'ять пізнішим поколінням.

Те, що ми з певністю знаємо про нарис правил Студійського монастиря, відноситься мабуть і до епітимій. Також і сі епітимії не є, здається, власним твором Теодора, але дещо пізнішими записками покут, які практикувалися в Студійськiм монастирі традиційно, від часів Теодора Студита. Теодор Студит не писав свого уставу, але творив його ділом, наладжуючи у своєму монастирі зразкове, дійсно совершенне, збірне чернече життя. Письменними жерелами свого уставу являються щойно пізніші записки практик Студійського монастиря і твори Теодора Студита, а саме: малі й великі поучення голошені монахам, листи до монахів, заповіт, ямби.

З тих джерел виходить, що цілю Теодора Студита було привернути корінний киновіяльний устав, який існував в Церкві від IV ст. з усіми практичними доповненнями, яких домагався історичний досвід Теодора та життєві потреби часу. Кондак на честь Теодора називає його послідувателем законодавця Христової Церкви, Василя В., другим Васиєм так своїм словом як і життям. Сам Теодор частіше називає свою діяльність наслідуванням правил і законів Василя В., продовжуванням трудів Василя В. над устроєм чернечого життя. Нема сумніву, що киновіяльний устав Теодора Студита взятий у своїй основі з аскетичних творів Василя В. Та сей устав Теодор доповнював практиками ерусалимського уставу і в такий спосіб сотворив устав для всего східного чернецтва, не механічно компільований, але передуманий і примінений до духа часу.

Тими додатними прикметами, що запевнили уставови Теодора Студита загальне прийняття були:

1) Безоглядна монастирська спільнота. Про неї говорив Теодор до своїх монахів: у вас, як у ангелів, у всему мир і любов, наче одна душа, одна воля, один віддих і здруження, як між приятелями, або ріднею, так що виключені всі причини до незгоди і спори за власність.

2) Дуже подрібно усталений етат монастирських урядовців. Адміністраційний устав киновії, введений Теодором, був новістю, досі незнаною східному чернецтву. Чини з утвореними назвами, точно określеними обов'язками та карами за їхнє залишення перейшли зі Студійського монастиря загально до всіх інших східних монастирів.

3) Управильнений духовний провід в монастирі. Монахам наказував Теодор Студит читати св. Письмо і твори Отців, голосив їм поучення, які опісля читалися в монастирях його уставу три рази в тижні і накладав на них обов'язок сповіди або звірювання перед ігуменом т. зв. ἑσαχόμενος. Той обов'язок, отворити тайни своєї душі перед ігуменом — аргументував він тим, що ігумен є заступником Бога і має мати щось із божих прикмет всюдиприсутности і всевідучости.

4) Заняття монахів умовою працею. У Студійським монастирі студії були в більшій почести, як по інших монастирях Сходу. Через те монастир притягав до себе не лиш людей з простолоуддя, які в монастирі займалися управою монастирських піль, ремеслом, плетенням кошів, але також образованих людей. Студійські монахи вчилися граматики, філософії, св. Письма і читали твори Отців, щоби могли займатися полемікою. В монастирі була бібліотека, для якої каліграфи переписували рукописи. Пізніше там списувалися і перекладалися навіть словянські книги та йшли на Русь. Стефан Новгородець з половини XIV ст. говорить, що він стрінув у Царгороді своїх земляків, Івана і Добрилу, яких уважано пропавшими без вісти. Вони займалися списуванням книг у Студійським монастирі. Між студійськими монахами находилися ієропсалти і поети, що укладали кондаки та інші пісні. При монастирі була мистецька робітня.

Устав Теодора Студити був першим монашим уставом на християнській Русі. На київській Русі чернецтво появилося у формі келіотства або печерництва. Коли Теодосій став ігуменом київо-печерських монахів, старався у своїй монашій громаді завести образ якнайсовершенішого життя, такий, що найсовершенішим уважався в Греції. В Несторовій літописі оповідається, що він „нача іскати правила чарнеческаго обрїтєся тогда Михаїл чернець монастиря Студійскаго іже бі пришел із Грек с митрополитом Георгієм, і нача іскати у него устава чернец Студійских і обрїт у него ісписа“. З Київо-печерського монастиря сей устав був перенятий опісля всіма іншими монастирями на Русі. „Тео-

належить теж до мовних особливостей Паноплії-Синтагми. Зрівн. с. с. II, 2; XII, 3; XIV, 2; LIX, 3; LXII, 2.

Друга підстава — історична — та, що з полемікою проти безквасного хліба першим виступив Керулярій та що походження його виводив з юдейського передання, — є не більше, як півісторичною. То правда, що Керулярій дивився на вживання безквасного хліба в Евхаристії, як на юдейство; але не був він ініціатором полеміки проти цього обряду, яка розпочалася на 40 років раніше його виступу¹⁾. Що до обвинувачення Латинян в юдействі й аполінаріанстві за їх ехаристичну практику, то таке було висловлене вже першими полемістами: автор трактату: „Як і яким чином відлучено від нас Латинян“ виводив цю практику з аріанства й аполінаріанства, а Никита Никеєць, крім того, знаходив у ній ще й юдейство²⁾. Автор Паноплії-Синтагми безперечно знав статті Никити Никеїця, і його думки та вирази повторив у розгляданім нами уступі, як це легко бачити із слідуючого зіставлення.

Паноплія, с. XVII, 1:

Μηδὲν ἀτελὲς ἔχειν μηδὲ λελω-
βημένον διεκελεύσατο [розум.
старозавітний закон].

с. XVII, 3;

Πῶς... γινόμενον εἰς ἀνάμνησιν...
Χριστοῦ γίνεσθαι ἀπὸ ἀτελοῦς καὶ
σκιώδους πράγματος;

с. XVII, 3:

„Безквасний хліб... є переданням Богом проклятого Аполінарія. Він лихословив... називаючи Св. Його (Христове) Тіло нерозумним і бездушним. Вигадав і те, щоб справляти св. приношення безквасним хлібом. Бо божествен. Отці узнали сіль замість розуму, а закваску в св. проскурі визначили замість душі“.

Лексичний матеріал останнього уступу Паноплії той же, що й у відносних уступах Никити Ститата й Петра Антіохійського (про що мова буде далі), але біг думки, як

Никита Ник. [А. Павловъ,
стор. 138]:

Οὐδὲν γὰρ ἀτελὲς, οὐδὲ λελω-
βημένον προσφέρετο.

Никита Ник. (Ibid., ст. 138):

Βίβλος ἐστὶν καὶ τὰ εἰς ἐκείνου
(Χριστοῦ) προσφερόμενα ἀνάμνη-
σιν ἔμφυχα εἶναι καὶ τέλεια.

Никита Ник. (Ibid., стор. 143)

„Проклятий Аполінарій, вчивши, що тіло Христове бездушне, казав, що треба, щоб тіло Його було подібне до безквасного хліба. Бо закваска в тісті має те саме значіння, що душа в тілі“.

¹⁾ Див. „Нива“ 1934, ч. V, стор. 170—175; ч. VI—VII, стор. 206—209.

²⁾ J. Hergenröther, Monumenta, S. 156; А. Поповъ, стор. 138—139; А. Павловъ, стор. 135, 143, 144—145.

у Никити Нікейця. Стичність з останнім автор Паноплії виявляє ще в уступі про нечисту їжу (с. XXI, 3, 4), на що вкажемо далі; правдоподібно цьому ж письменникові він обов'язаний і терміном: „ἐθελόχωφειν“ (с.с. LVI, 2; LIX, 3) — рівнозначним з виразом: заткати вуха, або „не хотіти чути“¹⁾.

Вище сказане стверджує, що уступ XVII, 1-3 уявляє собою з погляду текстуального та ідейного цілість, а значить — усі його частини автентичні. Заперечену з них видавцем, на нашу думку, треба читати слідуєчим способом:

„Усе давнє минулося й сталося, як ми сказали, все новим. Як же те, що в Новім Завіті діється на спомин Господа й Бога й Спаса нашого Ісуса Христа, має бути від річи недосконалої й тинистої? Справді, безквасний хліб у Латинянь є переданням Богом проклятого Аполінарія. Він лихословив про вчоловічення Господа, називаючи св. Його тіло нерозумним і бездушним, вигадав і те, щоб справляти св. приношення — Евхаристію — безквасним хлібом. Бо божествені Отці узнали сіль замість розуму, а закваску в св. проскурі опреділили замість душі. Також (безквасний хліб) справа юдейських звичаїв і передань. Тож анатема, яку наложив Апостол за обрізання, як вище сказано, й на Латинянях за безквасний хліб і суботу“.

Никита Нікеєць не був одиноким джерелом для XVII уступу. При написанню останнього автор використав ще інших полемістів, яким обов'язаний поглядом на те, що евхаристичний хліб мусить бути не тільки квасним, а й із сіллю. Про одного з них ми скажемо пізніше під п. 6⁰, а тут присвятимо кілька слів тим, яких він титулує „божественими отцями“: „божествені отці — каже він — узнали сіль замість розуму, а закваску в св. проскурі опреділили замість душі“. Подібне твердження й у такій саме формі висловили Никита Ститат²⁾ і Петро Антіохійський³⁾, повторюючи і даліше розвиваючи погляд Никити Нікейця. Але цілком неправдоподібно, щоб автор Паноплії-Синтагми дивився на тих полемістів, як на „божественних отців“; певніше — він користувався їх творами не безпосередньо, а в уривках, відомих з іменами св. Атанасія Александрійського й Івана Дамаскина⁴⁾. Коли й ким зроблено названі уривки, невідомо; але напевне сталося це тоді, коли твори Никити Ститата й Петра Антіохійського були вже літературною рідкістю, а Греки в бо-

¹⁾ А. Павловъ, стор. 138.

²⁾ Nicetae Stethati contra Armenios с. 13: J. Hergenröther, Monumenta, p. 152.

³⁾ Petri Antiocheni epistola ad Dominicum Gradensem с. 23: Migne, P.G. t. CXX, с. 777.

⁴⁾ Pseudo-Athanasii libellus de azymis: Migne P. G., t. XXVI, с. 1328; Pseudo-Damasceni libellus de azymis, Ibid., t. XCV, 388, 389—391. Гідне уваги, що автор висловлюється: ἡμεῖς ἀντὶ ψυχῆς, як і Псевдо-Отці, а Ститат і Петро Антіохійський — ἡ πρόρρητη ἀντὶ ψυχῆς.

ротьбі з Латинянами потрібували поважніших церковних авторитетів.

2^о. Уступи про безквасний хліб, піст у суботу та нечисту їжу (с. с. XVIII, XIX, XX, 1—3 і XXI, 3) настільки вербально близькі до перших двох послань Льва Охридського, що треба ставити питання не про те, хто з авторів кого наслідував, а про те, хто в кого списав. Зокрема, уступи XVIII, 1—3; XX, 1—3 і XXI, 3 — майже дослівно повторюють частину першого послання, а уступ XVIII, 4—XIX, 3—містить тексти, які з незначними відмінами знаходяться в другім посланню.

Не може бути найменшого сумніву, що літературне першенство належить Архиепископові Болгарському. На це вказує вже сама Паноплія-Синтагма: наводячи слова останнього про християн, які держаться суботи й безквасного хліба, вона попереджує їх заввагою: „І Архиепископ Болгарський, авторитетно промовляючи¹⁾ в посланню до Латинян, каже“ (с. XX, 4)...Що з послань цього ж Архиепископа виписано також вказані вище уступи, видно з порівняння обох письменників. Обмежимося найвиразнішими місцями.

Уступ XVIII, 4—XIX узасаднює ту точку погляду грецьких полемістів, що після того, як минув Мойсеєвий закон, скасовано й безквасний хліб. На доказ її наведено тексти: 1 Кор. V, 6—8; Мат. XVI, 6; 1 Кор. XI, 23—26 і Григорія Богослова з його проповіді на Різдво Христове. Перший з цих текстів: „Хіба не знаєте, що мала закваска квасить усе тісто? Отож очистіть стару закваску (в Паноплії: „себе від старої закваски“), щоб бути вам новим тістом, бо ви безквасні, бо й Пасха наша, Христос, за нас принесений у жертву. Тому святкуймо не зі старою закваскою, не з кваскою порока й лукавства, а з безквасним хлібом чистоти й істини“, — латинські полемісти вживали на доказ правильності своєї літургічної практики²⁾. Грецькі полемісти старалися надати цьому текстові інше значіння: Никита Ститат і Лев Переяславський³⁾ пояснювали, що в цих словах мова не про спосіб відправлення Евхаристії, а про гріх і моральну чистоту. Лев Охридський пішов ще далше: в своєму другому посланню текст Апостольський використовує на доказ, що скасовано закон Мойсеєвий, а зокрема безквасний хліб. Такий несподіваний для властивого сенсу ужиток тексту зробив він за допомогою його пояснення, яке з усією справедливістю можна поставити поруч пояс-

¹⁾ Κοιτολέγων, а не κριστάλεγων, як помилково стоїть у виданім тексті: див. А. Michel, Von Photios zu Kerullarios, z. 37.

²⁾ Humberti Adversus calumnias Graecorum Migne, P. L., t. CXLIII, col. 949.

³⁾ Nicetae Stytiati contra Latinos, с. 976; Dialaxis, А. Michel B. II, p. 327—8; Leonis metropolitae Russiae, А. Павловъ, стр. 124—125.

вень рабiністично-талмудичних. Хiд думки Архiepіскопа Болгарського слiдуєчий. Є двi закваски: одна — добра, закваска чесноти; заквашенi нею божественi Апостоли сталися свiтильниками, що сяють у свiтi, i їй уподоблено Царство Боже; друга — зла, закваска порока; нею заквашенi Юда, зрадник Христовий, та всi, що опоганюють себе його пристрастями. Апостол називає давньою закваскою порок, а новим тiстом чесноту й учить обминати Мойсеєвий закон, як порок i фальш, а зокрема безквасний хлiб; справляти ж божественi тайни, як справив Христос i передав своїм Апостолам, а через них i нам¹⁾).

Без пояснення, придуманого Львом Охридським, текст 1 Кор. V, 6—8 нiяк не може служити тiй цiлi, для якої його в Паноплії вписано; себ-то, як доказ проти уживання безквасного хлiба. А це доводить, що автор Паноплії перейняв від Архiep. Болгарського розумiння зазначеного тексту, опустивши лише його коментарi.

Також Мт. XVI, 6: „стерезітьсiя закваски фарисейської“ теж сам по собi не мiстить нiякого заперечення закону й установ Мойсеєвих. В подiбнiй ролi він виступає тiльки завдяки вiдповiдному коментаревi, згiдно з яким фарисей те саме, що й Юдеї, а Христос остерігає не тiльки від їх лицемiрства та порочности, але й від неслухного виконання закону.

Пояснення цiлковито в дуsi аналізи, характеристичної для мислення Льва Охридського. Видно, від останнього воно попало до Паноплії-Синтагми.

Застановимось ще над текстом св. Григорія Богослова.

Паноплія, XIX, 3:

Великий Григорій Богослов каже на слова: „Христос родиться“: як ми сказали вгорі, „давнє минуло; ото сталося все новим. Буква відступає, дух торжествує, тiні минають“ Тiню, буквами й образом називає він закон Мойсеєвий.

А. Павловъ, стор. 148:

Чи не чуєте, що Григорій Богослов каже на слова: „Христос родиться“: „Давнє-минуло; ото сталося все новим. Буква відступає, дух торжествує, тiні минають“. Тiню, буквою й образом називає він закон Мойсеєвий, а духом — Св. Євангелію.

Тому каже: „бо законна Пасха — смiло кажу — була менш досконалим образом образу“ [*τῆς τοῦ τύπος ἢ ἀτελέστερος*]²⁾), як безквасний хлiб юдейський був образом

¹⁾ А. Павловъ, стор. 150.

²⁾ У Св. Григорія Богослова: *ἀμωρότερος* — „темніший“.

нашої Пасхи. Образ же не заступає первообразу. Чому? Бо в безкваснім хлібі нема ані солі, ані закваски, ані піднесення догори; це лише болотяне місиво з муки“.

Автор Паноплії-Синтагми наводить текст з проповіді Григорія Богослова на Різдво Христове¹⁾ й пояснює, що „тіню, буквами й образом (Св. Отець) називає закон Мойсеевий“. Пояснення його, однак, містить у собі одну несподіванку: назви закона Мойсеевого „образом“ нема не тільки в наведеном тексті, а й у цілій проповіді. Несподіванки цієї не знаходимо у Льва, бо останній цитує слова з двох проповідей — на Богоявлення й на Пасху, а в другій з них є мова про законну Пасху єврейську, як образ Пасхи Новозавітньої²⁾. Це вказує на те, що автор Паноплії текст св. Григорія Богослова, разом з поясненням, виписав з полемічного послання Льва Охридського.

Ще один, гідний уваги, приклад з уступу про нечисту їжу:

Паноплія XXI, 3.

І Павло Апостол у Діяннях так наказує: „здержуйтеся від задушеного й блуду“.

І великий Павло: Якже й задушене їсте? Чи не знаєте, що кров усякої тварини душа її й хто їсть кров, душу їсть?...

...Інший канон, 63, св. Апостолів: „коли який єпископ, чи пресвітер, чи діякон“ і т. д.

Никита Никисць
(Н. Павловъ, стор. 136).

Споживати кров та задушене ясно забороняє й великий Апостол Павло.

і 63 канон св. Апостолів каже: „коли який єпископ, чи пресвітер, чи діякон“ і т. д.

Лев Охридський,
I. послання (Migne, P. Gr.,
CXX, 842).

Якже й задушене, що в ньому кров згустилася, їдять оці (Франки)?

Чи не знаєте, що кров усякої тварини душа її й хто їсть кров, душу їсть?“

¹⁾ S. Gregorii Theologi Oratio in Theophania, Migne, P. Gr. t. XXXVI, c. 313.

²⁾ S. Gregorii Theologi Oratio in S. Pascha, ibid., c. 656.

Ми навели слова Паноплії в тій формі, в якій їх вида-но. З огляду на те, що імя: Апостол Павло — повторюється двічі, видавець уважає речення: „І Павло Апостол у Діяннях так наказує: „здержуйся від задушеного й блуду“ — за вставку переписчика. На нашу думку дане місце треба прочитати слідуєчим чином. „І Апостол Павло так саме (бо то, цеб-то: як „Христос у Євангелії й Золотоустий, про що мова в с. XXI, 1—2) наказує. „Здержуйтеся від задушеного й блуду“ — (говорить з іншими Апостолами) й великий Павло¹⁾). Як же й задушене їсте? Чи не знаєте“ й т.д. Таке читання стверджується передовсім очевидною залежністю автора від Никити Нікейця, якого слова він повторив, доповнивши вставками; далі, увільняє його від тяжкого закиду, що свідомо сфальшував собі доказ, приписавши Ап. Павлові слова, які належать іншій особі. Якій саме, определити не трудно. Злучник „й“, ужитий в реченню: „як же й задушене їсте?“ містить у собі вказівку, що ці слова виписано з полемічного твору, де були інші закиди, а відсутність звязку між їдженням задушеного й крові змушує догадуватись, що виписка зроблена з пропусками. Справка з першим посланням Льва Охридського цілковито вияснює, в чім саме річ: там перед закидом їдження задушеного є мова про безквасний хліб і піст у суботу, а тому злучник „й“ ужито з логічного конечністю; до слова ж: „задушене“ додано пояснення: „що в ньому кров згустилася“, і таким чином стає очевидним, чому споживання задушеної тварини є їдженням душі її, бо в м'ясі задушеної тварини залишилася кров — її душа. Отже не може бути сумніву, що уступ XXI, з виписано з 1-го послання Льва Охридського.

3^о. У трьох місцях, а саме: 1) в науці про відношення до світського уряду — сс. LIV, 1 — LV, 1 і LVII, 1, 2) в „Доказі сильогізмів“ — с. LXI, 1 і 3) в „Основних догматичн. точках“ — с. LXIII, 4, — Паноплія-Синтагма містить у собі не тільки мислі, а й вирази, які знаходимо в Діяльозі Василя Охридського, написанім у 1155 роц²⁾. Не може

¹⁾ Ап. Павло ставився до питання про чисту й нечисту їжу з широкою толерантністю, як до *идолафора* (річи байдужної): Рим. XIV, 1—6; 14—23; I Кор, VIII, 1—13; X, 25—33; Колос. II, 16, 20—23, і на його авторитет покликалися Латиняни, обороняючи себе проти грецьких закидів. Гумберт напр. писав: „Апостол, піднесений до третього неба й до самого раю, проголошує, що все чисте для чистих і що не треба нічого відкидати, коли приймається з полякою, бо освячується словом Божим і молитвою (Migne, P. L., CXLIII, с. 967). Тому східні полемісти старалися довести, що нечисту їжу осуджує сам Ап. Павло, і з цією цілю вказували на постанову Апостольського собору (Дн. XV, 20), якого він був учасником.

²⁾ А. Michel, II, с. 86—88. Що до подібностей, які цей вчений — знаходить між Паноплією й Діяльозом також в науці про *filioque*, то вони дуже загального характеру, а тому залежності одного твору від другого не доказують.

бути сумніву, що один автор наслідував другого. Котрому з них належить першенство, видно з слідуючого порівняння.

Паноплія, LIV, 1—4: Пояснення апостольського речення Божественного Якова: „коріться кожному людському урядові“ (κτίσει).

Ба! де-хто слухає апостольське речення: „коріться кожному людському урядові“ й гадає, що й безаконим, поганам та єретикам треба коритися, не думаючи глибше над тим, про що воно по божественному Апостолові говорить.

Бо словом „уряд“ зазначає воно устрій з добрим законом; цеб-то: з спокоєм і любовію Бога (κτίσιν γὰρ εἰπὼν τὴν μετ' εὐνομίας ὑποσημέναι κατάστασιν, τούτέστι τὴν μετ' εἰρήνης καὶ θεοῦ φιλοῦσαν).

Коли хто не любить його, то це більше розбрад, ніж уряд (ἀκρησία μᾶλλον ἐστὶν ἢ κτίσις). Правдивий уряд це праведники, апостоли, пророки, мученики, преподобні й усі святі Божі. Народи ж безаконні й безбожні, єретики, богоборні учителі, як безблагодатні тварини, більше розбрад ніж уряд.

Тому й додає (апостол) слідуюче (в посланню) до Тимотея: „чи цареві, як зверхникові“ та інш. (ἐφ. ᾧ καὶ ἐπάγει τὸ πρὸς Τιμοθεῖον εἴτε βασιλεὶ ὡς ὑπερέχοντι καὶ τα εἴης).

Тому не думай — каже —

Васил. Охрид., Діяльог с. 1:

Латинянин: „Як що покору установлено згідно з словами Якова, брата Божого: „коріться кожному людському урядові, то це легко станеться“.

Грек: „Але це апостольське речення, я не можу просто розуміти, так щоб і беззаконникові коритися та (його) слухати.

Бо словом „уряд“ зазначає устрій з добрим законом (εἰπὼν γὰρ κτίσιν τὴν μετ' εὐνομίας ὑποσημέναι κατάστασιν),

Тому й додає: „чи цареві, як зверхникові, чи то воєводам“ (ἐφ. ᾧ καὶ ἐπάγει, εἴτε βασιλεὶ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόνι).

о. Омелян Квіт

На актуальні теми

1. Про небезпеку симонії

Коли опорожниться якась парохія, духовні особи з відпсвідними іспитами і кваліфікаціями мають право вносити прохання, щоби надано їм цю опорожнену душпастирську посаду. Втертим терміном було давніше „убігатися“, а нині „старатися“ о парохію. Хоч це зовсім непотрібно з боку кандидата ні „убігатися“, ні старатися, бо парохію дістане той, кого Ординарій буде вважати за найспосібнішого до її управи, без огляду на особу (*sine ulla personarum exceptione*). Зате де надання парохії є звязане з правом патронату, там ще є деяка залежність світських людей.

Але новий кодекс, що обовязує покищо лиш латинську Церкву — заборонює в будучності з якого будь титулу творити патронати. Єпископ може лиш установити для вірних, що збудували церкву, або оснували церковну посаду, т. зв. „*Spiritualia suffragia*“, це є відправлявання богослуження за них, на якийсь означений час, або навіть і на завсіді. В цей спосіб буде можна оминуті і цих заходів і старань, зайвим буде цілий ланцюх нераз понижуючого посередництва і вистарчить тільки внести прохання до духовної власти. Це буде мати великі користи, хочби з цього згляду, що не буде небезпеки симонії, на яку духовний свідомо і несвідомо може бути наражений.

Як легко можна стягнути на себе проступок симонії, видно вже з постанов церк. права. Воно між іншим постановляє, що симонії допускається той, хто духовні добра (св. Тайни, освячення, відпусти, церковні уряди, посади і т. п.) продає, або набуває в заміну за дочасні добра (*temporale*). А те дочасне добро (*temporale*) можуть становити гроші, або ціна грошей (*manus a manu*), згляди і протекція (*manus a lingua*), або якась прислуга (*manus ab obsequio*). Також коли *temporale* дається не прямо як ціну, а тільки в якімнебудь, до пізнання можливим намірі; щоби другу сторону склонити до віддання *spirituale*, є вже симонія. Крім цього до довершення карного проступку симонії навіть не жадається дійсного виповнення договору (*simonia realis*), а вистарчать само заключення його (*simonia conventionalis*), вистарчить мовчаливе порозуміння в намірі симонії, котре можна заключити з обставин. Обі сторони підпадають карі клятви *latae sententiae*.

Коли церк. право так постановляє, тоді навіть мови не може бути про якісь згляди, протекції, чи прислугу в набуванню опорожненої парохії. А вслід за цим усту-

пають всякі старання й „убігання“, і виключене є посередництво кривих і впливових людей, бо церковна власть на внесене прохання надасть її тому, кого буде вважати гідним і дійсно здібним до виповнення усіх вимог даної парохії.

Про це повинен тямити кожний духовний, прохаючий надання йому церк. посади. На дорозі до симонії буде той духовний, що висилає делегації вірних до властей, щоби казали: „ми нікого не хочемо на пароха, тільки нашого отця-сотрудника!“ На дорозі до симонії буде той завідатель, що ціле село настроїть неприхильно до маючого прибути пароха, щоби тим склонити його до резигнації. Дальше, цей кандидат на пароха, що вивисшує себе понад других кандидатів, висвітлюючи свої добрі прикмети, або виявляючи слабші сторінки других. Вкінці й той, хто новому парохові опорожнену парохію змальовує тільки в чорних красках, щоби самому в ній задержатись як найдовше.

Кожний тимчасовий завідатель повинен совісно сповняти свої обов'язки до останнього дня і якнайкраще приготувати людей для нового пароха. Тільки несовісний опустить руки, мовляв, нехай другий клопочеться про все, бо я й так тут не буду. І в висліді цього новий парох застає зіпсований дах, розвалену піч, назаплачений податок і здивованих, або й неприхильно наставлених людей. А всеж таки кожний хотівби застати всюди лад, порядок і ввічливу першу стрічу. І так все було би, колиб кожний глибоко зрозумів слова Євангелії, що інший є той, що сіє, і інший, що жне. Тому, опорожняючи, чи набуваючи парохію, слід нам в першу чергу звернути увагу на апостольську працю, а „все інше приложиться нам“. Будьмо байдужі на це, хто за ким кине білу, чи чорну картку перед обняттям парохії, щоби тільки при віддачі її колись не впала на нас з божого льосування чорна картка.

2. Парох і сотрудник

Коли парох не може сповнити свого душпастирського обов'язку через свою недугу, надмір праці, велике число вірних, старечу неміч, або всяку іншу подібну причину, має право просити Митрополичий Ординаріат надати йому допомоги сотрудника. І не тільки має право, але й обов'язок подбати про духовного помічника, щоби разом могли обслужити парохію як слід. Інакше, через свою неміч, неспроможність і байдужність принесе шкоду для добра душ вірних і візьме на себе важку відповідальність.

Звичайно Ординаріат дуже радо, де окажется потреба, висилає сотрудника. Тимбільше, що кадри молодого духовенства зростають значно. На жаль, буває таке, що парох

воліють самі обслужити свою парохію, а молоді неопресвітері воліють радше завідательство, чим сотрудицтво. Це не добре. Парох повинен радо витати кожного духовного помічника, а неопресвітер повинен здавати конкурсіві іспити не тільки для самостійної посади, але головно для власного, щораз більшого знання.

Яка ж причина цього стану? Є їх багато. Та найважлишою є ця, що немає належного відношення між парохом і сотрудином, через що на перший плян видвигаються дрібничкові річі, справи особисті й матеріяльні, а справи духові сходять до другорядної позиції. Хоч відношення між парохом і сотрудином є докладно означені церк. правом й окремими зарядженнями Ординаріятів, то в практиці їх точно не придержується, і через це одна і друга сторона все невдоволені.

В першу чергу сотрудинок повинен тямити про те, що він має бути свому парохіві помічний і підчинений у всім тім, що належить до душпастирської праці. Дійсним управителем парохії з повною відвічальністю є парох, і сотрудинок без відома і дозволу пароха не може нічо нового вводити і заряджувати. Парохіві повинен все оказувати почитання і послух, бо він є не тільки його безпосереднім настоятелем, але приятелем й духовним вітцем.

Та буває таке, що новоприбувший сотрудинок вже по кількох місяцях попадає в конфлікт з парохом. Свіжий силами, охочий до праці, під вражінням нещодавно набутого теоретичного знання душпастирської праці, зачинає ділати. Усяке зарядження й діяльність пароха критикує на кождому кроці й дуже радо відсунувби його зовсім в нечинний стан. Коли ж парох у чому будь спротивиться йому, тоді сотрудинок найскорше жалується перед парохіянами і враз з ними веде кампанію проти пароха.

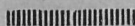
Можливо, що молодий сотрудинок є в добрій вірі і переконаний, що він дуже здібний, дуже ревний, дуже впливовий і він один може заволодіти людськими душами в селі, а більше ніхто. Таку наївність можна би йому ще простити. Зате, колиб до цього для власного честилюб'я вжив демагогії, тоді робить велику шкоду в парохії. Бо до кождого нового й молодого священика люди й так скорше склонюються, як до старого, але ж і цей старий колись вложив свою працю в парохію і має якісь заслуги за собою. Старенький, сивенький священик літами душпастирську практику переходив. А хоч би на старість і в дечому недомагав, чи був інших переконань, то на це ще є взаїмне порозуміння, Деканат й Ординаріят. Не конче особисті й священичі справи видвигати у дрібничках перед світськими людьми. Бо тоді не тільки зробишь кривду парохіві, але підкопає авторитет власний і духовенства загалом. Такий „ревний“ сотрудинок на довгі літа полишить по собі сумну памятку.

Молодого сотрудника захоплює те, що, як кається, всі люди є за ним, признають йому його здібности, а коли виїздить з села, плачуть й провожають. І це мало б бути спідощтвом його душпастирської ревности й помулярности в народі. Як жеж грубо він помиляється, коли зважить, що саме за ревність, труд і дійсну працю світ платить скорше невдякою, чим вдякою. Ревний душпастир на кожному кроці пятнує зло і грішні пороки, а світ якраз цього не любить. Людська злоба дійшла навіть аж до того, що жици зненавиділи Христа і довели його на Голгофту, щоби не слухати більше Його докору за їх облудне життя.

Але і на парохів тяжать певні обовязки у відношенню до сотрудника. Парох повинен тямити про те, що сотрудник не є його слугою, але помічником, тому має уважати його за свого співробітника, брата і як з братом поступати. Годі ж назначеному сотрудникам казати: „хто мені вас наслав“, або принимати, але з виявом невдоволення й обтяження. Дуже часто можна почути, як парохипопитують за сотрудникам, але безженним. Цю характеристичну риску можна пояснити хіба цим спритним переконанням, що як безженному, то можна вже нічого не дати, бо йому нічого непотрібно. А все ж таки сама совість наказыє віддати кожному сотрудникам означену належність для його удержання. Крім цього не обтяжувати надмірною працею, щоби це не переходило аж у загальну приповідку. Бо сотрудник не є завідателем, але тільки помічником.

Вводити сотрудника в практичну дужпастирську працю треба лагідно і ввічливо. Не конче свої завваги звертати йому при парохіях, різко й публично, щоби це доходило аж до смішности, але подавати їх на осібности з ближчим поясненням практичного примінення. Та й не всі завваги пароха мусять бути все слушні. Богословські науки і студії нашого обряду мусять і старенького пароха заставити примінитися до нових способів душпастирської праці і обрядового усовершення, щоби в душпастирській праці були все більші успіхи, а в обряді чистота й однообразність. Молодого сотрудника, в силі життя, енергії й охоти до праці не треба здержувати, критикувати й знеохочувати, противно, батьківською добротою покермувати ним як слід і заохотити до ще ревнішої праці, щоби парохія могла віднести якнайбільші духові користи.

Коли навязуться ось такі відносини між парохом і сотрудниким, тоді не буде місця для всілякого роду конфліктів, непорозумінь і оскаржувань, одна і друга сторона буде вдоволена, парохіяни не будуть мати теми для непотрібних балачок і праця для добра душ вірних увінчається найкращим успіхом. І тільки добро душ, а нішо більше, повинно лежати на серці і пароха і сотрудника.

о. Андрій Лошній

Круг празника Воздвиження Чесного Хреста у нашій річній церковній уставі

Під річним церковним уставом розуміємо всі ті церковні богослуження, зі всіми відмінами і формами, які після своїх усталених норм відправляються у нас в протягу цілого року. Так в одну цілість обняті річні богослуження нашої Церкви являються правдивим вінцем літа Божої благодати ¹⁾. Всіми тими богослуженнями Церква, як обручниця Христа, лучиться з ангельськими хорами і без перерви голосить славу Богови, а рівночасно, як наша мати, тим самим вінцем богослужень учить нас. Глибока наука пробивається вже в поодиноких богослуженнях, як також у їх циклях, цілоденних і тижневих, а передовсім річних, зі всіми своїми відмінами і святочними кругами. Тут, з найбільшою систематичністю, узгляднюючи всі правила педагогіки й дидактики, веде нас Церква від конкретних, лекших понять до тяжких, абстрактних, від моральної до догматики і своїм річним уставом подає нам науку правдивої штуки життя; добром паремій, апостолів і євангелій, та своїми літургічними піснями використовує оба жерела нашої віри — св. Письмо і св. Передання; своїми церемоніями і напівом, ділаючи безпосередно на змисли, впливає на розум і волю, щоби певніше і легше підняти своїх дітей до Бога.

Те, що на перший погляд може видаватися слабкістю, нашого річного уставу, а саме його кождорічна зміна в звязку Тріоди з Минесю, спричинена подвижністю Пасхи, є якраз ознакою його живучости. Як життя чоловіка, мимо його свободи все буде гармонійне, коли буде стосуватись до вічного і сталого закону Божого, так наш кождорічний устав тому якраз, що не є замкнений у мертві форми кождорічного заєдного повторювання, а нормується після граничних ключів і від них дістає свою усталену законність для збереження своєї провідної ідеї, якою він якраз жиє. Наш обовязок є розуміти ідею річного уставу загалом, а богослужень зокрема, на те, щоби ми могли відповісти вимогам наших церковних книг і їх рубрик: „єгда церковначальник хошет, ізволит і т. п.“, а се лиш тоді буде можливе, коли засади типіка не будуть для нас бездушною формою невідільного наслідування, а життєвим і природним виявленням глибокого змісту релігійної ідеї.

На жаль, на наш річний устав дивимосся звичайно лиш з формального боку. Ділимо його на подвижні і непо-

¹⁾ Пор. Тропар і кондак Індикта 1. IX.

движні частини і розбираємо їх після усталених засад уставу. Вдоволяємося звичайно таким поясненням, що цілоденне богослуження представляє діло сотворення і відкуплення людського роду в головних рисах, а цілорічне розвиває те саме, лиш всесторонніше і докладніше¹⁾. Таке, тільки виключно історичне, пояснення нашого річного уставу переняли ми від латинників, в яких церковний рік зачинається Різдом Ісуса Христа (Адвентом)²⁾. Та що для них може бути льогічне і властиве, не все етаким і для нас. І тому виключно таке пояснення не є відповідне для нас, коли наш церковний рік зачинається головним Господським празником Воздвиження Чесного Христа. Якраз ідея того празника, що є ідеєю самого християнства, є предметом нашого річного богослуження, котре має на цілі не лиш історичне представлення події відкуплення, але без порівняння висшу цілі, а саме — застосування того відкуплення до нас. Тим самим не лиш теоретично-абстрактно, але найбільше практично-конкретно, в чудовій спосіб, подрібно з різних точок погляду реалізує і розвиває наш річний устав християнську ідею — любови Бога і ближнього.

Круг цілорічних богослужень, що обіймає час цілого року, можна поділити на дві частини, немов два курси викладу найважнішої, бо життєвої науки. В першій курсі, який триває від вересня до віддання празника Богоявлення, звертає устав більшу увагу на формування ума, щоби по таким — немов теоретичним — приготуванню, а ще більше по усвершенню того підготування в зимних мясницях, як перехіднім часі між першим і другим курсом, перейти вже до практичної науки самого життя другого курсу, в яким головний натиск кладеться вже на формування волі і характеру чоловіка. Сама, хочби і найвисша наука — яка має таку цілі, як — побіч формування ума також усвершення волі і характеру, зн. вона має морально переродити чоловіка і тим піднести його до Бога — не доконає цього без тайни Хреста. Як праця апостолів перед пізнанням тої тайни була поверховна, а щойно по страстях і смерті Спасителя, по нагляднім пережиттю і вціпленню у них тої тайни — вони цілком переминюються, стаються свого роду „надлюдьми“, „новою тварю“³⁾. І так воно все було в історії християнства, що тільки хрест-терпіння були тим мотором інтенсивного поглиблення і розширення християнства,

¹⁾ Пелеш; Пастирское Богословіє ст. 926.

²⁾ Може звідси поклін у латинників, і запозичення його нами, на кождоразову згадку воплощення Божого Сина. Також складання рук долоньями до купи може представляти злучення двох природ у Воплощенню Божого Сина; підчас коли виявлення християнського східного духа більше умістовлюється в складенню рук при молитві на вхрест, на грудях.

³⁾ Галат. 6, 15;

а противно, коли обставини життя християн змінювалися, так що вони могли безжурно, у вигоді зажити, тоді притуплювалась сила відпорності і наступав занепад активного християнського життя. Узгляднюючи ту правду в суб'єктивному відношенні до нас, приписує Церква на початку кожної молитви класти на собі знак св. Хреста. Також денне богослуження кінчиться і зачинається дев'ятим часом, в якому згадується про хрест і смерть Христа; а тиждень зачинається неділею, як пам'яткою тріумфу воскресення Христового, яке є тісно злучене з хрестом і смертю Спасителя, так що устав немов ідентифікує одно з другим, називаючи напр. ті самі канони в неділю „воскресення“ і „хрестовоскресення“. З тої самої причини і річний устав зачинається в нас празником Воздвиження Чесного Хреста. Суть тої самої правди міститься в народній пословиці: Як тревога, то до Бога.

Яка є зв'язь празника Воздвиження Чесного Хреста з річним церковним уставом, можемо вносити з того, що кінцевий місяць церковного року — серпень, що є немов епілогом цілорічної науки, нав'язує устав з тим головним новорічним празником, коли вже з днем Проісходження Чесного Хреста (1. VIII) приписує співати чесно-хресну катавасію: „Хрест начертав Мойсей“...¹⁾, яку в тім місяці немов лиш переривають празники більше теоретичного характеру: Господський — Преображення і Богородничий — Успення Пречистої Діви Марії; а по їх відданю ті катавасії знов приходять в недільних утрєннєх.

На самім початку церковного року в першім дні Індикта голосить устав словами Спасителя у своїх Євангеліях (Лук. гл. 4. і Мат. гл. 11) немов інавгураційну промову, у якій порушує найважніше питання нашого життя, а саме природне бажання спасення-щастя, яке обіцяє дати тим, що підуть за ним. Беззглядного добра і зла нема на світі. В життю чоловіка все залежить від уміння уживати і стосувати все у поодиноких конкретних випадках у життю, бо і найліпшу саму в собі річ можна надужити. Тому то в основу всего нашого уставу лягла наука „просвічення“²⁾, як виховний чинник в просвіченню ума в головних, підставових правдах, конечних до нашого щастя. Та, як в матеріяльнім світі нема скоків, так і в умовім розвою чоловіка все мусить іти поступенно. Відразу мудрим чоловік не родиться і відразу не стає таким, яким є. Чоловік тим виріжнюється від тварини, що має можливість досвіду. Хоч родиться як *tabula rasa*, але з часом, помалу пізнає окружающий його світ, через науку і виховання переймає досвід

¹⁾ Типік о. Дольницького ст. 538.

²⁾ Слово, що так часто приходить у наших церковних книгах.

від других і через віру у їх досвід стається таким чоловіком, яким другі хотіли його мати і в той спосіб з покоління у покоління переходить досвід життя-знання. Маючи те на увазі, устав вже на початку свого викладу вяже свою науку зі Старим Завітом пам'ятю першого пророка Мойсея (4.IX) і останнього Захарії (5.IX), згадуючи їх, як представників тих, які охоронили старозавітну правду і нам її передали. — Однак досвід життя всіх людей і всіх поколінь ніколи не вичерпає всіх можливостей буття, бо це досвід часовий і тому наше досвідчальне знання все буде обмежене. А необмежене, повне знання може бути тільки в нескінченім єстві, яким є Бог. Тому устав до дотеперішнього, виключно на природних засадах опертого викладу, (потреба спасення, натхнення і позагробового життя), додає чинник надприродний — (божественности Ісуса). А це робить осьмим днем¹⁾ від нового року, в яким каже обходити пам'ять Різдва Прч. Діви Марії. В тому дні перший раз від Нового Року голосється слова подиву жінки з товпи для науки Спасителя (Лук. 11, 27), а в Апостолі (Филип. 2, 7—11) згадується про те, що Христос, хоч понизив себе, то його таки славлять не тільки мешканці сього світу, але й другого. І майже рівночасно з тим днем, бо в найблизшу неділю перед Воздвиженням Ч. Хреста чуємо слова: „Ніктоже взиде на небо, токмо сшедий с небесе, Син человекскій, сий на небеси“. (Іван 3, 13). Не дасть нам отже достаточного вьяснення сути нашого життя те досвідчальне матеріялістичне пізнання і творення життєвих форм з туземних, обмежених візрців, а тільки те висше, Спасителем з неба принесене знання життя. А предмети того значення, се правди віри, які хоча в сім життю ніколи не можуть бути піддані під досвід змислів і хоч до присвоєння собі того знання є довша і тяжша дорога, бо досвід цілого життя, та тільки на таким пізнанню, якого змістом є нескінчений Бог, полягає ціль і тим самим життєве щастя розумного єства. Противно, гіркий досвід пристрасного знання, як противного вірі, дають нам вже наші прародичі, які замість сподіваного, легкого пізнання добра і зла, попали через сумнів у правдивість Божого слова в ще більше незнання дороги і ціли життя. Отже празником Різдва Прч. Діви Марії повертається назад ту одну певну дорогу нашого пізнання — віру в Боже Провидіння. Христос явився, щоби відновити давний лад. Діло Христове, то не людське, але це діло Боже, яке є старше, як поява Христа на землі; це діло відвічного Божого Провидіння, що багато віків наперед було предказане пророками. Христос, то Божий Син, що прийняв образ слуги, щоби назад повернути Божий

¹⁾ Пор. Перші слова другої паремії того празнику.

порядок життя; на Нім був Дух Господень, котрий помазав Його і післав Його передовсім до тих, що їх життя сталося тяжким; тих Христос призвав взяти тягар Його заповідей, бо тим не тільки облекнуть собі життя, але й осолодять його — знайдуть щастя¹⁾.

Як з одного боку Боже Провидіння дбає про нас усіх, що жиємо побіч себе і маємо ту саму спільну ціль, так з другого боку — не осягаємо сеї ціли механічним способом, але з нашої сторони мусить бути вільний вибір тих середників, що ведуть до щастя розумного і вільного ества, яким є чоловік. А тим самим не тільки від Бога, але й від нас самих залежить наше спасення — щастя. А се щастя не лежить у множенню наших особистих інтересів, бо такі індивідуальні наші справи є по більшій часті собі суперечні і тим самим не можуть вони бути абсолютні, зн. не можуть належати до загальної духової цінности. Тому і щастя чоловіка, що жиє в суспільности, з другими людьми, є тісно звязане зі щасливістю других і, щоби його осягнути, треба після Божого порядку других ущасливлувати. Так уже тут кладе устав непорушну основу всякого нашого ділання побіч любови Бога, також любов ближнього, коли — навіть особистою похвалою для своєї Матери з уст жінки з товпи народу — Христос не користується, а відбиває її для загального добра тих, які слухають і живуть після обявленого Божого слова: „Тъмже убо блажені слышащї слово Божїє, і хранящї є“. (Лук. 11, 28).

Так уже празником Різдва Прч. Діви Марії, а відтак суботою і неділею перед Воздвиженням приготвляє нас устав до тої головної ідеї, яку подає сам празник Воздвишення Ч. Креста, а яку відтак на протягу цілого року всесторонно розвиває, до нас застосовує і в нас вщипляє. Звідси і при кожній згадці про Хрест (Тропар, Кондак) є згадка і про кождочасне начальство, яке в першій мірі для реалізації ідеї любови має памятати про підчинених собі, для взаїмного добра і щастя. — Не в тім лежить наше щастя, щоби все робити, що приплине до голови й серця, а в тім, щоби свобідно датися водити Богови по дорозі Його мудрости, нам обявленої в Христі. Тому Христос осуджує ту мудрість, що йде на сліпо за пристрастями розуму й волі, називаючи свою смерть в утрєннїм Євангелїю Воздвиження Ч. Креста „судом міра сего“²⁾, осудженням мудрости цього світу. І нам каже устав осудити ту мудрість публичним поклоном Хрестови і так прогнати від себе сумнів, того старого князя цього світу, а в основу свого життя покласти тайну Хреста і хоч вона так дуже противна людській

¹⁾ Пор. оба Євангелія з дня 1. ІХ.

²⁾ Іван 12, 31.

природі, що боїтьча кожного терпіння у тіні цього Хреста приречи здисципліноване і упорядковане наше життя у відношенню до церковних і державних організацій¹⁾. Хрест має нам безнастанно пригадувати, що так, як від часів гріха внутрішня борба (покута) сталась невідлучним услівям життя, так і Бог хоче, щоби християнин від уживання розуму лучився з кровавою мукою Христа, щоби немов кровю своєї душі брав у ній участь, як конечною жертвою для заховання Божого закону. А коли в серці будемо носити хрест²⁾, тоді життя осолодиться, як гірка вода палицею Мойсея.

Ідея празника Воздвиження Ч. Хреста збуджує також наше довіря до Бога і тим самим скріплює наше релігійне чувство і чоловіка, як моральне єство, підносить до Бога. Християнський Бог, то не поганський бог, бог людської фантазії, далекий від людей, який, коли й займається людьми, то ділання його самовільне, настроєве, химерне, тому й він бог-тиран, видуманий лиш на те, щоби панувати. Наш Бог, то Бог, котрий интересується всім своїм сотворінням, а передовсім людьми; то Бог, хотяй твердої, але все активної дійсности, бо ділання нашого Бога, хоч і обмежене границями вічно-незмінного, Ним самим установленого закону, але якраз в тім і лежить святість нашого Бога, не тирана, а люблячого батька.

Так празником Воздвиження Чесного Хреста привертається рівночасно і почитання для упавшого людства, бо тут в одно лучиться Бог, як найвисше єство і люди, як діти. Як тому не бути релігійним, не мати почитання для такого Бога? І звідси устав — викликавши такий настрій до хвалення Бога празником Воздвиження Ч. Хреста — приписує зараз по відданню цього празника співати на утреннях недільних „Полиєлей“ (Многомилостиве)³⁾. Як не прилучитись до Христа, не хвалити Його, коли Він Син Того, що „рукою кріпкою і мишцею високою утвердив землю на водах і є благ, котрий післанництвом свого Сина до нас доказав, що милість Його во віки?“ Це провідна гадка полиєлея. Перший ступень праведности, це хвала Божа. Ту Божу хвалу каже нам устав підносити тепер в першій курсі своєї науки, коли ідея Христа щойно починає у нас утверджуватись. А потім від предпразденства Різдва Ісуса Христа (19. XII) до віддання Богоявлення (14. I) для виразнішого і близшого ознакомлення нас з новими благодатями, переривається той полиє-

¹⁾ Пор. ектенію при поклоненню Хрестови.

²⁾ Звідси давній звичай у нашого побожного народу ношення того знамени на грудях. Тільки нерозуміння цього спричинює занехання зовнішнього звичаю, так, як нерозуміння духа богослужень є причиною легковаження їх обрядових форм.

³⁾ Вибрані стихи XIX Катизми. Пс. 134 і 135.

лей. А в часі зимних мясниць каже устав ще його повторити, та хіба лиш на те, щоби та, немов пасивна, тільки умна хвала Божа перемінилась у активний вислів нашого самопізнання і рівночасно підчинення Божому закону. Тому устав приписує, щоби в послідних трьох неділях зимних мясниць по полиелею співати також „На ріках вавилонських...“ А вже від великого посту аж до кінця року замість XIX катизми співаємо XVII катизму: „Блаженні непорочні в пути ходящії в законі Господнім...“¹⁾ В першім курсі науки річного уставу чоловік на основі двох жерел пізнання, а саме чудового видимого світа і обявленої Божої доброти стається релігійним, та до висшого ступня релігійности має нас побудити устав у другім курсі своєї науки. Там у покутнім настрою треба буде вже будуватись на Божім законі. Тому там прийдуть „Трипіснці“ в канонах, бо покаянный настрої рівнається славословним ангельським чинам, на що вказує і те, що по тропарях покаянного канону св. Андрея Критського є припиви: „Слава Тебі Боже наш, слава Тебі“, що значить те саме, що „Помилуй мя, Боже, помилуй мя“.

Так з цієї проби представлення значіння одного тільки святочного круга бачимо, що в нашій Церкві, у її богослуженнях є зложений невичерпаний скарб, яким наш нарід дорожив і жив. Не давно ще тому нарід брав живу участь у всіх наших довгих богослуженнях і вони не прикрились йому, бо він розумів їх духа і жив тим духом. Того богослужебного духа вводив до свогого приватного життя, до своїх хат і кожду обставину життя наче освячував тим духом. Яка тісна лучність народу була з річним уставом Церкви, вказують нині задержані ще нашим народом зрозумілі вирази, як: пущення, загальниця, зимні мясниці, Петрівка, Спасівка, або дні: Евдокії²⁾, Глікерії³⁾, теплого Олекси⁴⁾, Іллі⁵⁾, Йоана Богослова⁶⁾ і др. Час, посвячений Церквою для того, чи другого празника в році, був часом особлившого настрою народу в дусі того празника, після якого і повставали свої християнські звичаї-обичаї. Богослуження в церкві були для народу школою не тільки науки і морального життя і тим самим мимо невідрадних історичних протистей могутчої життєвої енергії, але свого роду всенародною академією всебічного артизму. У наших богослуженнях находили наші предки натхнення до народньої поезії, драми,

¹⁾ Типік о. Дольницького ст. 32 і 362.

²⁾ як день — весняного зрівнання дня з нічю.

³⁾ як час — сійби гречки.

⁴⁾ як час — виставлювання бджіл зі стебника.

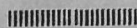
⁵⁾ як час — о якім говорить народна приповідка: „На Іллі є вже новий хліб на столі“, або друга: „На Іллі най рій висить на гилі“, зв. не виплатиться вже його збирати, бо час пожитку скінчений.

⁶⁾ як час — скінченої осінної сійби: „Хто не посіяв на Івана Богослова, той не варта доброго слова“.

малярської і будівельної штуки, тих вартостей, без яких ми нині не малиби права зватись культурним народом.

Модою нинішнього духа часу є проза життя і його практичність у всіх напрямках, що ґрунтується на плиткім, матеріялістичнім розумінню життя. Такого духа заціплюють у вихованню молодого покоління і тому таке виховання — усуваючи цілком, а в найліпшім разі на другий плян віру в Боже Провидіння — є пристрасне, бо оперте тільки на власні сили, які все змінюються і звідси нинішній дух часу носить на собі знамя поверховности і нервозности. Не дивниця тому, що сучасна молодь, що вже з природи легко запалюється і шукає емоцій, скорше і радше доложить труду і піде на друге і третє село на яку-там забаву, імпрезу-виставу, чи концерт, як на богослуження до недалекої своєї церкви, бо нині за найважливіші здобутки уважається ті, що імпонують на зверх, що яскраво реклямуються, а не числиться з укритими, невидимими потенціями одиниці, чи загалу, що з природи річи підготовляють ґрунт до такого чи іншого виявлення життя. Якраз Церква своїми богослуженнями плекає ті, хоч і укриті, але тревалі і певні цінности луші. Наші богослуження подають кождому, у всіх обставинах життя, людям всякого часу, стану, інтелігенції, і віку в найприступніший спосіб, а рівночасно наймудрішу науку життя, яка не є обчислена на якийсь там фасрверк переминаючого сезону, але тому, що є оперта на світлі здорового розуму і все згідного з ним Божого обявлення, є вона глибока і недосяжна в своїх основах, як глибоким і незбагненим є наше життя. Звідси й вартість такої науки і такого виховання є певна і тревала, бо мимо найбільших зовнішних противностей життя, вона все находить нові рації ідеального буття. І тому таку важну ролю в життю одиниці і загалу відграє моральний чинник життя, який все диригує життям і все бере верх навіть над фізичним насильством. Такі неоцінені скарби внутрішньої моральної сили черпали предки з наших богослужень, як одинокого до недавна у нас виховного чинника і нам їх передали, а з ними і їх оводч — не пережиття і застій, але енергію і силу молодой нації.

Коли Боже Провидіння зложило у нашій Церкві такі природні скарби, якими одушевляються й чужинці, так ми, як найвідповідальніші господарі цих скарбів, повинні їх видобути на денне світло, освідомити собі їх вартість і користуватись ними в життю, відроджуючи себе і поручених нам вірних їх духом. Тільки на цій природній, бо нашій традиційній основі-відродження духового життя у школі наших богослужень, зможемо взятись не тільки до позитивної і успішної акції у ширенню Божого Царства, але й до оборони zagrożених позицій нашого національного життя.

о. Микола Думанський

Трагедія Холму

(Фрагмент анонімових наступів на останнього гр.-кат. Єпископа Холмської Єпархії.)

I

Висунена далеко на північний захід Холмська Земля переносила багато терпінь від непривітливих, ворожих захань. А слідні були вони вже від давних давен, кріпшали щораз то більше з бігом історії та дійшли до свого вершка у XIX століттю. Тоді то рука московської експанзії простяглася на захід далеко поза береги Висли, а разом з політичним наїздом Москви втискався другий, страшніший гнет, гнет душі і релігійних почувань. А релігійний гнет в першу чергу звернений був проти зєдиненої з Римом нашої греко-катол. Церкви.

З другої знову сторони латинізаційна течія за всяку ціну хотіла заховати себе неповорушною перед московським релігійним гнетом і в улюблених землях короля Данська виступила з латинізаційно-спольщуваним протиділанням. Сим робом стануло на Холмських землях у перехресному вогні два противні напрямки, два відрубні погляди на релігійно-церковні справи. А обох їх порушували у значній мірі політичні (польонізаційні й русифікаційні) мотиви. Греко катол. Холмська Єпархія опинилася між московським молотом і латинізаційно-польонізаційним ковалом.

В 1830. році¹⁾ відлучено Холмську гр.-кат. Єпархію від Галицької Митрополії, і підпорядковано безпосередно Апостольській Столиці (зглядно Віденській Апостольській Нунціятурі).

Сей факт безперечно ослабив відпорність Холмської Церкви тим більше, що в тому майже часі припадає переворотна праця Йосифа Сімашка на сусідних Холмщині землях. Впротивенстві до сильних індивідуальностей з противних таборів, керму Холмської Церкви тримають в своїх руках менше відпорні постаті (Шумборський, Камінський) або й такі, що йшли прямо на руку московській займанщині (Вуйціцький, про котрого пише Пелеш, що він був „noch russischer gesinnt, als die Petersburger Regierung selbst.“²⁾).

¹⁾ Гляди переписку Митроп. М. Левицького в *Gesch. der Union Пелеша* стор. 837. і 38. і *Breve Папи Пія VIII.* в 3. II 1830 до Митрополита М. Левицького. *ibid.* 839 і 40.

²⁾ *G. d. Union* p. 853.

В тому саме часі (а трагедія Холмської землі добігала до колюмінаційного вершка) перебрав керму Холмської Епархії, єпископ Михайло Куземський. Як крилошанин Львівської Капітули виявив о. Михайло Куземський небуденний організаційний хист, непохитність і правість характеру та велику любов і привязання до своєї Церкви і Народу. Тому поручення Йому Пастирської Власти в Холмській Епархії стрінулося з загальною радістю і було широко коментоване в пресі. Перш усього тодішня преса підчеркнула його привязання до свого народу, як він рівночасно був нестерпимим ворогом Поляків і противником Москви ¹⁾.

А коли вибрано митропол. Литвиновича і Куземського до Державної Ради в Відні, вони не держали разом з Поляками ²⁾. Єпископ Куземський перед вступленням на єпископський престіл поставив царській владі умовину, що він на дальше лишиться підданим Австрії і що йому не будуть зборонювати зноситися з Римом. Як тільки обняв єп. Куземський правління Холмською Епархією, то в противенстві до своїх попередників виявив себе повновартісним греко-католицьким Пастирем, продовжуючи послідовно напрямні, ухвалені ще давніше у Львові.

Ось коротесенький образ, яким начеркнула польська, львівська преса, а за нею і варшавська постать єпископа Куземського.

„*Poprzedni żywot (ks. Kuzińskiego) ks. biskupa w Galicji jest nam jeszcze dokładniej znany, w całym zresztą położeniu Rusinów tutejszych i w stosunkach polsko-ruskich wyrzył ten żywot na długo silne piętno... Był on, a może i jest on jeszcze nieubłagany wrogiem, niezmordowanym przeciwnikiem Polaków, ale nie okazał się ani zwolennikiem Moskwy, ani też szyszmy, chociaż popierał przywrócenie dawnych obrzędów w liturgii unickiej. Nadewszystko zaś pewna była niezłomność jego charakteru... Od pierwszej chwili okazał się on pastyrzem i to pastyrzem unickim — pragnął być otoczony nie kozakami, ale owieczkami swemi, pocieszał wdowy prześladowanych przez Moskwę księży unickich, a gdy przyszło dać świadectwo swej wiary kapłańskiej, to wbrew zakazowi carskiemu udał się do kościoła łacińskiego, a nie do szyszmatyckiej cerkwi, gdzie brakło cerkwi unickiej... podczas pobytu cara w Warszawie dowiadujemy się, że ks. biskup przemawiał, o zgrozo, do cara nie po moskiewsku, ale po rusku, i jak doniosły oba warszawskie organy moskiewskie, odprawiał nabożeństwo według rytuału unickiego, a nie prawosławnego... Wydał list pasterski, który Moskali niezawodnie nabawił trwogi. Pod względem politycznym przemawia ks. Kuziński, jako poddany Moskwy, ale pod*

¹⁾ Gazeta Narodowa, Lwów, 27. X. 1868.

²⁾ *ibid.* 5. VI. 1869.

wgłędem narodowym i duchowym jako Rusin i katolik, i nadto wbrew ukazom w języku nie moskiewskim¹⁾. „Powyższy list zasługuje na uwagę tak pod względem wykładu i języka, jako też osnowy. Maluje on człowieka, który ujął mocną ręką powierzony sobie pastorał. Człowiek, który całe życie przepędził w obronie swej narodowości, który bronił jej z rzadkiem taktem i powodzeniem, pozostanie zapewne na zawsze wierny swym zasadom, — a nabycie takiego człowieka dla Moskwy, szczególnie dla kraju nadwiślańskiego można zdaje się uważać za wielki nabytek. Sama jego mowa, silna, ruska z wymawianiem małosyjskim, wywiera na słuchaczach wpływ magiczny”²⁾.

З розмислом приглянулися ми тим кільком характеристичним чертам постаті єпископа Куземського, змалюваним у тодішній польській пресі, бо тут ми бачимо, що хоч ся преса не дуже то радіє із напрямних єпископа, то все таки не відмовляє, а навпаки підкреслює ті могучі ціхи його характеру. Сі підчеркнення пригадаються нам, як розважуватимемо аноніми польської еміграції до єпископа Куземського і зразу допоможуть нам знайти розв'язку.

А спостереження тодішньої преси відносно особи єпископа Куземського були правдиві. Він, вірний син своєї Церкви і народу, хотів з Холмської провінції зробити церковну і національну твердиню. А сі бажання його могутю душі не лишилися тільки мертвим хотінням, але він зразу переводив їх в діло.

Обнявши керму Холмської Епархії, як добрий пастир зараз на самому початку вибрався між своїх вірних, щоби їх піднести духово та відгребати із дна їхніх душ той жевріючий промінчик любови свого обряду. Чого не міг сповнити в часі канонічної візитації, се доповняв в пастирських листах, у котрих виливав свої сердечні почування і глибоку любов до своїх вірних. Та в особливий спосіб відчув єпископ ті браки, які дошкулювали вірним. Се в першу чергу була недостача богослужебних книг. Але і тому старався печаливий єпископ зарадити в той спосіб, що думав оснувати в Холмі типографію богослужебних книг.

Про труднощі і свої вражіння з візитації доносив єпископ Куземський віденській Нунціатурі, а нунцій, приймаючи до відома звідомлення з візитації, пише до єп. Куземського письмо з дня: Відень, 17/XII. 1869³⁾, де про праці єпископа говорить: „Non possum praeterea non gratulari Dominationi Vestrae pro laboribus, quos in catholicae religionis emolumentum et in salutaris doctrinae confirmationem sustinuit. Horum memoria, et solatium quod ex iis Dominatio

¹⁾ Gazeta Narodowa, Lwów 1868 28/X.

²⁾ Inwalidzki Dziennik Warszawski.

³⁾ Лист Нунція, Митроп. Архів у Львові.

Vestra debet merito haurire, haud parvi momenti erunt, ut ferat patienter difficultates, quas invenit in Episcopalis ministerii exercitio. Illis non terreatur Dominatio Vestra Rma, freta Dei auxillio, qui nos in nostris omnibus tribulationibus confortat“.

А труднощі у виконуванні пастирської влади були напевно великі, бо треба було змагатися з русифікаційними тенденціями з одної сторони, а з другої сторони цілу Холмську Епархію щораз більше захоплював в свої обійми латинізаційний рух, що в особливий спосіб відбилося на нашій обряді. — Се до глибин душі діткнуло єпископа Куземського і він за всяку ціну стався перевести чистку обряду. — Се спричинило негодування зі сторони Поляків, а навіть деякі наші латинофільські круги почали з приводу сього снувати підозріння та видвигати кривдичі єпископа Куземського закиди. Сі заміти скоренько перенеслися навіть на львівський форум та дійшли до митрополита Литвиновича, але сей не дався пірвати течії злоби і в розмові з одним священиком рішуче заявив:

„Wirte mi, ja znaju, szczo Kuziemski je szczyryj katolik, i mohu ruczytu za neho, że ne zradyt (Unii¹⁾) А ці слова князя Галицької Церкви, що може більше, як хтонебудь інший²⁾, знав єпископа Куземського, мали велитенське значіння і напевно успокоювали пристрасні уми.

Ще один факт свідчить про те, що Куземський хотів скріпити Холмську провінцію під релігійно-церковним оглядом. — Саме у той час мав відбутися у Римі Вселенський Собор і ось єпископ Куземський хотів з безпосередного жерела зачерпнути тої цілющої води, що покріпила би його до дальшої праці. Сей намір єпископа лискавою відбився і у Львові і в Петербурзі та Москві та викликав різні настрої. Коресподент „Газети Народової“ у Львові, широко коментуючи сей факт, писав: „zawiadamiałem niedawno o zmianie na lepsze w postępowaniu biskupa Kuziemskiego (dodając, że nie należy temu zbyt ufać)... Kuziemski podał prośbę do rządu o pozwolenie udania się na sobor powszechny do Rzymu!... jeśli tak jest rzeczywiście, to byłaby rzecz nie mątej wagi, znaczyłoby zupełne zerwanie z Moskwą, że chce zostać tylko Rusinem. — I chętnie biskupowi podaliśmy rękę zgody, nie mając najmniejszej do niego pretensji za to, że kocha Ruś swoją. Przypuszczając, że zamiar udania się do Rzymu jest na serjo powziętym, można z góry przewidzieć, na jakie lamenta będzie on narażony ze strony moskiewskiego rządu“.

Як бачимо з вище цитованого, Львів (навіть Поляки) глядів дуже прихильно на факт, що Куземський робить за-

¹⁾ G. N. 28. I. 1869.

²⁾ Оба належали до Віденської Ради.

ходи поїхати на Римський Собор, натомість, як се слушно завважує вже вище цитований кореспондент „Газети Нар.“, сей факт викликав бурю спротивів у московському таборі. Однак про се пізніше.

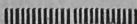
Навівши сих кілька начеркнень з душпастирсько-релігійної роботи єпископа Куземського, наглядно бачимо, що Куземський дійсно хотів з Холму зробити церковну твердиню Унії.

Не міг також Єпископ погодитися і з тим національним положенням, яке застав в часі свого приходу до Холму. Як довголітний робітник на народній ниві знав він, скільки то значить добрий примір, тому всюди виявляв він себе не тільки добрим Сином своєї Церкви, але також і свого народу. Його українська мова, котрою він беззастережно користувався, вирила на масах і тодішних політичних кругах велитенське вражіння. Єпископ, зриваючи з дотеперішними звичаями, навіть до царя говорив по українськи. А се в практиці була справа небуденної ваги і дійсно відбилася гомоном не тільки у Львові, але також і в Москві. Давши добрий примір, напоминав єпископ своїх вірних, щоб і вони не цуралися своєї рідної мови, не міняли її за чужу. До сього давали йому прегарну нагоду візитації. І ось коли він вибрався осіню 1868 р. на канонічну візитацію, звертав увагу при кожній нагоді, що населення Холмщини не повинно стидатися своєї батьківської мови.

А були ось такі характеристичні випадки: „W jednym przykład miejscu ks. Kuziemski, zacząszy rozmowę z ludem, niezadowolony dawanemi mu odpowiedziami w języku polskim, rzekł nareszcie, że powinni się wstydzić, iż zapomieli języka ojczystego“.¹ В іншому знову місці, як до нього говорив нарід по польськи, єпископ сказав: „Wszakżeście²) Rusini, a jako tacy powinniści mówić po rusku“.

Праця над скріпленням греко-кат. Церкви і національної свідомости на Холмських землях не подобалася ані Полякам, ні Москалям і оба сі, ворожо успосіблені до української справи, сусіди почали вести гостру атаку проти єпископа Куземського. Вибрали вони не отверту форму боротьби, але торчали спокій душі та насаждали на єпископа анонімними письмами. Сі письма характеризувала небуденна нахабність, чорна клевета, ложне відзеркалення історичних фактів і злоприманчиві обіцянки. І дійсно тільки велич духа і незломність характеру дозволили єпископови Куземському заховати життєву престолінійність в анонімнім огні.

(Докінчення буде)

¹) G. N. 28. I. 1869.

²) ibd.

Відозва

Громадяни! Цього року минає сто літ, як у гірській закутині буковинської Гуцульщини побачив світ один із найкращих синів українського народу, поет **Осип Юрій Федькович**.

Імя „буковинського соловія“ тісно вяжеться з **відродженням** українського народу в Галичині в 60 рр. XIX ст. Після тяжкої реакції, в роках глибокої мовчанки, коли по смерті Маркіяна Шашкевича весь наш край потонув у глибокому сні, з недалекої Буковини відіззався легкий, але сміливий голос нового Співця, що незабаром потермосив народнім сумлінням, у душі молодого покоління нову вливу надію, зледенілі ж серця старшого оживив, що почали живіше битися. Не було числа українського журналу в Галичині, що не приносило би його пісень, не було одної молодої ще тоді громади, що не прислухувалася б була тоді до його слова.

Та полишив Федькович **сліди своєї праці** в Галичині й на інших полях. На становищі **першого редактора видань „Просвіти“** він дав народові цілу низку книжечок, що й досі не втратили своєї вартости і ще й сьогодні дивують нас знанням народньої душі, розумінням потреб народу і вмілим способом, як до села підходити, як його краєзу зберігати, як зробити його свідомим, розумним, багатим. Небагатий на репертуар **український театр 70 рр. XIX ст.** находив у Федьковичеві раз-у-раз свого великого помічника. Чиста, як гірська вода, народня мова його писань завертала небагате на таланти **українське письменство** Галичини на правдивий шлях. Живе його слово докотилося аж до Києва й мило вразило вуха земляків наших над Дніпром.

Та на всю ширінь розрослася Федьковичева праця в його рідній Буковині, де йому доводилося розбивати тверді криги, що від віків заморожували народне життя.

Федькович — поет і повістяр, Федькович — освітній діяч, Федькович — зразок громадянина, Федькович — редактор і публіцист, Федькович — організатор шкільництва, письменник для дітей, укладач шкільних книжок, Федькович — борець за народні права.

Громадяни! Сто років від народин великого Українця не може в нас прогомоніти без сліду. Український нарід скрізь там, де має до того змогу, **вшанує цього року Федьковичеву** пам'ять. Не сміє в нас бути ні одної культурно-освітньої установи, що її діяльність, чи однозвучна з працею поета, чи нагадує своїм змістом його працю — що хоч якнайскромнішим святом не вшанувала б цього року Федьковича.

світогляд, привязання і любов до віри і своєї Церкви — а до того в книжці чиста мова.

А тепер перейду деякі недокладности, які на мою думку належали би в слідуючій виданню справити.

Стор. 12: не „вибав нас від лукавого“, але вибави, ліпше: освободи (на стор. 164 ужито Освободителя). Брак образка на шестий день сотворення. Натомість на стор. 18 в уступі: сотворення невидимого світа — бачимо образок з підписом: **Семий день сотворення**. Введена необоснована новість, незгідна з біблією, де говориться про шість днів сотворення.

Стор. 21/22. Св. Письмо говорить про сотворення Адама, поселення його в раю і першу заповідь, дану Адамови, а щойно потім про сотворення Еви. Тут цього хронологічного порядку не задержано.

На стор. 23. Питання 58 е: Яка є пята правда віри — належало дати по 59-ім питанню, де воно ліпше відбиває, бо є завершенням трьох попередніх питань: З чого складається чоловік?, що є душа?, чи душа вмирає з тілом? А уміщення цього питання по питанню: який найкращий дар одержали перші люди? (освячаючи благодать) — робить його не на місці.

По 58 питанню можна було зараз подати шесту правду віри, а не відсувати її аж до 63 питання.

Пит. 67. Коли говориться про освячення св. Івана Хрестителя в утробі Єлисавети, треба було згадати вже для повноти і про пророка Єремію. Але думаю, що ліпше було се пропустити, бо воно затемнює справу Непорочного Зачаття, а годі в малім катихизмі вдаватися в пояснювання річей трудних і невідповідних для малих дітей.

Стор: 48. 10 Божих заповідей — треба було для звязку помістити в уступі: Бог дає 10 З. Б., а якщо не разом, з огляду на довгість лекції, то перед 3-им уступом, а не аж по уступі: Мідяна змива.

Стор: 50. Читаємо: „На пустині померли всі старші Ізраїльтяни, котрі вийшли з Єгипту, вони не були гідні, щоб увійти в обіцяну землю, бо раз-у-раз нарікали на Бога і ворожилися проти Мойсея. Також помер Мойсей...“ Треба було сказати, чому Мойсей не увійшов до обіцяної землі... Бо Мойсей не нарікав на Бога, ані не ворохобився проти себе.

Пит. 178. Тут подана дефініція світської чесноти, але не християнської, на яку дитині маємо звернути увагу.

Пит. 190. Між однодневними постами вчислено і Навечерія Різдва, яке належить до Різдвянки — многодневних постів.

Пит. 206. Як треба молитися? Вчисляє під а) б) г), а в) пропущено.

ховних і світських осіб, щоби роінформуватися безпосередно про всі справи, що торкаються нашої Церкви. Зі Львова виїде о. Візитатор до Перемишля і Станиславова в тій самій цілі. Побут його в нас передбачений на кілька місяців.

Високопреосвящ. Митрополит Андрій вернувся після кількомісячного побуту в Підлютім у п'ятницю, дня 19 жовтня до Львова і почувається дуже добре. Члени капітули, ректорат Богосл. Академії і гурт львівських священників витали його незвичайно сердечно. Від імени зібраних привітав його щирими словами Преосв. Іван, а хор питомців Духовн. Семинарії відспівав многоліття.

Початок нового акад. року в Богословській Академії у Львові. В неділю дня 7. жовтня ц. р. відбулася святочна інавгурація третього триріччя і нового академічного року на гр.-кат. Богословській Академії у Львові

Свято розпочалося рано в церкві Св. Духа Архієрейською Службою Божою, яку відправив Преосв. Никита в сослуженню оо. Професорів Академії. Співав хор Богословської Академії. На Службі Божій були Професорський Збір, всі студенти Академії, численні представники духовенства і світського громадянства, центральних установ та преси, а також багато світського студентства і вірних, що виповнили цілу простору церкву.

Після Служби Божої хор відспівав відповідні многоліття і молитву „Боже, вислухай благання“.

Около 11-ої години делегації і запрошені гості численно зібралися в прибраній гарно авлі Академії. На перших місцях засіли, поруч Преосв. Никити, о. протоіг. Решетило ЧСВВ і оо. Крилошани Митр. Капітули, президент Укр. Парл. Репр. др. Дм. Левицький, представники Наукового Товариства ім. Шевченка, Просвіти, Рідної Школи і преси.

Інавгурація почалася псальмом „Хвалить, діти, Господа“ (музика Б. Кудрика) у зразковому виконанню хору питомців під проводом дириг. Жолкевича. Мило вражало те, що псалом співано в українській, а не церк.-словянській мові.

Потім Ректор Академії, о. др. Й. Сліпий зложив обширний звіт із діяльності Богословської Академії у двох останніх акад. роках. Зі звіту видно, як велику роль відіграє Богословська Академія в українському релігійному й національному життю і як великі має завдання до здійснення.

Після звідомлення виголосив інавгураційний виклад о. проф. др. В. Лаба п. з. „Св. Теодор Студит, реформатор чернечого життя“, який ми на іншому місці в цілості містимо.

Відспіванням молитви „Боже Великий Єдиний“ закінчилася офіційна частина інавгурації.

Після того гості оглядали цікавий і цінний музей Академії, подивляючи прегарні, одинокі в своєму роді експонати,

з ділянки української іконографії від 14. століття почавши а також збірку старих плащаниць, цінні фелони зі Скиту Манявського, фелон о. Авдиківського, в якому мабуть правив не раз Службу Божу й о. М. Шашкевич, і т. п. Фахові пояснення давав др. М. Драган.

Академія має в цім акад. році 350 слухачів на всіх п'ятьох роках. Всі вони є одночасно питомцями Духовної Семінарії, ректорат якої на приміщення такого великого числа винаймив і цього року окреме приміщення. Розуміється, що є деяке число питомців на т. зв. „екстерні“.

Світовий Евхаристійний Конгрес. В станиці Аргентини Буенос Айрес розпочався дня 12. жовтня ц. р. черговий світовий Евхаристійний Конгрес, на який прибули сотні тисяч учасників з усіх сторін світу. Властиві торжества почалися з хвилею прибуття папського делегата, кард. Пачеллі, який приїхав кораблем Conte Grande під папською бандерою в товаристві спеціальної делегації. Військо повитало його почесними 21 стрілами, загули сирени всіх інших пароходів у пристані, закружляли з шумом літаки. З покладу пароходу кардинал уділив богатотисячній товпі благословення. На поклад вступив президент Аргентини ген. Justo в товаристві міністрів, щоби повитати достойного гостя. Загальні зібрання конгресу відбувалися в парку Палермо, де в торжествах першого дня конгресу взяло участь більше як пів мільона осіб. Цілими ночами всі церкви були відчинені, де відбувалася адорація Нсв. Евхаристії, від півночі правилися всюди Сл. Божі, а сотні тисяч вірних приступало до св. Причастя. Другий день Конгресу, офіційально uznаний як „день дітей“ зібрав на великанській леваді парку Палермо понад 100.000 дітей з різних сторін Аргентини та інших країв Півд. Америки, що вислухали Сл. Божу і приступили до св. Причастя. Була це на правду зворушлива хвилина. А таких моментів було багато. Ціла Аргентина раділа, місто було величаво пристроєне, день Евхар. Конгресу признаний національним святом Аргентини.

Сам Св. Отець промовив через радіо до учасників конгресу та уділив усім апостольського благословення.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові

Видає Бог. Наук. Товариство

Відповідальний редактор: о. Петро Хомин

З друкарні „Біблос“, Львів, Японська 7. Тел. 14-78.

Церковні дзвони

доставляють

ЛІЯРНІ ДЗВОНІВ

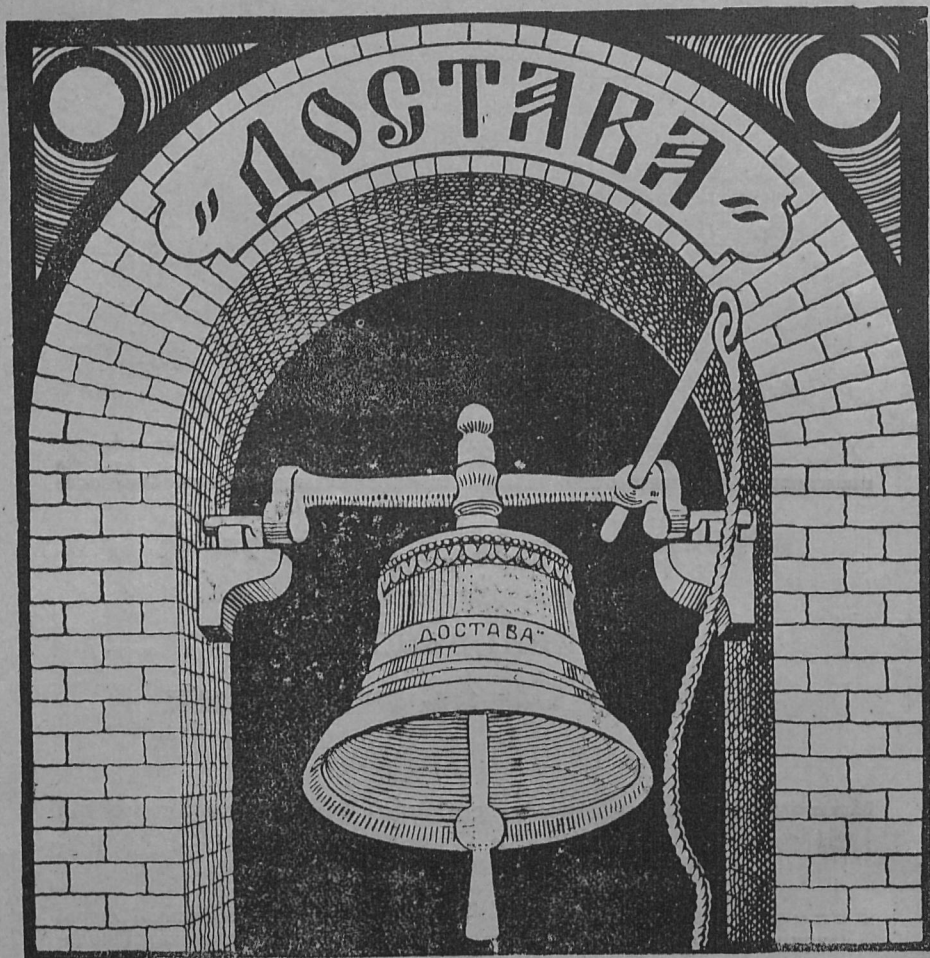
Братів Фельчинських

в КАЛУШІ і ПЕРЕМИШЛІ

Новина! Розбиті дзвони особливої вартости спонуємо під гарантією, вони відзискають попередню краску і силу тону, через те перетоплення дзвонів зайве.

Осторога! Остерігаємо перед агентами якоїсь жидівської ліярні дзвонів зі Станиславова, які волочаться по селах та ярмарках і подаючи себе за наших відпоручників, напихають людям послідню тандиту. Ми як ніколи так і тепер не послуговуємось агентами в тій надії, що хто забажає доброго товару, довідається про нас з українських часописів, а жидівського агента з його дзвонами відправить до найближчої божниці.

**НАЙЛІПШІ ДЗВОНИ І ВСІ ЦЕРКОВНІ ПРЕДМЕТИ
в найбільшій виборі і найдешевше продає
одинок українська кооператива**

„ДОСТАВА“

В СВОЇХ СКЛАДАХ: ЛЬВІВ, ВУЛ. РУСЬКА Ч. 20.

Перемишль, Костюшка ч. 5., Тернопіль, вул. Руська ч. 14.

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе малювання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне і стилеве виконання по приписам обряду. Письменно за цінами звертатися до Дирекції: Львів, Ринок 43, I п. Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі інші фірми з церковними речами є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА“ є одиною кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многи священники і церкви.

З сих причин заслугоує на повне довіря і попєртя.

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2¹/₂ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно,
півріч. 6 — зл., чвертьрічно 3 — зл.
для Америки 2·50 доляри річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

З М І С Т:

	стор.
<i>Зиповій Нарожняк:</i>	
На шлях Святого	369—373
<i>о. прот. П. Табіцький:</i>	
Сучасний церковний розкол та його причини	373—379
<i>о. Микола Думанський:</i>	
Трагедія Холму	380—388
<i>О. др. Г. Костельник:</i>	
Епохи в історії Церкви	388—395
<i>о. Михайло Бобовник:</i>	
Заклик	395—397
Вісти з Тов. св. Андрея	397—400
Всячина	400—408

До
Впр. Отців Передплатників
„Ниви“

Всім нашим передплатникам, які залягають з передплатою за 1934 рік і попередній не вирівнали, висилаємо окремі пригадки поштою.

Просимо чимскорше вирівнати залеглисть, щоби не треба було здержувати часопису.

Тому, що в часі виготовлювання і висилки пригадок могло багато передплатників вислати гроші, то всіх тих просимо за пригадку не гніватися.

АДМІНІСТРАЦІЯ „НИВИ“

ЦЕРКВИ КУПУЮТЬ СВІТЛО

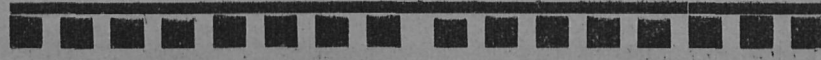
лише у своїй фабриці свічок

„К Е Р О С“

Власники: ПАВЛО ДУРБАК і СИНИ

перше Інж. К. КОТЕЦЬКИЙ і Ска, спілка з обм. пор.

ЛЬВІВ 15. вул. ОКРУЖНА (бічна Кульпарківської) 108 а. — Тел. 57-48.

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата вносить 12 зл. річно,
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 2'50 долари річно.

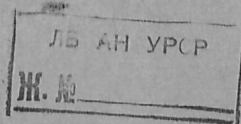
Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

На шлях Святого!*)

На небосклоні історії Української Церкви — хмарно! Але як у вітряних проривах бурної, хмарної ночі являється очам втомленого мандрівника чарівний блиск полярної зорі, що стає йому дороговказом до ціли — так очі борця за святе діло З'єдинення Церков тужать за тим чарівним світлом, що скріпилоби його духа. І ті тужливі очі душі звертаються у давнє минуле, коли то крізь темні хмари, що все, не тільки нині, залягали небосклин нашого життя, проривалося світло, що ясніло красою святости, блиском ревности, силою мужества і неустрашимости подвижників Божої ідеї — єдинства Христової Церкви.

Уже сама доля, що звязала нашу — хоч яку прегарну релігійну культуру із Візантією саме в час, коли там ішло до розриву з Престолом Христового Намісника на землі, та доля підчинила нашу Церкву на усіх ділянках її розвою царгородському патріярхові і до того ступня звязала руки її провідникам, що коли під кінець XI. сторіччя нам прийшлося вибрати між зверхністю Риму і Царгороду, нам не сила вже було зірвати з останнім на завжди. Блискучий порив до усамостійнення митр. Іляріона, кн. Ізяслава Ярославича і сучасних їм єпископів покрила перша хмара нашої історії — безсилля староукраїнської держави по смерті Володимира Мономаха. А такі ясні лучі, такі надійні нитки трівалого уже здавалося єднання з Римом за розумних Ро-

*) Промова, виголошена на академії в честь св. Йосифата у львівській Духовній Семинарії, дня 25. XI. ц. р.

мановичів порвала татарська навала. А тимчасом у слід за нею, за її плечима вставала, росла і могутніла і надвигалася на нашу землю нова чорна хмара — Москва. Косматою рукою самопевного лівмонгола зрабувала останки прав київських митрополитів і заслонила нам сонце правди на цілі віки. І якраз вона безплотно пожерла, знищила труди і змагання митр. Ісидора, позбавила його владичого престолу та засудила на вязницю і скитальство за те, що горів бажанням привести свою паству під жезл найвищого вселенського Пастиря. По прикладу Ісидора повів свою працю митр. Йосиф Солтан — і теплими слідами Ісидора довелось і йому верстати важкий шлях прогнання і скитальства.

Так мученицьки кінчилося XV. сторічча, полишаючи грядучим кілька світлих примірів сильної, незломної віри в перемогу Божої правди, примірів жертвенних змагань до сповнення ідеї єдності Церкви, змагань, що не злякалися й мучеництва.

А XVI. сторічча затопило Україну морем схизми. — Опустіли й запустили монастирі, в темноті і неробстві потонуло світське духовенство, негідністю осквернювали епископські престоли недостойні Владики. На духовій пущі — запустінню не пастирі добрі Христове стадо пасли, а вовки поїдали! Розідали, нищили вікові духові і матеріальні надбання народу, деморалізували, заціплювали гнилий розклад у його душу. — Густими та непроглядними безпросвітними і безнадійними хмарами покрило XVI. сторічча Українську Церкву! Та чи може, хочби незнати яка темна хмара прислонити собою небесні світила на віки? Ніхто ще того не бачив і не побачить! Бо хоч Божа ласка — світло ніжне і лагідне, але воно таке сильне, таке непереможне, що проникає, просвітлює і найгустіші олов'яні хмари! І унія в Бересті це діло Божої ласки. Бо чи ж це не благодать, що в час таких невідрадних, найменше здавалося до сього пригожих умовин, найшлося аж сімох українських владик, що зважилися на велике діло і підписали акт злуки?! Не Божої це благодати сила і покріплення, що у століття знаного релігійного відступництва тільки два з них відступили від Божої справи, а решту не відстрашили від укріплення святої твердині ні труди, ні жертва, ні навіть смертні погрози тих, для котрих вони працювали. — Та оце на їхнє діло уже не хмара налетіла, а громова упала туча, страшна, злочинна, і душу гнітуча... Це не Царгород уже, ані Москва тай не Татари, це рідні браття взялися толочити рідну ниву, що на ній щоби тільки почало сходити зерно ідеї єдності. Гей, „муре християнства“, „борці за віру православну“, кудиж це вістря своєї зброї ти звернуло, козацтво наше славне? Гей, Дніпре Слоутице, свідку слави і чести козачої, чи сподівався ти коли, що так себе твої діти осоромлять, чи думав

ти коли холодними обіймами невинні жертви братовбивства пригортати? — І славне міщанство ухраїнське не остало позаду. Ось сиві, поважні лавники, статочні старшини міст наче розбишацтво яке організують напади на власних владик. Збили митр. Рагозу в Слуцьку, побили й знищили еп. Терлецького, ранили, скервавили Потія, дісталось і Рутському. А сусідське „przedmurze katolictwa“ від убогого, шляхтича до найвище поставлених церковних достойників приватно і на соймах дишуть вогнем злобного бажання — для власних політичних інтересів убити хочби навіть Божу правду. — Та не спинити вже нікому нестримних потоків вогню і світла Божих ласк! Гарячі, невтомні молитви, невисипучі труди, пекучі сльози, муки і кров борців за Божу правду зродили великий плід, кріпили духа віри і надії у приєднаного народу, запалювали духа до великих подвигів! Росли, відновлювалися і освячувалися монастирі, двигалося за ними й світське духовенство і всі разом у єдності несли поміч у боротьбі за святу єдність. А понад усім яснів, усім дорого вказував величній метеор того часу, св. Йосафат, взір святости монашого життя, взір покути і самовідречення, великий взір жертвенної любови рідного народу і неустрашимої ревности для його спасіння. „Є люди — каже папа Пій XI“ — що їх Бог покликав у вибраній годині, які як ті світляні метеори, що їх видимо деколи на небісній зводі, перебігають небо історії. І знову на подобу метеорів, деколи гарних, деколи страшних, і люди ті є двоякого роду: одні вогнем грози і жорстокости розбуджують перестрах і подив — дороги їх повні незвичайних діл, але разом повні руїни і людських жертв. Інші вогнем любови людства гоять його рани і оживляють любов на згарищах руїн — власною жертвою. — Так пройшов Спаситель світа Богочоловік, такими були ті, що їх імена тривають в благословенстві цілі віки — такими були святі!“

Таким був св. Йосафат! Ішов через життя прямолінійним шляхом метеора і горів бажанням спалитися за любови до Бога і народу, принести себе всеціло у жертву за свою ідею. І прийшов той час! — час, у якому з дерева життя упав не перший уже зрілий плід, великий як життя, стрясений вихром бурі — овоч. Останні слова його останнього благословення народу залила свята, братовбивчою рукою пролита, кров. І наче олива, що успокоює філі моря в час бурі, так легко, загідно сплила та благословенна, мученича кров на розбурхане море релігійно-національних пристрастей і політичних інтересів і звістила прощення убійникам та відкуплення Народові.

Святкуючи рік-річно дорогу пам'ять св. Йосафата, усє ми того свідомі, що його мученицькою, святою кровю, що сплила тоді на розпалене поле Унії, живе вона, живемо

і ростемо до нині й ми. Ми свідомі, що будова, в основу якої само небо зложило смерть мученика — вічна! Але чому ж, питаємо, лише смерть несе нам таку об'єднуючу силу? Чиж тільки смерть має таке ясне світло, таке сильне слово взаїмного порозуміння? Таж життя сильніше смерті! Так, життя сильніше смерті, але ж смерть Святого це тільки плід його великого життя — останній його акт, що зібрав і символізує нам його напрямні: „тільки жертва цілого життя дає перемогу ідеї!“

II.

На небосклоні сучасності Української Церкви — хмарно! Триста вже літ пройшло від смерті св. Йосафата, та чи багато зросло діло його рук понад те, що він сам збудував і чого довершили, що так скажу, його духовим розгоном працівники найближчого йому століття? Плодом їхніх трудів живемо чи животіємо до нині, та чи турбуємося як слід коли не про розбудову, то хоч про удержання тої святині, що її підмивають погубні течії цього віку? Літа пливають попри нас і як застали, так минають — та глядім, щоб не прийшов час, коли „упаде дощ і прибудуть ріки і повіють вітри і вдарять на дім той і впаде і буде велика руїна“. А буря та не за горами і не за морями, а в нас таки за плечима. Уже грянула і столочила ниву рідного брата, перекинула і перемісила зерно правди із грязю ложі. Уже надвигається страшною грозою знищення і на нас. І не ждати нам помочі ні порятунку від нікого. В час, коли загрожене ве тільки людське, братнє істнування, але коли валяться Божий храм в душі народу, культурні сусіди Заходу Європи, замість дати щирю поміч, чигають за вуглом хати, чи не впечеться їм при тім який інтерес — новий ринок збуту, нові джерела дешевого сирівцю, а може й безкарна нагода переорати сусідську межу. Буря йде, а на нас лежатиме обов'язок рятувати духовий і моральний стан посідання нашого народу. Обов'язок важкий, геройський! Може прийдеться нам серед громів гармат нести конаючому борцеві останнє слово потіхи, може в останній хвилині скону принести, вернути йому зрабованого з душі Бога. Може прийдеться в підземеллях вязниць оснóвувати новітні Христові громади мучеників і закріплювати їх на смерть за віру гарячим словом і стальним прикладом!

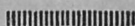
Буря йде і прийде — і як буря — пройде. Тільки лишить за собою страшну руїну смерті і мільони зломаних душ. Вид тої руїни нам уже знаний звідтіль, з просторів, уже занятих сатаною. Нарід, що під російським цареслав'єм був розбитий на більш як сотку сект, нині у царстві сатани позбавлений уже усякого релігійного культу й проводу,

тоне в пересудах забобонів, ложновірстві, невірстві і моральній гнилі. І скрізь, куди тільки пройдуть будівничі земського раю, буде така руїна. І не ждати нам помочі аїд нікого! Наших рук очікують ті всі, що їм Господь дасть силу самим устоятися при Бозі! Завдання, що вимагатиме апостольської посвяти в здобуванні для Бога новітнього поганства — готовости на все! Чи нам не страшно? Може, може знайдеться між нами пігмей духової кризи, що скаже: „це понад наші сили! тікаймо мерщій від того звання, що несе нам самі тільки труди і жертви у цьому життї. Тікаймо, лишім це поле бою і поле запустіння другим! Таж стільки борців для місійної праці виховують монастирі Заходу — для них це поле лишім!“ — Отже ні! І ще раз ні! Щоби лиха не знати, треба на своїй ниві враз зі своїм плугом стати! Та до цього треба нам себе виховати — викувати по взорам наших рідних великих Святих і по словам сучасного мислителя: „Хто хоче осягнути щось великого у службі народові чи в службі Богові, той мусить посвятитися для свого ідеалу і спалюватися для нього як свічка на вітарі. Він повинен знаходити приємність в терпіннях і стражданнях, що зближують його до його ідеалу і більше цінити свій ідеал, як своє життя. Своім ідеалом він мусить просякнути так, щоби ним жити день і ніч, з року на рік, заєдно про нього думати і відчувати під його диктатом. Твій ідеал з твого „я“, з твоєї свідомости повинен зійти у незбагнуті глибини півсвідомої і несвідомої природи, щоби і вона стала працювати для його здійснення. Тільки ціла природа, де наше „я“ працює спільно з Богом, може доклати справді великого діла,

Ось шлях великих! Треба душу свою положити за здійснення свого ідеалу, як це Христос навчав і сам на небі показав“.

Ось шлях св. Йосафата, великий і дорогий, бо рідний взір для шляху нашого життя: Тільки жертва цілого життя дає побіду ідеї!

Зиновій Нарожняк

О. Прот. П. Табінський

Сучасний церковний розкол та його причини

(Продовження статті „Одна Віра“)

(Продовження)

4. Нема ніяких підстав вважати за пізнішу вставку, зроблену переписчиком, два цитати з послання Германа II Константинопільського до папи Григорія IX (1232 року),

а саме: уступ XLVII. Передовсім характер цитування їх нічим не рiзниться від способу, яким автор наводить свiдоцтва своїх авторитетiв; саме ж головне — те, що своїм змістом вказані цитати не тільки відповідають темi IX роздiлу, але й тiсно зв'язані з послiдуючими уступами: XLVIII і XLIX. Уступ XLVIII містить у собі чотири свiдоцтва, з виразом у заголовку кожного з них „*διὰ τοῦτο* — тому“; по скресленню Германiвських текстiв вираз цей тратить усякий сенс, бо не в'язеться із змістом уступiв XLV і XLVI. Дані ці вказують, що цитати з послання Германа II належать до Паноплії, як її автентична частина.

З цілою певністю тожна сказати, що автор наш знав твори Германа II¹⁾ і ними послуговувався: в науці про походження Св. Духа він не тільки наводить низку свято-отецьких текстiв, одинакових з тими, які подає названий патрiярх, але й повторює його докір під адресою Латинян, що ті не мислять правдиво про Сина Божого. Цей докір у нього, як і в Германа II, висловлюється в зв'язку із свiдоцтвом св. Атанасія Великого з послання до Серапіона²⁾. А власне:

Паноплія с. X, 6:

„І великий Атанасій у слові про Св. Духа каже: Як би вони добре мислили про Сина, то розумно мислили б і про Св. Духа, що від Отця походить і, питомий Синові (*ἴδιον τοῦ ἁποῦ*), від Нього подається учням і всім віруючим у Нього“. — Це просто відноситься до Латинян: бо якби вони правильно мислили про Св. Духа, мислили б розумно й про Сина.“

Герман II (Mansi, XXIII.c.311).

„Він же (св. Атанасій) у листі до Серапіона, написанім про Св. Духа:... „Якби вони правильно мислили про Слово, також розумно мислиб і про Св. Духа, що від Отця походить і питомий Синові, від Нього подається учням і всім віруючим у Нього“. — Нехай слухають ті, що не мислять добре про Св. Духа: як не мислять вони добре про Сина.“

А власне: вчать, що Дух Св. походить „і від Сина“; неправильно мислять про Сина, бо уявляють Його учасником в особистім походженню Св. Духа. Ту саму мисль висловлено й автором Паноплії; однак для останнього видання вона не досить зрозумілою й очевидною; тому він пояснив її слiдуючим способом: „бо сам істиний Бог сказав, що

¹⁾ Два послання (до папи Григорія IX) у Mansi, tom. XXIII, с. с. 48 sq. et 307 sq. Відповідь на визнання папи Григорія про походження Св. Духа в додатку до хроніки Юрія Франца, виданої Карлом Альтером у 1796 р. у Відні, р. 139 sq. Про слов'янський переклад „Вiдповiдi“ див. у А. Попова, Обзоръ полемич. сочиненiй, стор. 148 і сл.

²⁾ S. Athanasii ad Serapionem epist., I, 2; Migne, P. Gr., t. XXVI, с. 533.

Дух Св. від Отця походить. Коли ж Латиняни не визнають цього так, як Господь об'явив, то вони не вірують правильно „в Сина Божого“. Тим поясненням автор лише довів, що не зрозумів мислі, висловленої у його вивисночку; що вона, значить, не зродилася в його інтелекті, лише механічно перейнята від іншого мислителя, а саме: від Германа II.

5. Арсеналом, з якого автор Паноплії-Синтагми черпав свої численні канонічні аргументи проти Латинян, були головним чином канонічні пояснення Олексія Аристіна — відомого византійського каноніста, що жив у половині XII віку. Автор буквально списував з нього тексти, і треба дивуватися, що А. Міхель не зауважив цього безперечного факту.

Для прикладу подаємо пару порівнянь.

Паноплія, с. XV, 1:

„Святого Сардикійського собору правило 21: „Хто не шанує прекрасно та богоугодно постановленого (καλονισθέντα), а з гордощів і чваньства сміє чинити (διαπράττεσθαι) всупереч цьому щось інше, нехай буде позбавлений чести й достойности єпископської“.

Паноплія, с. XXII, 3:

„Хліб і вино, з водою змішане (ἐν ὕδατι μεμιγμένον) нехай приноситься й тільки. Бо нічого більше, крім Тіла й Крови Христової, нехай не приноситься“.

Паноплія, с. LVI, 2:

„Не святкуй з єретиками, й не приймай від них так званого святочного“.

Аристин (Rhalli et Potli, III, р. 284):

„Сардикійського собору правило 21: „Хто не шанує прекрасно та богоугодно потвердженого (καλονισθέντα), а з гордощів і чваньства сміє впроваджувати (χρηεῖν) всупереч цьому щось інше, нехай буде позбавлений чести й достойности єпископської“.

Аристин (Ibid., р. 401):

„Картагінськ. собору правило 37 (44—46). „Хліб і вино, з водою змішане (ὕδατι μεμιγμένον) нехай приноситься й тільки. Бо нічого більше, крім Тіла й Крови Господньої, нехай не приноситься“.

Аристин (Ibid. 207):

„Не святкуй з Євреями, або єретиками й не приймай від них так званого святочного“.

Особливо цікаво супоставити передачу 7 правила III Вселенськ. Собору автором Паноплії (с. XIV, 4) й Аристином (Rhalli et Potli, II). Воно показує, яким чином витворився в першого сенс, відмінний від оригінального.

Паноплія.

„Хто всупереч вірі святих Отців, у Нікеї зібраних, укладає інше щось нечестиве.

З поганства, юдейства чи якої будь ереси, — коли це мирянин, нехай буде виклятий“ і т. д.

З канонічного коментаря Аристинового автор виписав ще слідуєчі правила: с. XX, 5 — Анкирського Собору (= Гангрського прав. 18); с. XXII, 3 — Анкирського (Гангрського) прав. 20; с. XXIII, 2 — Апостолів Петра й Павла; с. XXXV, 3. 4 — Картагін. соб. правила 9 і 124; с. XXXV, 4 — Анкирського (= Св. Апостолів прав. 10 і 11) і с. LVI, 1 — Св. Апостолів прав. 45. Підкреслимо тут як характеристичний факт, що автор Паноплії-Синтагми ставиться до коментаря Аристинового з такою повагою, що наводить його пояснення під іменем самих церковних правил.

б. До низки джерел, якими користався автор Паноплії-Синтагми, належить на кінець „Еπιστολή βιολογική — „Віроісповідне Послання“ Атонських черців до імператора Михайла Палеолоґа¹⁾, написане без сумніву в 1274 році²⁾. Паноплія-Синтагма містить у собі слідуєчі, спільні з названим документом і з нього виписані місця: VI, 2; VIII, 1; VIII, 4; XVI; XVII, 1; XVII, 2 (про анатему в Галат. V, 2—4 на безквасний хліб); XXIII, 7; XXXV, 3 (цитату з Св. Теодора Студита) і XLV, 1.

¹⁾ Пояснення це опублікував еп. Порфирій Успенський спочатку в російськїм перекладі (Первое путешествие въ Аѳонск. монастыри и скиты в 1845 г. Часть I. отд. 2, Кієвъ 1877, стор. 287—302) а пізніше в ориґіналі (Востокъ Христіанскій, Часть III, отд. 2, СПб. 1892, стор. 622—633. Повна його назва: „Επιστολή σταλείσα παρά τῶν ἀγιορειτῶν πρὸς τὸν βασιλέα Μιχαὴλ τὸν Παλαιόλογον βιολογική, σπεύδοντας τοῦτου, ὁση δὲναμις, ἐνώσει τοὺς Ἰταλοὺς παραλόγως μεθ' ἡμῶν“ — „Віроісповідне послання, вислане святогорцями до імператора Михайла Палеолоґа, коли він з усієї сили намагався нерозумно поєднати з нами Італійців“.

²⁾ Це доказують слідуєчі вислови послання: 1) папа „нині пропонує поєднання“. 2) Латиняни „кажуть, що хочуть поєднатися“ і 3) провадять на тему Православія дискусії“ (с. VII; Востокъ Христ. Ч. III, отд. 2, стор. 636). Відомості про це святогорці дістали так з оповідань устних, як із імператорського розпорядження — *διὰ δεσποτικῆς προσταγῆς*, з якого довідалися про поставлені умови поєднання: єрархічне першество папи, поминання його імени за Службою Божою та апеляція до нього в справах церковних. Під зазначеним розпорядженням, без сумніву, розуміється хрисовул, про який говорить Юрій Пахімер V, 20 і який Михайло Палеолоґ видав, коли його послы ще не вернулися з Ліонського собору 1274 року.

Наведемо найхарактеристичніші з них.

Паноплія, с. XVI:

I.

„Святих Апостолів правило 10: коли хто з відлученим хочби в домі помолиться, нехай буде сам відлучений.

II.

Св. Собору Антіохійського правило 2: Хто з відлученим разом сходиться (συνκοινωνῶν), нехай буде відлученим.

I ще: касуючий правило церковне, нехай буде під анатемою.

III.

Інше правило Сардикійського собору: Хто приймає еретика, під кару його підпадає“.

Віроісповід. Послання (Порфирій, стор. 630):

I.

„Бо кажуть божественні й святі правила: Коли хто з відлученим хочби в домі помолиться, нехай буде відлучений.

II.

I в іншій місці:

Хто з відлученим сходиться (κοινωνῶν), буде відлученим, (як) касуючий правило церковне.

III.

I ще:

Хто приймає еретика, під кару його підпадає“.

Святогорці навели три правила: (I) — Св. Апостолів правило 10, (II) і (III) — із схолій на Постанови Апостольські¹⁾ Автор Паноплії-Синтагми, повторюючи ці самі правила, додав до них докладніші заголовки, і тим виявив, що виписав їх з Послання святогорців. А саме: він точно окремив правило (I); що до другого (II), то не зорієнтувався, звідки воно, назвав його правилом собору Антіохійського, відгадавши власне його первісне джерело; при чім розділив його на дві частини і зробив з них два окремі правила — на тій підставі видимо, що перша з них знаходиться в поясненнях Аристина, а друга в оригінальній тексті 2 правила Антіох. Собору. Нарешті правила (III) він зовсім не міг окремити, і наділив його цілком фальшивим заголовком, вважаючи за передачу правила Сардикійського Собору

¹⁾ J. Pitra, Juris Ecclesiastici Graecorum historia et monumenta. Tom I, Romae 1864, p. 421—422.

(правдоподібно 13). Наводячи даліше (с. LVI, 1) також за святогорцями ще раз правило (II), автор Паноплії-Синтагми вже не відгадав його первісного джерела й назвав його правилом св. Апостолів. Подібних помилок, звичайно, він не допустивсяб, колиб указаними правилами користався з перших рук.

Паноплія, с. XVII, 1:

„І оце (καὶ ὅτι): „давній і тіневий закон (ὁ παλαιὸς καὶ σκιδῶδης νόμος), який провадив до образу благодати й Нового Заповіту Спасителя нашого, наказував не мати нічого недосконалого, ані ушкодженого; як же сміють вони (Латиняни) приносити хліб без солі, без квасу й недостатній (καλοβόν), замість досконалого в усім благодатного ягняти?“.

Віроісповідн. Послання (Порфирій, стор. 625)

„Коли образований і тіневий закон (ὁ τυπικὸς καὶ σκιδῶδης νόμος), який приводив до образу Христа Бога нашого, наказував не мати недосконалого: як сміють вони приносити хліб без солі, без квасу, з недостатною (κεκολοβωμένον) і непоказний (ἀειδὲς), як оживляюче тіло досконалого в усім ягняти“?

В Паноплії-Синтагмі наведена цитата не стоїть у логічній звязку з попередніми і послідовними реченнями; подається вона відірвано, між текстами св. Письма. Інша річ у посланню святогорців. Там вона уявляє собою логічне звено в доказах проти безквасного хліба й тісно в'язеться з контекстом. А саме: Святогорці повчають, що Латиняни, відправляючи Тайну Евхаристії на безкваснім хлібі, юдействують, і тому підпадають під апостольську анатему, нарівні з Галатами, які прийняли з юдейства де-що незгідного з вірою християнською. „Та скажуть — продовжують святогорці, — що Латиняни вживають безквасний хліб не по юдейськи, а як Тіло Господнє. Однак вони, маючи очі, не бачуть і не розуміють істини, що знаходиться перед очима. Коли образований і тіневий закон, який приводив до образу Христа“ і т. д. Міркування святогорців характеризуються логічною цільністю, як і цілковитою зрозумілістю, чого немає в автора Паноплії. А саме. Закид останнього під адресою Латинян, що вониносять безквасний хліб „замість досконалого в усім благодатного ягняти“ — річ позбавлена сенсу, бо хліб квасний є хлібом, а не „досконалим у всім благодатним ягням“: що в данім разі автор хотів висловити, годі з його слів домислитися; лише порівняння з Посланням святогорців дає нам цілковиту розгадку: автор затемнив мисль дуже неточною передачею їх слів. Зрештою, і сам він далекий від наміру укривати, що даний текст наводиться ним як чужі, запозичені з якогось джерела слова,

бо попереджує їх виразом: „καὶ ὅτι“ — „і ще“, який вираз він, разом з іншими грецькими письменниками пізнішої середньовікової доби, вживає перед цитатами¹⁾.

Паноплія, с. XXXV, 3:

Віроісповід. Послання (еп. Порфирій, стор. 631).

І великий в ісповідниках
Теодор Студит (каже):

„І великий отець наш і ісповідник у шановливім листі своєму до одної особи каже: „Повідомив ти мене, що боїшся сказати своєму пресвитерові не поминати зверхника єреси. Тепер я не відважусь сказати тобі про це щось понад те, що паскудна спільність тільки через поминання його, хочби поминаючий був православним (καὶ ὁρθόδοξος εἶη ὁ ἁναφέρων),

„Паскудить і спільність тільки через поминання єретика, кажучи, що православний (ὁρθόδοξον λέγων εἶναι).

Свідоцтво св. Теодора Студита взято з якогось незнамого нам його послання. Автор Паноплії виписав його не з останнього, а з послання святогорців. Це видно передовсім з назви св. Отця „великим в ісповідниках“, — ужитої в данім місці, хоч згадка про нього в Паноплії була вже пару разів (с.с. XXIII, 3. 4—6; XXVIII, 2—4); далі з того, що слова його виписано в меншім обсязі, ніж у святогорців, а приводяться з тією ж цілю, що й останніми. Зауважимо при цім, що наш автор дозволив собі трохи змінити їх сенс, бо в виразі; „кажучи, що він православний“ — мова йде про єретика, за якого виголущується моління; тоді як у св. Теодора Студита — про пресвитера, що поминає за Службою Божою єретицького єпископа²⁾.

Ми задержалися трохи довше на питанню про відношення Паноплії-Синтагми до полемічних творів XI—XIII в.в., бо питання те дає нам найпевніший матеріал, на основі якого можна без помилки датувати її, а також правильно оцінити її літературну вартість. Як видно, в довгім ряді зазначених творів Паноплія-Синтагма займає не початкове місце, а кінцеве; тому питання про авторство Керулярія, рішуче відпадає.

(Продовження буде)

¹⁾ Див. с. с. XIV, 2; XVII, 1; XVIII, 3; XX, 2. З подібним значінням вираз „ὅτι“ можна не рідко знайти й у Посланню святогорців, Зрівн. також Du Cange. Glossarium mediae et infimae Graecitatis, під словом: „ὅτι“ (Tom. I, edit. II, 1905, с. 1063).

²⁾ У словах Св. Івана Золотоустого, наведених Паноплією в с. XXV, 3, є незрозумілий вираз: „εἰ γὰρ ὑπερὶ τὴν ἀρχὴν... ἐπιχειροῦντες“, але в тому ж свідоцтві у святогорців на місці „ὑπερὶ“ стоїть „ὀπι“ як читання треба вважати за правильне.

о. Микола Думанський

Трагедія Холму

(Фрагмент анонімових наступів на останнього гр.-кат. Єпископа Холмської Єпархії)

(Докінчення)

II

Аноніми

По невдалім повстанню в 1863. р. провідна верства польського народу знайшлася на еміграції в краях західної Європи, головно в Парижі. Вона й дальше слідувала за долею свого народу, ба що більше, ростила у своєму серці замір збудувати Польщу „від Балтику по Чорне Море“. Розуміється, що при таких бажаннях польської еміграції праця єпископа Куземського була для неї вельми небезпечною, а тимсамом осоружною. Тому не диво, що між письмами, адресованими до єпископа Куземського, стрічаємо аноніми польської еміграції з Парижа. Перший такий анонім ¹⁾ з 1869. року носить назву:

„Do Jaśnie Wielmożnego Kuziemskiego Biskupa Chełmskiego, Obiządu Ruskiego“.

Коли приглянемося ближче тому анонімови, то в першу чергу вдаряє нас політична його сторінка. З самого початку докоряє анонімовий автор єпископови за те, що він викориняє польщину із сердець своїх вірних. Щойно по тім порівнює єпископа з Вуйціцким (попередник Куземського, що як ставленник Москви управляв Холмською єпархією як здеклярований русофіл) і Семашком (Йосиф Семашко, лит. єпископ, що з цілою Єпархією перейшов на православіє). Вкінці сей автор в нахабний спосіб грозить єпископови. Ось текст того письма:

„Co nie polskiego,
To nic dobrego
I Ty pasterzu
Nic uczciwego.

Gdyż Twoja dusza
Jest Wojcickiego
Od wszystkich braci
Wukluczonego.

Chwałą Cię bardzo
Faryzeusze

¹⁾ Митроп. Архів, Львів.

Bo chcą być sprzedał
Wszystkie im dusze.

Widać, że idziesz
Drogą Siemąszki
Bo Cię owinął
Duch Kosydarski.

Nie duch Chrystusów,
Nie duch miłości,
Lecz duch przeciwny
Twojej godności.

Czemuż nie myślisz
Co będzie potem,
Gdy na Cię rzucą
Gnojern — nie złotem.“

Другий анонім, також написаний в Парижі, носить назву :

„Rok 1869.

Kapłan łaciński o Chełmie.“¹⁾

Як у попередньому, так і в цьому письмі аж кишить ненавистю до єпископа Куземського. Тут не вагається розгніваний „латинський каплан“ порівнювати працю єпископа з працею новаторів, овіяною хитрістю сатани. А се все за ті щирі бесіди, які мав єпископ до своїх вірних, за ті батьківські напоминання, щоби вірні не вирікалися свого обряду, своєї батьківської мови. Ось кілька думок другого польського анонімового листа:

„O biedny Chełmie,
Choć masz Pasterza,
Gdy nie wiesz, w którą
On stronę zmierza.

Do prawosławia,
Utraty wiary
I do oddania
Czartu ofiary.

Więc nie słuchajcie
Nowacyuszów
Chytrych, jak sam czart,
W złem sociuszów.

Gdy Pasterz przybył (29. IX. 1868,)
Któż go otaczał,
Kto mowy prawił
I co tam zwalczał.“

¹⁾ Митр. Архів у Львові.

Кинувши оком на думки, висловлені у сих двох анонімах, бачимо, що вони в досить разячий спосіб дошкулюють єпископови, не перебираючи в виборі епітетів у його сторону. І дійсно, як порівняємо голоси тодішньої польської преси про єпископа з отсими анонімами, то майже не заходить жадна подібність, бо преса, коли навіть критикувала діяльність єпископа, то все-таки не входила в царину нахабности і клевети, а се в головній мірі було характеристичне для анонімів з Парижа.

Не забули на нашого єпископа і Москалі, та почали у зовсім подібний спосіб накидувати Куземському свої погляди, критикувати діяльність та силоміць склонювали піти слідами Семашка. В анонімних письмах з Ніжина і Москви відзеркалювалися всі маркантніші потягнення Куземського і, розуміється, до кожного з них приходили своєрідні „пученія“. — І хоч належить признати, що тон російських анонімів багато культурніший від польських, то знову вони замітніші своєю нахабністю і чисельністю. Бо зачалися вони від самого початку єпископства М. Куземського у Холмській Епархії і супроводили його праці по останній майже час побуту в Холмі. — Обговоримо кожний з анонімів окремо, щоби тим лекше зілюструвати собі, як дуже вони муляли душу єпископа Куземського.

Перший анонімний лист написаний (як зрештою й інші) в дуже торжественному тоні, а на конверті замітна відтиска початкових букв Г. К. і поштова стампілія „Ніжин 18. X. 1868“. —

Як бачимо з зацитованої дати, лист був уже на почті в девятнадцятий день по приході єпископа до Холму. Автора анонімних листів годі догадатися, хоч мусіло бути їх напевно більше, бо самі вони в першому листі про себа ось що пишуть:

„Не подписываемъ наших именъ; но просимъ Васъ принять это письмо за голосъ всей Православной Россіи, и молимъ Бога, да не будетъ сей голосъ гласомъ вопіющаго въ пустыни“. Із вище наведеного бачимо, що російські аноніми се не якібудь собі звичайні, але покликаються на цілу православну Росію, та рівночасно просять, щоби вони були успішними в Куземського.

Атаку зачали вони зразу неабияку. Похваливши питомности Куземського, атакують вже на початку Берестейську Унію, як анахронізм, а дальше полемізують з *Filioque* і приматом Папи, де розрізняють „*primatus honoris et primatus dominii*“. Дальше автор анонімного листа дозволяє собі надіятися, що Куземський увільнить Холмську Епархію з „казуїстичних тенет унії“ та злучить з православною Цер-

квою під проводом „Святѣйшаго Синода“, і сам стане членом тогож. Ось рядки першого аноніму¹⁾:

„Преосвященнѣйшій Владико! Достойнѣйшій Архипастирь і Отець!

Вы русскій человекъ; Вы Архіерей славяновосточной Церкви, хотя состоящей въ Унії съ Римомъ, но все-таки восточной. Имѣя въ виду эти Ваши качества и достоинства, мы всѣ надѣемся, что Вы какъ русскій человекъ, не только не допустите въ вашу русскую Церковь никакихъ новихъ поползновеній враждебнаго русскому народу полонизма, но очистите Вашу родную Церковь и отъ всѣхъ прежнѣхъ вторженій и излишествъ. Мы увѣрены, что Вы, какъ Архіерей славяно-восточной Церкви, очень хорошо знаете исторію Брестской Унії, и вмѣстѣ съ всѣми благомыслячими людьми признаете эту унію въ настоящее время анахронизмомъ не имѣющимъ никакого релігіознаго смысла.. Слыша о Вашемъ истинно-христіанскомъ просвѣщеніи, мы позволяемъ себѣ надѣяться, что Вы, Владико Святой, очистите звѣренную Вамъ Богомъ славяно-восточную Церковь отъ всѣхъ римскихъ злоупотребленій, выпутаете ее изъ казуистическихъ тенетъ унії, и по прежнему возсоедините ее съ Єдиною, Святою, Соборною и Апостольскою Церковію, подъ свято-отеческимъ попеченіемъ Святѣйшаго Правительствующаго Всеросійскаго Снода, котораго Снода Вы должны быть членомъ и украшеніемъ.

Не посрамите насъ отъ чаянія нашего!“

Ось домагання, і то настирливі, розвинені в першому анонімі московського табору. Та вони, хоч затроювали душевній спокій єпископа Куземського, все таки в ніякій мірі не сповнювали надій московських авторів. Куземській у своїй унійній і народній роботі був строго послідовний, а се в страшний спосіб лютило Москалів. І ось по одномісячній перерві приходить до Єпископа другий анонім з датою: Нѣжинъ 18/Х. 1868²⁾.

Спонукуючою причиною того аноніму, була часописна вістка про те, що єпископ Куземський носитья з поважною думкою відкрити в Холмі типографію уніятських богослужебних книг. Таке поступовання єпископа Куземського заставляло московських авторів анонімів в стан своєрідного здивування, тому в другому анонімі, навязуючи до вісток про печатання богослужебних книг, що його наміряв єпископ, пишуть: „Дай Богъ³⁾), щобъ это извѣстіе было несправедливо! Но ежели оно, къ сожалѣнію, справедливо, то мы, русскіе люди почитающіе Васъ и дорожащіе Вашею доброю славою, почитаемъ нашимъ долгомъ увѣдомить

¹⁾ Митроп. Архив у Львові.

²⁾ Митроп. Архив у Львові.

³⁾ В тому листі.

Вас, что всѣ уніятскія богослужебныя книги чрезвычайно испорчены бывшими почаевскими базилианами, въ ихъ смыслѣ, словахъ и выраженіяхъ, это фактъ, розслѣдованый и доказаный“.

Доказуючи, що уніятські книги „испорчены“, дивується автор, що єпископ Куземський береться такі книги печатати у себе в Холмі. Зрештою по думці аноніму, пощо такого завороту голови, бо якщо в єпархії треба богослужебних книг, то їх можна дістати в потрібній кількості в печатні Київопечерської Лаври. А яка велика з того користь! Не тільки, що без великого труду книги будуть для вжитку Холмської Єпархії, але будуть не „испорчены“, а в добавок єпископа „Святые Антоній и Θεодосій, Печерскіе Чудотворцы благословлятъ въ небеси такое Ваше дѣло, и промолятъ за Васъ Богу.“¹⁾

Та не помогли настоювання анонімів, бо, як ми опісля читаємо в звідомленню єпископа Куземського до Віденської нунціятури, єпископ усі свої запотребування для Холмської Єпархії полагаджував не в Київопечерській Лаврі, але у Львові²⁾.

Однак анонімні автори не уважали своєї справи програною. Переносять центр свого ділання з Ніжина до Москви і атаки на єпископа Куземського йдуть дальше з повною імпульзивністю. І ось перед нами третій анонімний лист. „Москва, 3. VIII. 1869.“³⁾

Обширний розміром третій анонімний лист старається наклонити Куземського до апостазії історично-практичними аргументами. На історичні аргументи ми не будемо звертати особливішої уваги, бо вони своєю формою і змістом загально звісні (обговорюють зі свого становища Флорентійський Собор і Берестейську унію), натомість звернемо увагу на те, який практично взір до наслідування видигає Куземському сей анонім. Розуміється, що нікого іншого, як Йосифа Семашка. Бож не дуже то так давно довершив він своє „памятне“ діло, бо його праця, як пише анонім, припадає на 1837—39 рік. А успіхи були кольосальні, бо „навернулося“ до православної Церкви 1.500 духовних, та понад 3,000.000 душ. Маючи такий примір, пора сказати собі, що найвищий час розслідити положення, в якому єпископ находиться, і що „Двумъ господамъ работать нельзя, будучи подданнымъ Русскаго Императора и въ тоже время, государя Папы.“

Як бачимо, анонімні листи Москалів до єпископа Куземського починають переходити з лагідної, наклонючої форми в імперативний тон і вже не тільки стараються обі-

¹⁾ *ibid.*

²⁾ Митроп. Архів у Львові, звідомлення до нунція 15. IV. 1871.

³⁾ *ibid.*

цянками спонукати Куземського до апостазії, але змішуючи поняття політичної влади з духовною, категорично заявляють, що „двумъ господамъ работать нельзя“.

Не дїждавшися жадного вислїду своїх попередніх анонімних писем, довідалися анонімні автори про новий факт, котрий немало заклопотав їх, і гомоном розійшовся по цілій російській імперії. Се був намір єпископа Куземського взяти участь у Вселенськїм Соборі, що мав відбутися в Римі. Се, очевидно, було спонукою написати новий анонімний лист до Єпископа.

„Москва, 28. XII. 1769“¹⁾.

Навівши шабльонову титулятуру, автор відразу приходить до річи:

„Говорять²⁾, будто Вы хотѣли-было ѣхать въ Римъ на тамошній Соборъ. Слава Богу, что не поѣхали. Вы тамъ очутилисьбы въ неприятномъ и самомъ затруднительномъ положенїи, не какъ сынъ Римской Церкви, но какъ пасынокъ (підч. наше М. Д.). Теперѣшній Римскій Соборъ есть вопіющее знаменіе времени о томъ: не пора ли Вамъ, съ управляемою Вами уніятскою Церковію, расторгнуть двусмысленное и фальшивое свое состояніе и возвратиться въ матернее лоно Єдиной, Святой, Соборной и Апостольской то есть Православно-Восточной Церкви.

Ей, пора! —“³⁾

Як бачимо, тут анонімний автор починає вже єпископови Куземському докоряти тай дальше (хочби й докорами) старається спонукати до апостазії. Бо якжеж сего не зробити, як за таке діло „історія записалабы Ваше имя между благодѣтелями челоувѣчества, рядомъ съ приснопамятнымъ именемъ Святителя Іосифа Сѣмашка. Ваши земляки, галиційскіе русины, съ благодарностью и любовью послѣдовали бы Вашему благочестивому и святому примѣру“⁴⁾.

Маємо тут ще один „аргумент“. Куземський по думці аноніму повинен дати примір в апостазії для галицьких своїх земляків. А тепер приходить прецікавий погляд анонімого автора на тісну і конечну (!) звязь „русского“ з „православним“, бо ось що говорять стрічки аноніму: „та великая истина, что нельзя быть русскимъ — не бивши православнымъ (підч. наше М. Д.). Напрасно нѣкоторые теологи хотять доказывать, будто можно быть и католикомъ-русскимъ и протестантомъ-русскимъ. Нѣтъ! не можно!! Даже Вашимъ уніятамъ трудно быть русскими, какъ Вы сами знаете это. Чтобы быть истинно-русскимъ, непременно надобно быть православнымъ — и это очень легко,

¹⁾ Митрополичий Арх. у Львові.

²⁾ в тому письмі.

³⁾ *ibid.*

⁴⁾ *ibid.*

потому, что одно съ другимъ нераздѣльно, какъ душа съ тѣломъ (!! підч. наше М. Д.). Противиться такому естественному соединенію друкъ началъ, національного съ релігійознымъ, или медлить въ возстановленіи такого жизненнаго соединенія — это значитъ противиться природѣ (! підч. наше М. Д.)“. І тому: „Возвратиться къ Истинѣ и Добру всегда благовременно и спасительно... а какъ это здѣлать, съ чего начать, и какъ повести дѣло къ благоуспѣшному окончанію, въ всемъ этомъ, безъ сомнѣнія, наставитъ Васъ Божія благодать...

Всѣ православные-русскіе желаютъ этого, ожидаютъ этого, и просятъ об этомъ Ваше Преосвященство
Аминь“¹⁾.

Та всі надії, прохання й очікування Москалів цілковито завили, а аргументи виявлялися лишалися безуспішними. Однак Москалі виявляли велику витривалість і свого роду впертість і, не даючи за програму, пишуть черговий анонім.
„Москва, 24. X. 1870“²⁾.

Покликуючися на попереднє письмо, змальовує автор тогочасні події в світі, та заявляє, що все здекларовано поступає вперед, тільки єпископ Куземський станув на розпутті між добром і злом. Та цікавим буде пригланутися, які то „въ христіянскомъ мірѣ совершились і совершаются необычайныя событія?“³⁾ І тут автор, вичисляючи, на першому місці ставить проголошений на Римському Соборі „догматъ непогрѣшимости Папы“.

2) Друге, вимовне у своїому значінню се факт, що Наполеон III, воюючи з Прусією забрав свою армію в Риму, а папа лишився в'язнем Ватикану.

3) В Європі розливається кров війни, а в Америці єпископи і священники просять з'єдинитися з Православною Церквою. А при таких „знаменних подіях“ світу „только Вы, Преосвященный Владико, съ Вашею уніятскою пасствой, досель стоите на роспутіи между православіємъ и папизмомъ, будучи „ни хладенъ ни теплъ“ извините за это апокалипсическое уподобление“...⁴⁾ А тямити треба, продовжує анонімний автор, що після смерті не можна вже ділати, а вона приходить зовсім нечаяно. Зітхаючи, висловлює автор, коби вона (смерть) з нас нікого не захопила „на роспутіи“ между добромъ и зломъ, нагаго отъ Православной Вѣры! Пора. пора Вамъ, со всею Вашею уніятскою пасствой возвратиться съ Вашего распутія въ матернее лоно Православной Церкви. Аминь“⁵⁾

¹⁾ ibid.

²⁾ Митроп. Архів у Львові.

³⁾ в тому ж листі.

⁴⁾ ibid.

⁵⁾ ibid.

Факти доказували, що єпископ Куземський зовсім інакше поступав, як сего бажали собі Москалі, а тим самим всі надії анонімних авторів розвіювалися на нічім. Та їхня настирливість не мала границь, бо ось вже по кількамісячній передишці єпископ Куземський дістав послідного анонімного листа.

„Москва 21. І. 1871.“¹⁾

Анонімні автори бачили, що всі попередні їхні аргументи були зовсім безуспішні, тому зачали атаку зовсім з іншої сторони. Виложивши свої погляди на Берестейську Унію й істнування Гр.-кат. Церкви, анонімний автор старається підкопати одну з найбільших дорогоцінностей Унії. Тому з повною рішучістю виступає проти мощів св. Йосафата. Бо добре знає цей злобний автор, що захитавши основу, будівля сама завалиться, тому старається він з повною нахабністю мученичій смерті св. Йосафата відібрати знамя мучеництва, а невинно пролягій за зєдинення його крові відібрати знамя невинности. І як же не мавби він сього зробити, коли він мученичу смерть св. Йосафата, а особливо чуда на його св. мощах і канонізацію називає: „а вся эта польско-римская операция о производствѣ Йосафата сперва въ блаженные, потомъ въ святые... все это религиозно-политическая ложъ, обманъ и подлог!“²⁾

Представивши в такому світлі канонізацію св. Йосафата, не вагається анонімний автор у дальшому своєму виводі твердити, що „еслибы римско-папская Церковь не имѣла такой безумной и богохульной ревности, то не былобы ни Лютера, ни Вольтера“. Бо ся „богохульна“ ревність „болѣ повредили и вредят истинной Вѣрѣ, нежели толпа атеистовъ-философовъ“.³⁾

І по такій аргументації анонімний автор знову вертає до своєї цілі, ставляючи питання єпископови Куземському. „Не уже ли Вамъ, Владико съ Вашею паствою, не пора возвратиться на истинный путь спасенія, в лоно Православной Церкви?! Не уже ли Милосердый Господь и Богъ нашъ Иисусъ Христосъ не вразумилъ бы Васъ и не помогъ бы Вамъ начать и совершить это спасительное возсєдиненіе? Вамъ только надобно захотѣть.“

Пора! Пора!

Амїнь.“⁴⁾

„Вамъ только надобно захотѣть“ — кінчив анонімний автор свого послідного листа до єпископа Куземського, а ті слова викликали немов відрухову відповідь у Владики з ви-

¹⁾ Митроп. Архів у Львові.

²⁾ Наведений лист.

³⁾ Ibid.

⁴⁾ Ibid.

Зачинаючи від зера, беремо ряд чисел, де кожде слі-
дуюче є два рази більше від попереднього:

0 1 2 4 8 16 32 64 128

Кожде число множимо через 3, отже буде:

0 3 6 12 24 48 96 192 384.

До кожного з тих чисел додаємо 4, отже буде:

4	7	10	16	28	52	100
Меркур	Венера	Земля	Марс	Планетоїди	Юпітер	Сатурн
			Уран	Нептун.		
			196	388		

Коли порівнаємо ці теоретичні числа з тими, котрі ви-
ражають дійсну віддаленість планет від сонця, то вмить спо-
стережемо, що вони впадаюче сходяться зі собою — вира-
жають той самий ритм.

А треба завважати, що в 1772 р. ще не були відкриті
планетоїди, ані Уран, ані Нептун. Отже винайдений ключ
а ргіогі вказував на їх віддаленість від сонця. Сей ритм
розміщення планет винайшов уже в 1866 р. Titius ось у та-
кій формі:

- 1) $0\cdot4$ (Меркур)
- 2) $0\cdot4 + 0\cdot3 = 0\cdot7$ (Венера)
- 3) $0\cdot4 + 0\cdot3 \times 2^1 = 1\cdot0$ (Земля)
- 4) $0\cdot4 + 0\cdot3 \times 2^2 = 1\cdot6$ (Марс)
- 5) $0\cdot4 + 0\cdot3 \times 2^3 = 2\cdot8$ (Планетоїди)
- 6) $0\cdot4 + 0\cdot3 \times 2^4 = 5\cdot2$ (Юпітер)
- 7) $0\cdot4 + 0\cdot3 \times 2^5 = 10\cdot0$ (Сатурн)
- 8) $0\cdot4 + 0\cdot3 \times 2^6 = 19\cdot6$ (Уран)
- 9) $0\cdot4 + 0\cdot3 \times 2^7 = 38\cdot8$ (Нептун).

Середню віддаленість землі від сонця тут виражає
число 1.

2. Чи людська історія має якийсь ритм? Тому, що люд-
ська історія складається з подій, котрі є вислідом свобід-
ного людського думання й ділання, могло би здаватися, що
тут уже не може бути ніякого ритму, ніякої симетрії. Але
з одного боку статистика виказує правильність у таких
людських ділах, як заключування подруж, самогубства і т.
ін., де без сумніву співділає людська свобідна воля; аз дру-
того боку безконечний Божий розум уміє так ділати, що
з симетрій, які йому потрібні до ведення світа, ані люди не
можуть вихопитися. Отже з філософічного становища мо-

жемо зовсім сміло прийняти, що людська історія не йшла і не йде якнебудь, але ритмічно, як взагалі природа. Тількиж не легка річ відкривати сей ритм, бо коли розміщення планет переведене на основі такого складного математичного ключа, то оскількиж складнішим мусить бути ключ ритму людської історії, де елементами є живі люди й де перехрещуються ріжнородні вальори буття.

3. Лекше, ніж у якійсь іншій історії, можемо відкрити ритм в історії Христової Церкви. Се тому, що Христова Церква має свою дуже виразну фізіогномію, в ній приходить до виразу ціла людська душа (бо релігія, як сонце з неба, кидає своє світло на ціле людське життя), Церква має за собою довшу історію, ніж яканебудь європейська держава, ту історію доволі добре знаємо від самих її початків, в історії Церкви сходилися всі важніші історичні рухи наче проміння в огнищі.

Ми відразу піднесемо, про що нам іде. Якщо вдасться нам віднайти ключ для ритму в історії Церкви, то ми зможемо передбачити бодай найближчу епоху в майбутній історії Церкви, як той математичний ключ для розміщення планет наперед вказував на місце ще невідкритих планет.

4. Ось як звичайно ділять історію Церкви на епохи чи періоди:

I період. Від оснування Церкви до її признання в римській державі в 313 р.

II період. Від признання Церкви в римській державі до оснування папської держави, від 313 до 755 р.

III період. Від оснування папської держави до східного роздору (1054 р.) і до збільшення політичної власти папи (1073 р.).

IV період. Від східного роздору і збільшення політичної власти папи до західного роздору Церкви, від 1073 до 1517 р.

V період. Від західного роздору Церкви до початку французької революції, від 1517 до 1789 р.

VI період. Від французької революції до наших часів¹⁾.

Сей поділ переведений на основі знаменних історичних подій, що дуже впадають в очі. Але справжній ключ для відкриття ритму історії завсіди скритий, як і ключі тих ритмів, що здійснені чи здійснюються в природі. За ними треба шукати, щоб їх відкрити.

5. Спробуймо вишукати справжній ключ ритму в історії Христової Церкви.

¹⁾ Сей поділ взятий з історії Церкви Ваплера-Стефановича, Львів 1903, стор. 1.

Приглядаючися наведеним, загально прийнятим періодам, спостерігаємо, що вони якось крутяться довкола числа 300 (років) — начеб се число було для них ключем ритму. Особливо впадаюче се число в I і III періоді. Отже спробуймо поділити історію Церкви на періоди, котрі триватимуть кожний по 300 років.

Якщо сей ключ буде мати реальне значіння, то кожний новий період повинен відрізнятися від попереднього новими важними психологічними й соціальними змінами в життю Церкви. А що такі зміни не повстають нагло, але „ростуть“, то ясно, що історичні періоди не можуть мати докладних геометричних розмежень, тільки менше-більше будуть придержуватися основного чисельного ключа.

6. Очевидно, мусимо зачати від I. періоду. В тому часі Христова Церква поширюється по світі як нова віра і намагається здобути для себе світове признання; однак старий світ не хоче її признати і переслідуює її, хочаби її знищити. Тут Церква наче зерно, що кінчиться під землею, та намагається продертися на сонце, бо відчуває в собі велику життєву силу.

Початок сього першого періоду треба покласти не на рік народження Ісуса Христа, але шойно на той рік, коли Христос зачав своє явне життя, отже десь на 30 рік християнської ери. Кінець сього періоду кладуть на 313 рік, коли царі Константин Вел. і Ліциній видали в Медіоляні толеранційний едикт для христ. релігії (але без її виразної згадки). Отже сей період таким чином тривав би тільки 283 роки (від 30 до 313).

Та в дійсности Медіолянський едикт не приніс для Церкви такої важної соціальної зміни, як 323 рік, коли Константин, по поконанню Ліцинія, зробив християнську віру пануючою в римській імперії. Шойно тепер Церква осягнула таке признання у світі, що більшого вже не могла осягнути, та найшлася в зовсім нових соціальних відносинах. Отже рішучо треба посунути границю першого періоду бодай на 323 рік, а так нам вийде, що перший період тривав 293 роки. Але й се ще не все. В рр. 361—363 цар Юліян Апостат знову переслідував Церкву, хочаби її зломити. Се останнє переслідування з тої поганської категорії. Отже возьмім під увагу й сю максимальну границю. Від першої свободи в 313 р. до останнього переслідування в 363 р. минуло 50 років; щоб знайти слушне розмеження, мусимо переполовити той час і дістанемо як остаточну границю 25 років по 313 році, отже 338 рік. Та ми возьмемо 337 рік, бо се рік смерті царя Константина Вел.

Таким способом перший період тривав би 307 років. Се максимальна границя, а мінімальна (до 323 р.) 293 роки.

Як з цього видно, тут число 300 є дійсно ключем. Але й події в так розмеженому періоді укладаються симетрично і вповні вдоволяючо для наших, вгорі висказаних засад. У першому своєму трицятьліттю (від 30 до 60 р.) Церква сильно закріплюється на світі (діяльність Христа і апостолів), а в останньому трицятьліттю цього періоду (від 307 до 337) Церква сильно закріплюється в римській імперії. Перше найбільше, Неронове, переслідування було в рр. 64—68, отже зараз по першому трицятьліттю; а останнє найбільше переслідування, Діоклеціанове, було в рр. 303—305, отже саме перед розпочаттям останнього трицятьліття I періоду Церкви.

7. Додаймо до 337 року 300 років, дістанемо 637 рік, як границю II періоду. Се границя історично невиразна, однак характеристика цього періоду зовсім виразна. В тому часі закінчилися великі христологічні спори, уповні розвинулася церковна організація, достроєна до того стану, коли христ. віра є пануюча в державі, східна й західна Церква ще йдуть дружньо разом, як сестра зі сестрою, Рим і Візантія ще востаннє знаходяться в одній візантійсько-римській державі.

Щодо числа років, то сей період дуже відхиляється від нашого ключового числа (як середна віддаленість Урана і Нептуна від сонця відхиляється від ключової), бо слідуєчий період, задля його характеристики, рішучо треба зачинати щойно від заснування палської держави, зн. від 755 р. Отже сей період тривав би аж 418 років, чи то 118 років довше. Всі дальші періоди триватимуть по 300 років. Відкиж тут така надвишка? II період Церкви се безперечно найславніший період в історії Церкви. I період се „дитячий“ вік, II період се період „шкільного виховання“ Церкви. Його понадправильного тривання не вміємо інакше вяснити, як тільки так, що тих 100 (118) років вишки се додаток від Христа, володаря історії, щоб краще забезпечити Церкву для будучности.

8. Період III, як се ми вже підносили, тривав докладно 300 років: від заснування папської держави до східного роздору (755 — 1054). Характеристика цього періоду: західна й східна Церква оконечно спеціалізуються, розгалужуються й відчужуються від себе, втрачають взаїмне довіря до себе, обвинюють себе взаїмно, звязки між ними рвуться і остаточно розриваються (схизма Фотія, Николая Містика, Керуларія).

9. Період IV по звичайному численню мав би тривати від східного роздору і папи Григорія VII до виступу Лютра (1054 — 1073 до 1517), отже аж 463 — 484 років. V. період мав би по тому численню зачинатися протестантською рево-

люцією. Та в дійсності отся революція зачинається не Лютром, але вже Вікліфом, що жив у рр. 1324 — 1384. Додаймо 300 років до 1054 року, дістанемо період від 1054 — 1354 р. Характеристика сього IV періоду: латинська Церква на своєму зеніті, світська власть папів найвище піднеслася, схолястика закінчила своє творення (яке зачала саме в XI в.); а східна Церква під напором магометан і розростом латинян постійно паде.

10. Дуже виразну ознаку має V період. Се період протестантської революції. Шабльоново він триває від 1354 р. до 1654, а реально від діяльності Вікліфа до вестфальського мира (1648 р.) в Німеччині та до англійської революції (диктатура Кромвелля в рр. 1649 — 1659). Протестантизм у тому періоді народився, розвинувся, диференціювався і вишумів як революційний рух, а по вестфальському мирі (котрим закінчилася трицятьлітня війна між протестантами й католиками) і по англійській революції вже існує як утверджена віра.

Щоби як слід зрозуміти сей період, треба мати на увазі, що творцями протестантської революції були не тільки Вікліф, Гус, Лютер, Кальвін і ін., але також собори в Констанції (1414 — 1418) та Базилей (1431 — 1437), котрі стояли на становищі, що вселенський собор є вищий від папи, і скидаючи папів, судячи їх та поборюючи, тяжко напустили папський авторитет, а промощували шлях для протестантизму.

11. Наш ключ каже, що також VI період історії Церкви, в котрому ми живемо, повинен тривати 300 років, зн. теоретично від 1654 десь до 1954. І сей період має дуже виразну ознаку, а її творять лібералізм, раціоналізм і атеїзм, котрі в тих віках пустошать Церкву, відривають від неї інтелігенцію і від нагоди до нагоди тяжко переслідують її. Французька революція не може бути початком того періоду, бо ідеологічна революція не твориться в одному році, але в довгих рядах літ. Новочасна філософія й новочасні природничі науки зачинаються з XVII віком, а з них виростають, як найбільше спокусливі (ніби „позитивні“) напрями, лібералізм, раціоналізм і атеїзм. Ось кілька важніших творців новочасної філософії і природничих наук, що жили в XVII віці: Francis Bacon (1561 — 1626), Hobbes (1588 — 1679), Galilei (1564 — 1641), Kepler (1571 — 1630), Herbert of Cherbury (1581 — 1648), Descartes (1596 — 1650), Cassendi (1592 — 1655), Pascal (1623 — 1662), Bayle (1647 — 1705), Malebranche (1638 — 1715), Spinoza (1632 — 1677), Locke (1632 — 1704), Cumberland (1632 — 1719), Leibnitz (1646 — 1716), Newton (1642 — 1727).

Французька і російська революція се найвизначніші і найбільше характеристичні події в тому періоді. Російська

революція довела всі спокусливі („ліві“, ніби „позитивні“) новочасні напрями до їхнього кінця, до повного вичерпання їхньої спокусливості, отже треба заключати, що вона дійсно кінчить наш період історії Церкви.

Значить, що ми жиємо при кінці VI періоду історії Церкви. Якаж буде характеристика нового періоду, що має наступити? Всі познаки кажуть, що духовою характеристикою нового періоду буде зворот до старинної грецької християнської культури (якя про се писав у „Меті“ чч. 37 44 з 1934 р. у статті „Наша доля“). Російська революція, спричинена духовими напрямми, що виплекалися на заході, втягнула східну Церкву в орбіту життя західного світа, а через те вона й долю східної Церкви сплела з долею західної Церкви.

12. На закінчення подаємо перегляд історії Церкви на основі нашого ключа:

I період: від оснування Христової Церкви до смерти царя Константина Вел. (від 30 до 337 р.). Характеристика того періоду: Християнство поширюється по світі як нова віра, видержує тяжкі переслідування, а за царя Константина закріплюється як державна віра в римській імперії.

II період: від смерти царя Константина Вел. до оснування папської держави (від 337 до 755 р., виїмково о 118 років довший період). Характеристика: закінчення великих христологічних спорів, розвинення церковної організації, Рим і Візантія востаннє знаходяться в одній византійсько-римській державі, східна й західна Церква дружно йдуть разом.

III період: від заснування папської держави до східної схизми (від 755 до 1054 р.). Характеристика: західна й східна Церква остаточно спеціалізуються і відчужуються від себе; звязки між ними рвуться і остаточно розриваються.

IV період: від східної схизми до початків протестантської революції, себто до діяльності Вікліфа (від 1054 до 1354 р.). Характеристика: се найсвітліші віки західної Церкви (розцвіт схоластики, світська власть папів найвисше піднеслася), а нещасливі віки для східної Церкви, котра постійно паде під напором магометан.

V період: від діяльності Вікліфа до Вестфальського мира (від 1354 до 1648 р.). Характеристика: протестантська революція щораз більше поширюється й змагається, аж остаточно закріплюється як нова віра.

VI період: від Вестфальського мира дотепер. Харак-

теристика цього періоду: лібералізм, раціоналізм і атеїзм (найбільше спокусливі напрями, щорядяться з природничих наук), відривають інтелігенцію від Церкви і спричинюють тяжкі переслідування Церкви (французька, російська, мексиканська, еспанська революція).

Сей наш поділ має ще й ту добру прикмету, що його дуже легко можна зятимити.

Заклик

Ще раз хочу забрати голос у переважній справі нашого душпастирства, а саме — у справі проповідництва.

У своєму часі я вже підносив цю справу і заохочував Впр. Отців до видавання чи то періодичних проповідничих випусків на зразок давнішого „Амвона“ чи й цілого річника проповідей, виданого збірною працею нашого духовенства.

На цей мій заклик відгукнулось всего 4 священників, а то: 2 з Львівської Архиепархії, 1 з Перемиської, а 1 з Америки.

Вони оферували свою співпрацю не тільки поодинокими проповідями, але й цілим циклем проповідей н. пр. великопісних.

Всеж таки було це замало, щоби взятися за видавання згаданих випусків, чи річника.

Тому вдруге підношу заклик до нашого духовенства: Берімся до видавання проповідей!

Вправді цей заклик на разі ще неактуальний, бо тепер, як звісно, на припоручення Митроп. Ординаріату мається голосити катихитичні проповіді о. Швіліяського, однак цей катихитичний курс добігає до кінця, а по його укінченню ми знов останемо без відповідних підручників до проповідей, а щойно тоді думати про видавання булоб за пізно.

Скаже може дехто, що цьому бракови повинна зарадити „Нива“.

Однак кождий з нас знає, якто „Нива“ з браку відповідного матеріалу поміщує проповіді без якогонебудь хронологічного порядку, просто друкується все, що є під рукою. Очевидно, що з цього для духовенства малий пожиток. Поміщувані там проповіді о. дра Костельника, голошені до радія, хоч самі собою гарні і змістом і формою, однак не підходять під рівень пересічних сільських слухачів, про що мабуть і сам автор докладно собі здає справу.

Рівнож добрі і на часі є проповіді о. П. Дзедзика, однак і вони вже в більшій части виголошені, так що

справді за якийсь час опинимося без своїх підручників і будемо змушені брати до помочі чужі — переважно невідповідні — підручники.

А всеж таки цьому лихові легко зарадити!

Маючи нагоду, чи то на празниках, соборчиках, чи інших торжествах чути прекрасні проповіді наших священників, переконався я наглядно, скільки то скарбів проповідництва криється по наших селах і містах! Скільки то високих гадок, скільки гарних, оригінальних і живих прикладів міститься у цих проповідях! Просто гріхом булоб „ховати їх під спудом“ і не подавати до прилюдного відомо! А скільки булоб з них духовної поживи і пожитку для наших парохіян?

А так через нашу (кажім щиро) байдужність чи через брак „принуки“ їх не використовується і вони безслідно гинуть наче той талант, закопаний в землю.

Тому слідби ці скарби видобути на верх!

Знаю, що майже у кожного священника знайдеться кілька проповідей в чорновику, що заслугоють вповні на те, щоби їх видрукувати; ходилоб тільки про те, щоби їх ще раз переглянути, в деім доповнити чи поправити, а відтак переписати. На це чейже знайдеться у кожного з нас стільки часу. Тому то мій проєкт стремить до цього, щоби 1) дати нагоду проповідникам до прилюдного оголошення вислідів своєї умової праці, 2) достарчити „Ниви“ матеріялу до друку добрих — популярних проповідей, а 3) прийти з помічю нашому духовенству у важкій ділянці душпастирства, яким є проповідництво у нинішніх часах.

В сій ціли осьмілююсь предложити слідующий проєкт: На найближчій соборчику чи конференції вибирає деканат одного „дек. проповідника“ і вкладає на нього обовязок виготовити що року одну проповідь, котру має переслати до ред. „Ниви“.

Очевидно на другий рік може бути вибраний інший священник.

У нашій Архиепархії є 54 деканатів, тому всі чеділі в році булиб заповнені; лишилисяб ще святочні проповіді, на котрі моглиб зложитись праці священників, що хоч до цього деканатом не призначені, однак мають у запасі добрі проповіді і хотілиб їх подати до друку. Рівнож і катихити моглиб прийняти на себе обовязок виготовлення святочних проповідей. Зрештою якщоб навіть і забракло кілька проповідей до комплекту, то редакція „Ниви“ вже подбалаб о доповнення, щоби вийшов повний річник.

В цей спосіб прийшлосяб легко зладити добрий річник проповідей збірною працею Архиепархіяльного духовенства.

Рівнож не хотівби я обтяжувати духовенства окремими видатками на закупно цілого річника, бо в нинішніх часах,

де священник з найдрібнішим видатком мусить числитися, це річ ризиковна; тому думаю, що найкраще буде, коли ці проповіді будуть друкуватися як проповідничий додаток у „Ниви“, а в разі потреби у збільшенім обемі, хочби коштом самої „Ниви“, так щоби кождий священник безплатно мав до слідуячого числа „Ниви“ запевнений матеріал до проповіді.

Щоби справу поставити конкретно, хочу подати слідуячий порядок чи розділ.

Наперед думаю, що добре булоб зачати ряд проповідей вже від Томиної неділі і за азбучною чергою деканатів (поданих у Шематизмі) призначити для кожного деканату чергову проповідь, отже:

1) Бережанський деканат має виготовити проповідь на Нед. Томину

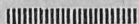
2) Бобрецький на Нед. Мироносиць

і т. д.

Думаю, що в цей спосіб можемо легко і без видатків прийти до повного річника практичних для села проповідей. Не хочу ставити зі свого боку ніяких вказівок чи побажань, як малаб виглядати кожда проповідь, бо знаю, що кождий автор буде старатися, щоби його проповідь відповідала хоч приблизно гомілетичним вимогам, щоб була популярна — практична, а передовсім оживлена прикладом чи то з нашої історії чи з сучасних подій.

Тому до праці, Впр. Отці! Даймо доказ, що серед турбот і злиднів, в яких живе наше духовенство, ми ще памятаємо і про духові потреби наших парохіян, та й своїм наслідникам даймо доказ, що ми по своїм силам старалися відповісти тим вимогам, які теперішній час на нас вкладає, а будучим проповідникам зробимо прислугу і лишимо їм по собі гарну памятку.

о. Мих. Бобовник

Вісти з Тов. св. Андрея

Секція Правної Поради

Виконуючи постанову Статута Тв-а св. Андрея § 3, т. и. Надзирна Рада Тов-а на своїм засіданню з 2. XI. 1934 рішила поручити о. др. Глинці зорганізувати Секцію Правної Поради, віддаючи провід її о. др. Глинці та намічуючи на членів Секції о. проф. др. Ярослава Левицького, о. канцлера Николу Галянта, посла др. Степана Біляка, радника Дмитра Джулика та п. Володимира Целевича. Рівночасно Надзирна Рада дала право Секції кооптувати в разі по-

треби ще й других членів. Письмом ч. 148 з 5. XI. 1934 голова Тов-а повідомив провідника Секції про рішення Надзірної Ради.

Дня 23. XI. ц. р. підготовча праця для зорганізування Секції була вже настільки викінчена, що могли відбутися І. сходи Секції. Намічені Надзірною Радою члени Секції заявили свою згоду на участь у працях Секції. Виготовлено проєкт правильника Секції, в яким схоплено в найзагальніших рисах організацію праці Секції. На І. сходинах Секції прийнято правильник, що з нього для інформації членів Тов-а св. Андрея подається чотири перші та осьмий параграф до загального відома тому, що вони як такі, що визначають відношення Секції до Тов-а як цілості, її ціль, напрямні лінії праці, матеріальні засоби та спосіб переведення праці означають рівночасно взаїмовідношення Секції та членів Тов-а.

§ 1. Назва і характер — Секція називається „Секція Правної Поради при Тов-і св. Андрея“ у Львові. Вона є автономним органом праці Тов-а св. Андрея.

§ 2. Ціль — Цілю Секції є правна порада та оборона членів Тов-а Андрея.

§ 3. Засоби — Секція послугується до досягнення своєї цілі такими засобами:

1) Загальні інформації у правних квестіях, що торкаються духовенства, які будуть поміщені в Архиепархіальних Відомостях, Ниві, Меті, Новій Зорі.

2) Меморіяли до влади з представленням актуальних справ правного положення духовенства.

3) Інформації в конкретних випадках, уділювані устно чи письменно на запити заінтересованих членів.

4) Оборона в судових та адміністративно-правних справах членів Тов-а.

5) Всі інші засоби, що служать до досягнення цілі Секції.

6) Для досягнення цілі секції — Секція створить підручну бібліотеку правничих творів.

§ 4. Матеріальні засоби: Матеріальні засоби до переведення правної поради та оборони членів Тов-а складаються:

1) із приділюваних Дирекцією Тов-а сум з каси Тов-а на потреби Секції.

2) З оплат заінтересованих в правній обороні членів Тов-а, якщо їх справа є чисто особистого характеру.

3) З добровільних датків на цілі Секції.

§ 8. Праця Секції: 1) Праця Секції спочиває в головній мірі на референтах.

2) Крім референтур в справах цивільних і карних та адміністративно-правних будуть при Секції існувати ще ре-

ферентури податкових справ, правних квестій церковного права, правних квестій шкільництва та інші, які будуть потрібні до належного обслуження членів Тов-а в правній діяльності. На тихже сходинах переведено поділ праці Секції між поодинокими членів, а іменно:

- 1) Референт цивільних і карних справ — посол др. Ст. Біляк;
- 2) „ адміністраційно-правних справ — посол В. Целевич;
- 3) „ правних квестій шкільництва — провізорично п. Вол. Целевич;
- 4) „ податкових справ — радник Дм. Джулик;
- 5) „ правних квестій церковного права — о. др. Л. Глінка.

Два члени, о. проф. Ярослав Левицький та о. канц. Н. Галянт як старші священники та ті, що вже титулом свого уряду мають часту стичність з різного роду правними квестіями духовенства, заявили свою готовість служити Секції своїм досвідом та перебрати на себе опрацювання принагідних справ.

На сходинах Секції порішено повести працю у двох головних напрямках: 1) теоретичнім: зібрати весь матеріал правних квестій, що торкається духовенства та видати його в популярно опрацьованім підручнику; ся праця обчислена на дальшу мету, тому що вона вимагає і багато часу і досить значного вкладу гроша; 2) практичнім: розв'язувати актуальні правні квестії в конкретних випадках на основі запитів заінтересованих, правна оборона в конкретних випадках чи поодинокого члена Тов-а чи загалу членів Тов-а. До цієї праці забирається Секція відразу.

Треба підкреслити, що для успішного переведення праці Секції в однім і другім напрямі, кінечним є контакт членів зі Секцією і Секції з членами Т-ва. Тому провід Секції звертається цією дорогою з проханням: 1) до Окружних і Повітових Відділів Тов-а, щоби зладити список актуальних правних квестій, що торкаються духовенства на області Окружного Відділу чи повітового кружка, та переслили проведові до використання їх у праці Секції; 2) до членів Т-ва, щоби свої запити в конкретних правних справах формулювали коротко та ядерно. Відповіді на питання, що мають загальний характер, буде Секція подавати в *определених* Надзірною Радою часописах, передусім „Ниві“; відповіді на питання особистого характеру та ті питання загального характеру, що потребують негайного полагодження, буде Секція давати на письмі. При питаннях, що вимагають негайного полагодження, прохається залучити потрібні поштові значки, бо в противнім випадку Секція з огляду на брак фондів не могла би переслати відповіді. У всіх справах, що торкають-

до єдності з Апост. Престолом та щоб Український Нарід міг причинитися до цього великого діла, звернувся промовець до Представника Св. Отця з проханням уділити всім Апостольське Благословення.

Відповідаючи на привітання о. ректора, Апост. Візитатор висловив свою радість з приводу слів, що їх почув та підніс щирю журбу св. Отця за українську католицьку Церкву. Св. Отець, поручаючи йому його нинішню місію, просив його заховати духа батьківської любови. Апост. Візитатор ствердив далі, що в Дух. Семинарії й Академії панує не лиш привязання, але й любов до Св. Отця та висловився з похвалою про працю Академії. Вкінці висказав побажання, щоби в українській Церкві запанували мир і любов та щоби вона поборолла всі труднощі на шляху свого розвитку на Божу славу, добро катол. Церкви й Українського Народу.

По привітаннях відправив Ап. Візитатор в сослуженню Преосв. Кир Івана та ОО. Настоятелів Дух. Семинарії молебн о призвання помочі Св. Духа та закінчив його благословенням Нсв. Тайнами. По молебени Преосв. Іван вніс многоліття Св. Отцеви, Апост. Візитаторови, Впреосв. Митрополитови й Українському Народови, а о. ректор Сліпий многоліття Преосв. Іванови.

Після того Апостольський Візитатор в товаристві Преосв. Івана, о. рект. Сліпого та професорів і настоятелів оглядав Музей Академії, виявляючи зацікавлення нашим церковним мистецтвом.

Будинок Дух. Семинарії у своїм нутрі прибрав святочний вигляд. Головний вхід і новий вестибуль і коридорі прикрашені зеленою, українськими і папськими прапорцями та гербами й емблемами. В годині 11:50 відбулася в святочно прибраній авлі Академії академія на честь Достойного Гостя. Розпочав її хор питомців відспіванням папського гимну „Inalziam sulle rive del Tebro“, після чого виголосив українську промову о. рект. Сліпий, в якій підкреслив живе зацікавлення Українською Церквою з боку Апост. Престолу, як свідчить про це багато прикладів з української історії, коли то Апост. Столиця присилала своїх легатів до українських князів, єпископів і соборів і ті посольства все були в нас прихильно принімані. Також і нинішня місія о. Візитатора певно причиниться до ще більшого затіснення звязків між обома нашими духовними установами та цілим нашим народом і Апост. Престолом. Свою цікаву промову закінчив о. Ректор латинськими словами: „Ave et fave nobis omnibus Tibi a S. Patre commendatis!“ Після того пішли дальші точки академії, вокальні й музичні, при чому з як найкращого боку представилася молода орхестра семинарії. Питомець Роман Дурбак написав на привітання Апост. Візитатора глибоку своїми думками

і щиро своїм поетичним патосом поему п. з. „Привіт“, яка у знаменитій інтерпретації пит. Нарожняка, знаного рецитатора, зробила на всіх помітне вражіння. Апост. Візитатор був цілою академією, а головню тією деклямацією незвичайно зворушений і покликав до себе автора „Привіту“ і декляматора, а також обох диригентів, — хору, п. Жолкевича й орхестри, п. Цегельського, — та дякував їм за продукції.

Настрій на академії був піднеслий, а при тім щиро сердечний. Взяли в ній участь крім Достойного Гостя і Преосв. Івана члени Митр. Капітули, професори Богосл. Академії, настоятелі Дух. Семинарії і всі питомці.

По академії відбувся репрезентаційний обід у великим рефектарі семинарії, на якому о. рект. Сліпий вніс тост на честь Дост. Гостя, а той у відповіді подякував ще раз за гарну академію, та звернув питомцям увагу на дві підставові чесноти кожної духовної семинарії, себто молитву і покору. Закінчив свою промову побажанням: *Academia vivat, crescat, floreat in pietate, spiritu ecclesiastico et zelo studiorum*. В часі обіду хор питомців співав народні й стрілецькі пісні.

Апостольський Візитатор перебув в Дух. Семинарії до вечора. Оглянув бібліотеку, іконостас і поліхромію каплиці, пам'ятник митр. Шептицькому, був також на вечірні в церкві.

Цілоденний побут в обох духовних установах дав Відпоручникови Ап. Престолу змогу пізнати їх духовий і науковий рівень, а також їх потреби. Дай Боже, щоби його безпосередня стріча з Академією започаткувала нову добу в розвитку тієї нашої, під сю пору, одинокої високої школи.

Свят-Йосафатівські свята. — Академія в честь св. Свящ. Йосафата — влаштована середнєшкільною молодю в Самборі в 311-літню річницю мученичої смерті Великого Апостола Унії. Ось що пише наш дописувач:

Є моменти, які вповні заслуговують на те, щоб їх подавати до прилюдного відома і щоб їх в теперішній час загальної, національної апатії та депресії — підкреслювати для прикладу другим. Є це неабиякий відрадний прояв, що сьогодні культ св. Свящ. Йосафата росте і ширшає з кожним роком в кругах середнєшкільної молоді, а то завдяки Марійським Союзам, Кружкам та Дружинам молоді. Коли дехто із старшого громадянства ще досі під впливом російських або й українських православних істориків та під впливом русофільських наклепів не отрясається із свого, нічим не виправданого упередження та не признає заслуг св. Йосафата, тоді українська середнєшкільна молодь робить відворот і старається направити похибки не лиш своїх предків, але — на жаль — часто своїх власних батьків.

Самбірська шкільна молодь І держ. гімн. від 1923 р. проголосила св. Свящ. Йосафата своїм Заступником і Пат-

роном і від того року — згуртована спершу в „Богословським Кружку — „Ідея“, — працювала над собою під могучим проводом свого Патрона, аж вкінці в р. 1931 в празник св. Свящ. Йосафата перемінила цей „Богосл. Кружок“ на „Марійський Кружок“. Рік-річно день св. Свящ. Йосафата є для тої молоді великим національно-релігійним празником. Не диво, що і цього року гімн. молодь, зглядно „Марійський Кружок Молоді“ не тільки, що не позабув на свого Патрона, але доложив усіх старань, щоби 311-літню річницю смерти Великого Мученика за Українську Кат. Церкву вшанувати як найвеличавіше. З тою метою „Мар. Кружок“ молоді і держ. гімн. в Самборі відкликнувся до всеї середнєшкільної молоді в Самборі, щоби всі дня 24. XI. ц. р. приступили до св. ювіл. сповіди, а в день св. Свящ. Йосафата приймили усі св. Причастя. І це справді сталося, бо понад 200 учнів і учениць в неділю дня 25. XI. в часі торж. Служби Божої приступило до св. Причастя, щоби таким чином заманіфестувати свої релігійні почування та своє привязання до Христової Церкви і Апост. Престола, за які то ідеали пролляв мученичу кров св. Свящ. Йосафат, Апостол Унії.

Крім цього „Марійський Кружок“ молоді і гімн. разом з кандидатами IV і V р. муж. держ. семинарії влаштував в тім дні з гімн. авлі — дуже ефективно прибраній — Святочну Академію в честь св. Свящ. Йосафата. На академію запрошено передусім молодь усіх шкіл, учит. збір, батьків, опікунів та другів і приятелів шк. молоді. Ця Академія була — на правду — святочна, настроєва, будуюча і під кожним оглядом повчаюча. Кожна точка була дуже совісно підготована і по мистецьки виконана, почавши від вступного слова, що його виголосив уч. VII кл. В. Пелипак. Муж. хор під диригентурою канд. Р. Коритовського відспівав дві пісні: а) Вітай Владико і в) Пісню слави заспіваймо — обі вони зробили на присутніх миле вражіння. „Поклін св. Свящ. Йосафатові“ — віддеклямував уч. II. кл. гімн. Ст. Чорній, а реферат про „Життя та муч. смерть св. Свящ. Йосафата“ — відчитав уч. VII кл. гімн. Зор. Вачків. Смичковий квартет відіграв Моцарта „Ave Verum“, а квінтет — *Lo in du Val* — викликав на салі бурю заслужених оплесків.

На закінчення промовив до зібраних гостей і шк. молоді вислужений катихит, а тепер шк. орд. комісар, о. ювілят Іляріон Гмитрик та з правдивим зворушенням подякував гімн. молоді, многозаслуженому „Марійському Кружкові“, та дух. провідникові і проф. о. Ст. Білинському за труди і працю та за таке високоїдейне поширювання культу св. Йосафата в школі і в церкві. „Кров нашого Великого Мученика св. Йосафата як кров жартвенна і кров прими-

рення на наших рідних землях, нехай стане кровю поєднання усіх наших незєдинених братів з св. Апост. Престолом, щоби на наших землях чимскорше здійснився заповіт Христовий: „Да будет один Пастир і одно стадо“.

Піснею „Боже, Ти кажеж всім веселитись“— закінчено справді миле і своєрідне — в шкільних мурах — торжество.

Гість.

В день свята св. священомуч. Йосафата відбулися крім цього у Львові і в цілім краю багато святочних обходів, концертів та академій. Духовенство виголосило всюди святочні проповіді про Святого і його, кровю припечатане діло для Української Католицької Церкви.

Львівська Духовна Семинарія влаштувала стараннями Богосл. Секції при читальні ім. М. Шашкевича святочну академію в сам день свята, себто в неділю дня 25. XI. ц. р. На програму зложилися: дві пісні композ. Кишакевича (Пісню слави і Владико Отче), промова, скрипкове сольо (пит. Цегельський), смичковий квартет (пит. Якуб'як і Горбачевський і скрипка і Цегельський та Петришин II скр.) і деклямація. На увагу заслуговує промова-імпровізація пит. Нарожняка, яку містимо на іншому місці і пісня „Владико, Отче“, яку хор відспівав у супроводі оркестри (інструментацію зробив пит. Якуб'як) і яка зробила могутнє вражіння. Саля була прикрашена скромно, але зі смаком. Образ святого обвєдений терновим вінком, прикрашений вишиваними рушниками і синьо-жовтими прапорцями, а під образом символи муки і слави Святого — топір і пальмова галузка. Свято було влаштоване для питомців, а присутні були на ньому крім оо. настоятелів декілька запрошених гостей.

Мала Семинарія, віддана під особлившу опіку Святого, відсвяткувала також його пам'ять окремим концертом, що відбувся теж у неділю пополудні.

Смерть кардинала Гаспарі. В неділю, дня 18. листопада ц. р. помер кард. Петро Гаспарі, колишній державний секретар (міністр заграничних справ) Ватикану. Покійний уродився 5. травня 1852 в місті Усіта в середущій Італії. Свої богословські студії закінчив у Римі і там осягнув ступінь доктора філософії, богословії і канонічного права. Вже в рр. 1880—86 був професором канонічного права в Католицькїм Інституті в Парижі, а звідти перейшов до дипломатичної служби Ватикану. В 1898 р. стає титулярним архієпископом та апостольським делегатом для південно американських републик, Еквадору, Болівії і Перу. Від 1904 р. був членом кодифікаційної комісії канонічного права, яка закінчила свої довголітні праці 1917 р. виданням нового кодексу канонічного права. В 1907 році папа Пій X іменував його кардиналом, а в 1914 році папа Бенедикт XV призначив його державним секретарем. На тому становищі керму-

вав кард. Гаспарі світовою політикою Католицької Церкви, у найтяжчі часи, до 1930 року. Зі становища державного секретаря уступив тому, що не погоджувався з Лятеранським пактом, договором, заключеним італійською, фашистською державою з Апост. Престолом дня 11. лютого 1929 р., на підставі якого відновлено папську державу під назвою „Città Vaticano“. З приводу негативного становища пок. кардинала до цього пакту італійські фашисти вели завзяту кампанію проти нього, і тому він у 1930 році відсунувся зовсім від керми ватиканською політикою. Його наслідником, як відомо, став кард. Пачеллі.

Пок. кардинал Гаспарі з незвичайною прихильністю ставився у свій час до молоді Української Держави, до її існування привязував велику вагу та від щирої душі бажав, щоби вона існувала. Що тодішній папа Бенедикт XV так само ставився до Укр. Держави, велика заслуга в тім державного секретаря, кард. Гаспарі. Ватикан повитав в 1919 р. дуже щиро українську дипломатичну місію при Ап. Престолі та без застережень визнав Петлюру і його уряд сувереном Укр. Держави. Відновлені по сотках літ дипломатичні взаємини між Апост. Престолом і Україною були від самого початку націховані коректністю і щирістю.

Ювілей двох наших церков. Великі ювілейні торжества з нагоди 150 ліття існування церкви св. Варвари у Відні. В днях від 17—26. листопаду ц. р. відбулося в українській греко-католицькій церкві св. Варвари у Відні святкування ювілею 150-ліття існування тієї церкви і парохії. Великі ювілейні торжества зачалися в суботу 17. XI, а осягнули свою кульмінаційну точку в неділю 25. XI, себто в день свята св. Свщм. Йосафата. Порядок ювілейних торжеств був незвичайно вміло уложений і гарно та пляново переведений. До діяльної співучасті запрошено своїх і чужих, які — видно — з глибоким пієтизмом відносяться так до св. свщм. Йосафата, як теж і до церкви, мощі якого вона у своїх мурах зберігає. На святі явився сам кардинал Впреосв. Інніцер і Преосв. Няраді, великий почитатель Святого, що для вшанування такої святочної хвилі не завагався приїхати з далеких Крижівців у Югославії. Церква св. Варвари у Відні та існуюча при ній українська гр. кат. парохія, що відіграла колись у нашій церковно-релігійнім життю таку визначну роль, грає її й нині, хоч Відень перестав бути столицею колишньої могутньої монархії, бо зберігає у своїх мурах найбільші святощі унії, мощі св. Свщм. Йосафата, покровителя тієї Церкви, за яку пролляв свою кров. Тому ювілей церкви св. Варвари відібється певно радісним відгомном в серцях не тільки духовенства, але й вірних нашої української католицької Церкви. З тією метою подаємо програму ювілейних торжеств, прислану нашій Редакції теперішнім її парохом, Всв. о. др. Мироном Горникевичем.

Субота, 17. листопаду 1934:

- 9 г. Заупокійна Служба Божа за основників і добродіїв парохії і за померше у Відні парохіяльне духовенство.
- 18 г. Вечірня з литією в честь св. Вм. Варвари. Молебень.

Неділя, 18. листопаду 1984:

- 7, 8 і 9 г. Служби Божі в грецькому, вірменському і латинському обряді.
- 10 г. Торжественна Літургія зі святочною проповідю Впр. О. Пралата Якова Фрида.
- 12 г. Водосвяття на церковній площі.
- 16 г. Вечірня. Молебень до св. Йосафата з українською промовою.
- 17 г. Торжественний похід зі св. Тайнами кругом церкви, ведений Всеосв. О. Германом Пайхльом, аввою ОО. Венедиктинів у Відні.
- 18 г. Вступна проповідь Впр, Проф. Др. Леопольда Вокавна з циклю „Царство Христове на Сході і Заході“. Німецьке богослуження.
- 19 г. Річне Зібрання членів Товариства св. Йосафата в гр. кат. Парохіяльному Уряді на І., Рімергассе 1.

Від понеділка, 19. до суботи, 24. листопада 1934:

- Щоденно: 7, 8 і 9 г. Служби Божі при гробі св. Йосафата.
- 18.30 г. Молебень. Проповідь о. Др. Л. Вокавна, Благословення св. Тайнами.

Субота, 24. листопаду 1934:

- 18 г. Вечірня в честь св. Йосафата. Проповідь Впр. О. Адольфа Іннеркофлера про: „Жертву св. Йосафата“. Благословення св. Тайнами.

Неділя, 25. листопаду 1934: Празник св. Сщм. Йосафата.

- 8.30 г. Служба Божа в латинському обряді і чеська проповідь Впр О. Др. Франца Стрнада, місіонера з Моравії.
- 10 г. Архирейська Служба Божа Впреосвщ. Кир Дионізія Няради, гр. кат. єпископа з Крижевців в Югославії. Святочна проповідь О. А. Іннеркофлера.
- 16 г. Вечірня. Українська проповідь Впреосвщ. Кир Дионізія Няради.
- 17 г. Чеське богослуження і проповідь Впр. о. Др. Франца Стрнада.
- 18 г. Привіт Його Еміненції О. Кардинала Др. Теодора Інніцера і посвячення ним нової вітрини з ризами св. Йосафата. Німецька літанія і проповідь О. А. Іннеркофлера. Благословення св. Тайнами.
- 20 г. Святочне Зібрання української гр. кат. парохіяльної Громади і її гостей в саях Українського Клубу на І., Банкгассе 1.

Понеділок, 26. листопаду 1934:

- 8 г. Служба Божа при св. Мошах Впр. о. Др. Стрнада.
- 18.30 г. Німецька літанія.

Для української гр. кат. громади у Відні має ювілей велике значіння, бо ще тісніше обєднав усіх біля своєї цер-

кви і підніс та закріпив ще більше їх релігійні та національні переконання.

З нагоди цього ювілею о. парох др. Горникевич видав по німецьки коротку історію церкви і парохії, яку ми докладніше обговоримо в слідуючій числі „Ниви“.

150-ліття існування церкви ОО. Василіян у Варшаві. Одночасно із ювілеєм парохіяльної церкви св. Варвари у Відні, святкувала церква ОО. Василіян у Варшаві при вул. Медовій також 150-літній ювілей свого посвячення. Думка оснувати нашу парохію у Варшаві виринула зараз по заключенню унії в Берестю, однак її зреалізував щойно Митрополит Л. Кишка в 1721 р., який збудував на Підваллю одноповерховий дім з каплицею, де примістив ОО. Василіян. При каплиці засновано брацтво св. Онуфрія, яке затвердив папа Бенедикт XIV ерекційною булею. Згодом каплиця не могла помістити усіх гр.-католицьких вірних. Тому 1781 р. на площі при вул. Медовій поклав угольний камінь під будову нової церкви Вознесення Госп. Апост. нунцій Архетті. Церкву освятили урочисто 25. серпня 1784 р. Вона існувала до 1872 р., коли то Москалі вивезли черців, а церкву замінили (1875) на православну. Коли підчас світової війни Варшаву заняли Німці, церква вернулася у католицькі руки і тоді осів при ній, повернувши із довголітнього заслання б. чернець тої церкви, о. Гавр. Нецкевич, що помер 1918 року. По ріжних перипетіях, поборовши неодну перепону (церковний будинок заняв був і там замешкав львівський вірменський архієпископ Теодорович), перебрали церкву в 1930 році знов у своє посідання ОО. Василіяни з Галицької провінції Чина.

Ювілейні торжества, що зійшлися із святом св. Свящм. Йосафата, відсвятковано дуже святочно в неділю 18. XI. ц. р. Для звеличення обох свят взяв участь у церковнім богослуженню варшавський архієпископ, кард. Каковський. Урочисту св. Літургію відправив протоігумен Галицької провінції Впр. о. Ст. Решетило в асисті численного монашого духовенства. Церкву заповнили по береги вірні обох обрядів. По євангелію святочну проповідь до вірних сказав о. Протоігумен (по українськи і польськи), після чого привітав щиро кардинала Каковського, що вперше загостив на наше богослуження та зложив йому від імени Василіянського Чина і вірних подяку за любов і прихильність до церкви, прохаючи помагати й опікуватися нею і на майбутнє. По Службі Б. кард. Каковський уділив усім архиєпископського благословення. На Сл. Божій співав церковний хор, зложений із старших і молодших українських громадян, що перебувають у Варшаві.

Ювілейний Зїзд Марійських Дружин Пань. В днях 2, 3 і 4. листопаду ц. р. відбувся у Львові ювілейний зїзд

Марійського Товариства Пань з нагоди 30-літнього існування Тов-а. На зїзд прибуло багато дружинниць, зі Львова і з провінції, а також чимало гостей. Зїзд почався в п'ятницю 2-ХІ. заупок. Службою Божою в церкві СС. Василиянок при вул. Зиблікевича за душі померших провідників і дружинниць Тов-а. Відкриття зїзду відбулося у великій салі гімназії СС. Василиянок при вул. Длугоша. На відкриття прибув представник Впреосв. Митрополита, його єпископ-помічник, Преосв. Іван, який у свою чергу привитав зїзд, вказуючи на велике значіння праці Мар. Дружин для Христової Церкви і Народу, передусім у нинішніх часах, та уділив усім архієрейського благословення. Відкрила зїзд п. Ольга Бачинська, довголітна, заслужена голова львівської Марійської Дружини Пань прекрасною промовою, накресливши коротку історію Товариства та вказавши, що цілю зїзду є утворення централі жіночих Марійських Дружин. До Апост. нунція у Варшаві вислано привітальну телеграму, а до Впреосв. Митрополита вислано окрему депутацію. Відтак слідували численні устні і письмненні привіти, з яких велике вражіння зробив привіт представниці Волині. Після привітів пішло читання рефератів (о. Сеньківський ЧСВВ., п. Данилевичева, о. Назарко, ЧСВВ., п. Конрадова, п. Яновичівна, п. Фіголева і п. Тишинська). По кождім рефераті була оживлена дискусія. Деякі реферати печатаються на сторінках нашої католицької преси. По скінчених нарадах ухвалено відповідні резолюції, з яких одна постановляє покликати до життя централю всіх жіночих Марійських Дружин, організацією чого має зайнятися львівське Товариство.

На загал зїзд пройшов з великим успіхом.

Католицький конгрес Чехословаччини. В сліду ючїм році має відбутися в Чехословаччині загальнодержавний католицький зїзд. Речинець зїзду усталено на 28—30. червня 1935. Програма зїзду була темою конференції єпископів Чехословаччини в Оломуці. По конференції появился пастирський лист єпископату, підписаний всіми Ординаріями, який звиває найширші кола громадянства взяти участь в конгресі. Конгрес буде так zorganizований, що всі католики Чехословаччини без огляду на національність будуть у ньому брати участь, але кожда національна група буде радити окремо у своїй рідній мові. Таких груп буде шість: чеська, словацька, німецька, мадярська, українська і польська. Знаючи великий організаційний хист Чехів, можемо бути певні, що зїзд випаде величаво.

Печатається за дозволом Митрополичого Ординаріату у Львові
Видає Бог. Наук. Товариство
Відповідальний редактор: о Петро Хомин

З друкарні „Бібльос“, Львів, Ялонська 7. Тел. 14-78.

Церковні дзвони

доставляють

ЛІЯРНІ ДЗВОНІВ

Братів Фельчинських

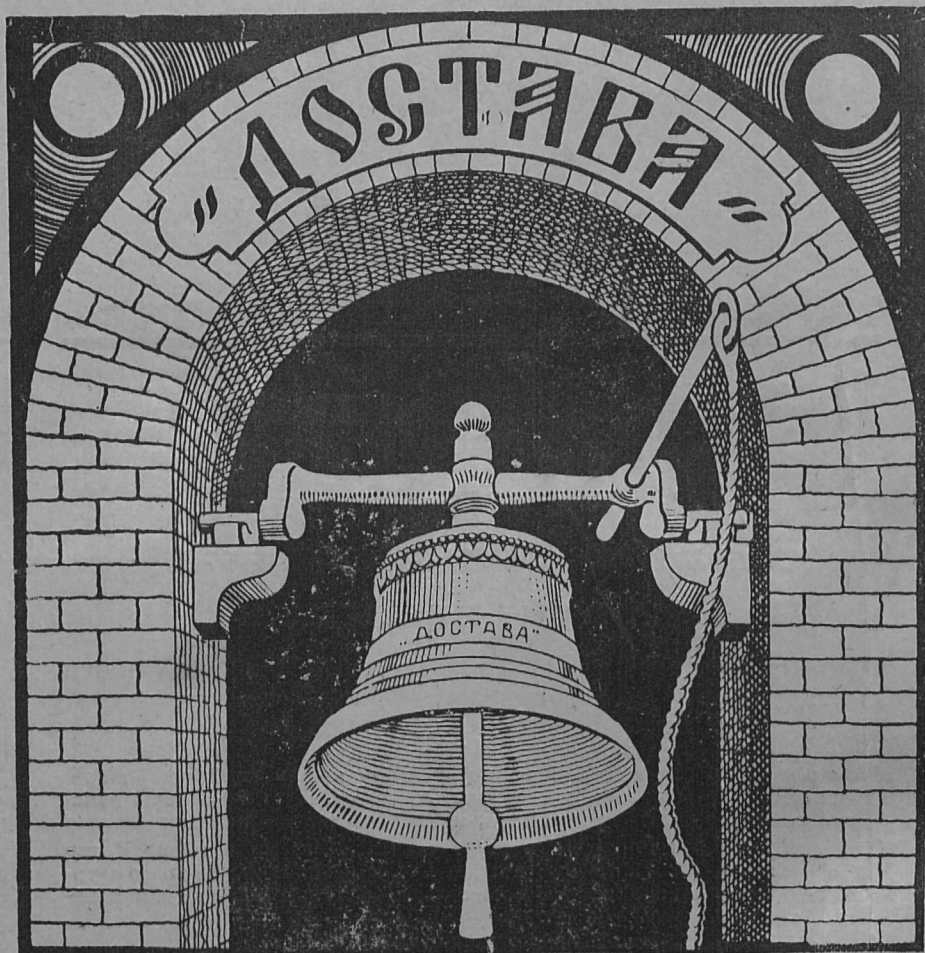
в КАЛУШІ і ПЕРЕМИШЛІ

Новина! Розбиті дзвони особливої вартости спонуємо під гарантією, вони відзискають попередню краску і силу тону, через те перетоплення дзвонів зайве.

Осторога! Остерігаємо перед агентами якоїсь жидівської ліярні дзвонів зі Станиславова, які волочаться по селах та ярмарках і подаючи себе за наших відпоручників, напихають людям послідню тандиту

Ми як ніколи так і тепер не послуговуємось агентами в тій надії, що хто забажає доброго товару, довідається про нас з українських часописів, а жидівського агента з його дзвонами відправить до найближчої божниці.

**НАЙЛІПШІ ДЗВОНІ І ВСІ ЦЕРКОВНІ ПРЕДМЕТИ
в найбільшій виборі і найдешевше продає
одинок українська кооператива**

„ДОСТАВА“

В СВОЇХ СКЛАДАХ: ЛЬВІВ, ВУЛ. РУСЬКА Ч. 20.

Перемишль, Костюшка ч. 5., Тернопіль, вул. Руська ч. 14.

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе малювання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне і стилеве виконання по приписамобряду. Письменно за цінами звертатися до Дирекції: Львів, Ринок 43, 1 п. Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі інші фірми з церковними речами є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА“ є одинокою кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многі священники і церкви.

З сих причин заслуговує на повне довіря і попєртя.

8768.

Рік XXIX

Грудень 1934

Ч. 12

Н И В А

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2 $\frac{1}{2}$ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата вносить 12 зл. річно,
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америки 2:50 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чековеkonto: 151.092

З М І С Т:

	стор.
<i>о. Осип Годунько:</i> Перед Заг. Збор. Тов. св. Андрея	409—411
<i>о. прот. П. Табінський:</i> Сучасний церковний розкол та його причини	411—417
<i>о. Омелян Квіт:</i> На актуальні теми	418—421
<i>о. Володимир Лиско:</i> Переведення Катол. Акції в парохії	421—428
<i>Х.:</i> З життя російської незєдиної православної Церкви	428—433
<i>о. Юліян Дзерович:</i> Вісти з Тов. св. Андрея	433—435
<i>бе. ел.:</i> Журнали й часописи, з якими стоїмо в обміні	435—440
Нові книжки	440—443
Всячина	443—448

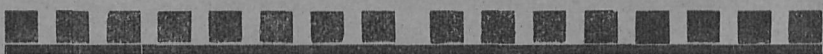
До
Впр. Отців Передплатників
„Ниви“

Всім нашим передплатникам, які залягають з передплатою за 1934 рік і попередній не вирівнали, висилаємо окремі пригадки поштою.

Просимо чимскорше вирівнати залежність, щоби не треба було здержувати часопису.

Тому, що в часі виготовлювання і висилки пригадок могло багато передплатників вислати гроші, то всіх тих просимо за пригадку не гніватися.

АДМІНІСТРАЦІЯ „НИВИ“

ЦЕРКВИ КУПУЮТЬ СВІТЛО

лише у своїй фабриці свічок

„К Е Р О С“

Власники: ПАВЛО ДУРБАК і СИНИ

перше Інж. К. КОТЕЦЬКИЙ і Ска, спілка з обм. пор.

ЛЬВІВ 15. вул. ОКРУЖНА (бічна Кульпарківської) 108 а. — Тел. 57-48.

Н И В А

Часопис прєсвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

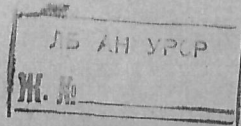
Передплата вносить 12 зл. річно,
півріч. 6 — зл., чвертьрічно 3 — зл.
для Америки 2·50 долари річно.

Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Чекове конто: 151.092

Перед Заг. Зборами Т-ва св. Ап. Андрея

Зі статуту нашого Т-ва, а ще більше з дискусій й пикищо „побожних побажань“ членів Т-ва недвозначно виявляється, що всі хочуть бачити в ньому універсальну аптику на моральні й матеріяльні недомагання нашого станового, а то й релігійно-національного життя. Цей прояв зовсім нормальний, та що наші недуги, може й не з нашої вини — хронічні, проте й не диво, що провід Т-ва потребує довшого часу на проведення санації. Та перша річ у лікуванню — правильна діагноза. Вона й тут конечна, дуже конечна; треба передовсім уважно прислухатися, як бе живчик нашого організму. Тому чи не добре було б скласти такий уклад Зборів, щоб після звітів — допустити найбільш одну доповідь, строго організаційно-інформативного змісту, і перейти безпосередньо до дискусій, рішень, побажань, тощо. Всі доповіді, хочби які цінні, а незвані вузько зі становими справами, пересунути на останню точку; атже перетомлений доповідями ум не всилі забратися до поважних рішень, диспут, резолюцій, тощо! А справ багато, і вони такі важні! Так і сам з себе родиться постулат, щоби справи другорядні уступили перед першорядними й негайними.

Чого н. пр. розпинатися за будову нових бурс у Львові, коли в теперішніх — гімназійних та ремісничих — є доволі вільного місця. Краще вже подумати над стягненням кандидатів до них і забезпечення їм удержання. Атже відомо, що селянські, ба й священні сімі часто не можуть спромог-

тися власними засобами на виведення дітей „в люди“. Чи не задуматися б нам, щоб може збірною н. пр. волосною допомогою промостити їм шлях до самостійного життя. Звужена полоса кооперації зачинає перед юнацтвом ворота і до неї, зменшаться кооп. варстати праці. Треба буде подумати про інші.

Дуже важний відтинок духового життя — преса. Просто незрозуміла це річ, що до своїх катол. часописів ставимо оправдані й неоправдані домагання — а самі тимчасом не спроможемося на звідомлення з реліг. життя нашої парафії, не то якоїсь статті. Редактори мусіли б тут сказати гірке слово правди. Читаємо в польській пресі, що за почином архієп. Ялбжиковського твориться нове видавництво (св. Войтіха давно вже існує!). Духовенство оподатковує себе на ту ціль по 2 зол. місячно, і ця акція має дати чверть міліона річно. В нас є парохії, де не „доплентається“ ні один христ. часопис. Чому потім дивуємося, що тратимо душі на річ сусіда, сектанта, що в руках наших служниць польські „Ксьонжечки духовне“, а нашої і не доглянеш, бо нема за що видати... нема кому її поширити... Недавня рецензія о. дра Костельника на літературний „кутик“ в однім національнім щоденнику каже нам, передплатникам духовним поставити деякі вимоги до таких редакцій. Гіркий усміх викликають заклики н. пр. Просвіти, Сільського Господаря до духовенства передплачувати їх місячники чи що там, коли на їх обгортках пропагується водночас радикальні „Самоосвіти“, ба авторами статей, а то й редакторами їх є щиросердечні рянї радикали. Не будемо очевидно розбивати таких установ, але деякі домагання чемно а рішуче хіба вільно нам буде поставити тим і їм подібним установам. Це вже несмак викликають такі заклики, при одночасному фаворизуванню лівих елементів.

Справа зуніфікування нашої політики у справах прав рідної мови, відбирання катихитур, податки, близький реалізації новий закон подружній — висуваються, бачиться, на чоло близьких нарад.

Та може ці справи раніше поцікавили б загал, якби не фатальна, пригноблююча криза, що своє неprivітне марево затягнули над нашими домашніми вогнищами. Чи вже не приходить час не застановитися, а створити джерела доходу, що поверталися б у користь Т-ва та його агентур? Годі нам буде довго вдовольтися ласкавими відсотками ріжних установ. Такі речі, як свічки, ладан, вино могли б перейти цілковито в наші руки, а тоді й увесь зиск лишався б у нашій порожній кишені.

Досвідчені отці-кооператори стали б тут хіба охоче до праці й не пожалували б труду для добра своєї установи. Якраз те добро установи наказує нам совісно підготувитися

першенства папи, виголошування його імени за Службою Божою та право апеляції до нього в церковних справах.

На чолі папського посольства стояв Іван Парастрон, з походження — італійський Грек, муж розумний і освічений і також гарячий прихильник церковного поєднання. В Константинополі він часто на цю тему бесідував з патріархом Йосифом та його Синодом, зокрема старався переконати Греків у слушності прибавки, зробленої до Символа віри, але патріарх та єпископи заявили себе противниками поєднання й не уступили навіть перед намовами імператора. Останній, однак, творить біля себе партію прихильників поєднання з єпископів і вченого духовенства, посилав в 1273 році посольство на проєктований папою у слідуючій році собор у Ліоні, для формального уложення унії. Одночасно розпочав підготовлювати до неї духовенство й суспільство. Патріарх Йосиф, під намовою свого дорадника — черця Іова Ясита та з одобрення свого синоду, розіслав окружне послання, яким застерігав єпископів і вірних проти церковного поєднання та освідчив, що ніколи його не визнає.

Імператор покликав патріарха й предложив йому умову: коли посли вернуться з Ліонського собору з поєднанням, то від добровільно зречеться катедри, колиж поєднання не відбудеться, то остане на місці, а до повороту послів житиме в монастирі, користаючись честю й патріяршими доходами. Йосиф на таку умову пристав і віддалився в монастир, званий Перивлептом. Поладнавши так з патріархом, Палеолог видав золоту грамоту (хрисовул), якою під клятвою запевнив підданих, що не думає вживати насильства до церковного поєднання й не допустить ніякого додатку до Символа віри, а старається про церковне поєднання на вказаних вище умовах і то в інтересах державних. Грамоту було прислано до Великої Церкви й архиєреї її підписали. Дехто вагався, і був висланий з столиці — очевидячки, на тій формальній підставі, що проживав тут без потреби й неканонічно; але по дорозі змінив свої думки й повернувся назад¹⁾. Туж саму грамоту було послано й до свято-

¹⁾ Georǵii Pachymerae l. V, с. XVIII. За твердженням цього історика Палеолог почав підготовляти своїх підданих до церковного поєднання терором: з його наказу десять визначніших противників поєднання, на чолі з ритором Оловолом, в присутности столичного духовенства, потерпіли тяжкі муки з публичною наругою. Але Пахімер, правдоподібно з наміром оправдання поведження вищого духовенства, зблизив події, що відбулися з ріжних мотивів і на протязі довшого часу: сам він зазначає, що Оволола й його товаришів покарано шостого дня по смерті патріарха Арсенія, себто в 1267 році, — отже за сім років до видання золотої грамоти в справі церковного поєднання. — „Прѣііе Панагіота з Азимитом“, — сатира на Палеолога й Латинян, написана в 1275 році або скоро після, згадує про Оволола, як начальника школи з 336 учнями, а тим самим дає до зрозуміння, що цей ритор тоді не був під гнівом Палеолога (А. Понов, *op. cit.*, стор. 253).

горців на Атон, які відповіли на неї відомим нам посланням до імператора.

Коли грецьке посольство в супроводі папських легатів повернулось з Ліону, то перш за все Палеолог усунув патріарха Йосифа. Йому було предложено зректися свого сану добровільно, на що він не погодився. Імператор скликав собор єпископів, повідомив їх про клятву патріарха добровільно податися до димісії в разі, коли церковне поєднання відбудеться, й поставив свідків такої клятви. Єпископи однодушно визнали Йосифа за позбавленого патріаршого уряду і від 11. січня 1275 року його імя перестали поминати в церквах. 16. січня відбулося урочисте проголошення поєднання в двірській церкві, бо св. Софія як патріярша катедра, вважалася за „вдовствующу“, з огляду на детронізацію Йосифа. На Службі Божій, яку в присутності папських послів, імператора й урядників відправив єпископ Николай Халкидонський, Апостола й Євангелію прочитано було двома мовами — грецькою й латинською, а діакон, після виголосу предстоятеля: „найперше помяни, Господи, всяке єпископство православних“, проголосив імя папи Григорія, назвавши його верховним архиєреєм і вселенським папою.

Але замість поєднання повстало в Грецькій Церкві лише розєднання. Щодо архиєреїв, то вони заявили себе прихильниками урядової політики, або принаймні не виступали проти неї. Нижче духовенство, монахи та нарід поділилися на дві ворожі партії — прихильників і противників. „Відтоді — пише Юрій Пахімер — діла церковні прийшли в цілковите замішання. Люди почали чужитися один одного; один бажав спільности (з Латинянами) в богослужбових зібраннях, інші ж казали: „Μη ἄψη, μη θίγη — не дотикайся, не зачіпай“, і взаємне відчуження доводили до тої міри, що не хотіли з одної посудини пити, ані розмовляти один з одним. Розділення більшало з кожним днем, і з ким хто сховався вчора, від того відвертався сьогодні“¹⁾. „Щодня зявлялися ріжні твори, в котрих ті, що єдналися з Італійцями, осуджувалися, як відступники та ще на підставі писань; своєю завзятістю твори ці запалювали гнів в інших, які й не підозрівали, що знаходяться в такому небезпечному положенню“²⁾. Розуміється, твори ті не залишилися без відповіді з боку богословів поєднаних, на чолі яких став Іван Век, ображий 26. травня 1275 року на патріяршу катедру.

Одним з протиунійних творів, про які згадує Пахімер, і є Паноплія-Синтагма. Своїм змістом і характером вона цілковито оправдує слова цього історика: гостро осуджує

¹⁾ Georgii Pachymerae, V, с. XXIII.

²⁾ Ibid VI, с. XXIII.

Латинян і тих, що єднаються з ними; виступає проти них з доказами, почерпнутими із св. Письма і св. Отців; завзято агітує за уникання всякої спільности з поєднаними не тільки в життю релігійно-церковнім, але й суспільно-приватнім. Ось з якими палкими закликами звертається автор до своїх одновірців.

с. XXVI. „Православний! довідавшись про все це (наведені свідоцтва), утікай (φευγε) від спільности з тими, що прийняли Латинян-єретиків і визнають їх за перших християн у св. Божій Католицькій Церкві! Не єднайся у чім будь з ними і не відпади від громади православних християн, але більше — борися за правду й православні догмати, щоб знайти ласку в Бога Вседержителя“.

с. XXIX. „Довідавшись про те все, православний слуго Христа, зроби висновок. І блажений буде той, хто встережеться від уловлення єресями тих самоосуджених людей (цеб-то поєднаних), що приймають єретиків і лихословників Духа Св., та єднаються з ними, як з православними; хто не заплямить себе спільністю з ними, не зійдеться з ними біля спільного стола“.

с. XXXI. „Довідавшись про те все, міцно держись православний християніне! Всі уникайте спільности з тими, що поєдналися й сходяться з єретиками Латинянами; не вважайте їх за православних; не тільки уникайте спільности з цими, але й з перелюбниками, як гадюки, бо то єресь люта, для Євангелії згубна, сатанинська, якої самого злого імени треба тікати, гидка, перелюбодійна, до любодійства охоча“.

Грубо підтасовуючи тексти з св. Письма та творів св. Отців, автор намагається викликати в своїх одновірців фанатичне наставлення до поєднаних; упевняє, що останніх не тільки треба вважати за відлучених, а навіть не називати братами, бо вони відчужили себе від Католицької Церкви й, коли не направляться, то загинуть спільно з єретиками¹⁾. Словами Псевдо-Золотоустого він навчає уникати всякого товариства з єретиками, приязні з ними, спільности в ділах та їжі, навіть не дотикатися до них — „μη ἄπτωσθές“²⁾, а церкви, в яких поєднані священники відправляють богослуження, рішуче бойкотувати (с. XXIII, 2—4). В порівнянні з ними Керулярія треба назвати толерантним: навіть у момент найвищого подразнення, спричиненого проголошенням легатами публичної анатемі, не виказав того скрайнього фанатизму, який виявили противники Ліонської унії й яким натхненні сторінки Паноплії-Синтагми³⁾.

Як видно з останньої, з Латинянами офіційно dokonали церковного поєднання: їх uznали за православних (с. XXIX,

¹⁾ С. с. XXII—XXXV; XL—XLIII; LV; LVII, 3.

²⁾ С. XLII, 2. 3.

³⁾ „Нива“ 1934, ч. IX, стор. 300—301.

1; XXX, 1), впровадили до Церкви Божої (с. VI, 3), визнали в Католицькій Церкві Божій за перших христ'ян і як перших поминають за Службою Божою (С. с. XXVI, 1; LV, 2; LVI, 2). Останнє треба розуміти, як поминання папи в церковних диптихах. Від Сергія II, патр. Константинопольського, до 1275 року не було в Константинополі ніодного випадку, до якого можна б віднести це посвідчення; зокрема не підходить воно до того положення, в якому церковна справа знаходилася за Керулярія в 1054 році, бо тоді патріарх не дав легатам ніякої церкви в столиці для відправлення Служби Божої¹⁾. Отже річ певна, що Паноппія-Синтагма говорить про події, які в Константинополі мали місце після 16 січня 1275 року. Виразно вказує вона й на умовини, на яких відбулося поєднання Греків з Латинцями. Деякі з його прихильників казали так: „що перешкоджує нам держатися своїх побожних догматів та інших давніх звичаїв, визнавати папу як верховного (*ἀνακηρύττειν τὸν πᾶπαν*), хоч він також держиться своїх єретицьких звичаїв, поминати його в святих диптихах та визнавати право апеляції до нього?“²⁾. Автор відповідає таким людям відмовно, посилаючись на те міркування, що „коли голова, щоб-то папа, єретик, то як можуть бути православними його підлеглі?“ Як бачимо з наведених слів, Греки визнали єрархічну зверхність папи й апеляцію до нього в справах церковних та ввели поминання його імені за службою; по-за тим кожна з поєднаних сторін залишилася при своїх традиційних обрядах. Це знову вказує на відносини, встановлені Ліонським унійним собором.

Цілком згідно з Юрієм Пахімером, змальовує Паноппія-Синтагма внутрішнє положення в Грецькій Церкві. Багато її духовенства — єпископи, пресвитері й нижчі клирики, — люди назовні побожні і високого життя, виступили з обороною й пропагандою церковного поєднання (с. с. XXVII, 3. 4; XL); були й такі, що сторонилися від поєднаних, але свою неприхильність до них пильно укривали. Що до перших, автор виступав з закликом до православних, утікати від архиєреїв, не називати їх учителями, не визнавати їх за пастирів, бойкотувати святині, де моляться поєднані священники (с. с. XXXIII, 1; XLIV; XXIII); другим — нагадував слова премудрого Сираха XX, 30: „Мудрість укрита й скарб захований, — яка з обох користь?“ (с. XXX). Були й явні противники поєднання, яких за те переслідувано та засуджу-

¹⁾ Це поставив йому в вину легати в своїй екскомунікаційній грамоті: Migne, P. G, t. CXX, с. 744; P. L., t. CXLIII, с. 1004

²⁾ С. XXXVI, 1: „Τὴ κολοῖαι ἡμᾶς μένοντας εἰς τὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα καὶ εἰς τὰ ἕτερα ἀρχαῖα ἔθη ἡμῶν ἀνακηρύττειν τὸν πᾶπαν καθάπερ μένοντος καὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς αἰρετικοῖς ἔθεσι καὶ μνημονεῖν αὐτὸν ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις, ἔχειν δὲ αὐτὸν καὶ τὴν ἐκκλησίαν“ (Див. Michel, Von Photios zu Kerullarios, s. 30. 37).

вано до вязниць і на вигнання. „Дивись — пише автор, — як ті, що уникають спільности з тими, що нині вчать іначе, через те переслідуються, засуджуються до вязниць і на вигнання“ (с. XXVIII, 1; зривн. с. XXIX, 2). В імені засуджених на далеке заслання, автор скаржитися на небезпеку та тяготу зимньої подорожі: „Нині ви провадити нас все проти течії й ми пливемо на вигнання... Підводні скали й печери; водокручі й бурі ревуть; ніч без місяця, густа мряка, стужі й скелі“. Але автор потішає себе надією на будучу нагороду (с. XXXIX) та словами св. Василя, що переслідуваний за слово правди від своїх одновірців матиме вищу нагороду, ніж страдальці від поган (с. XLV, 1). За весь час існування Грецької Церкви противники поєднання з Церквою Латинською перший і до наших днів єдиний раз терпіли переслідування й кари, а власне від Михайла Палеолога після проголошення ним поєднання.

Час написання твору. Автор не згадує про катування противників поєднання, також практиковане Палеологом. Це вказує, що він писав ще на початку Ліонської унії. Але його твір можна датувати точніше й докладніше. Студіюючи його, не можна не завважити, що він складається з двох частин: перша обіймає розділи I — XXVI, закінчуючись словом „амінь“; друга ж — решту розділів: XXVII — XL. В першій автор наводить канони — 34 св. Апостолів і 11 собору Антіохійського (с. XV, 2. 3) і тим самим закидає єпископам і клирикам поєднанням, що вони діють неканонічно, бо без волі свого єрархічного зверхника стверджує теж покликанням на св. Епіфанія Кипрського право патріархів чинити докори самим царям та накладати на них епітимію (с. XXIII, 8). Отже він писав тоді, коли патріарх був по боці противників поєднання й коли не було солідарности між ним та імператором. Такий стан річей існував до 26. травня 1275 року, чи до обрання Івана Века на Константинопольську патріяршу катедру. В другій частині, в уступі XXXI, автор закликає православних уникати перелюбників, як змії, під якими належить розуміти архиєреїв, що заволоділи катедрами за життя їх єпископів, а в данім разі архиєреїв, настановлених на місце усунених урядом противників поєднання; в уступі XXXIII намовляє тікати від теперішніх єпископів, а в уступі XLIV — не називати нікого на землі учителем, паном і пастирем, крім одного Христа. Звідсіля слідує, що друга частина Паноплії-Синтагми написана після того, як Івана Века обрали на патріярха, і вся єрархія офіційно задекларувала себе по стороні унії; противники ж її були усунені та заміщені іншими особами. І політичне положення незєднаних, по обох частинах твору, неоднакове: в першій — ще нема мови про їх переслідування й утиски, тоді як у другій — автор згадує про них кілька разів і старається потішити

себе й інших надією на будучу заплату (с. с. XXVIII, 1; XXIX, 2; XXXIX; XLV; 1).

Таким чином, Паноплія-Синтагма написана в 1275 році, а зокрема — перша її частина до травня, друга після травня того ж року. Що до статті під назвою: „Сильогізовий доказ проти диспутуючих — про те, що Св. Дух походить від Отця, а не „й від Сина“, як кажуть Латиняни“, то вона з'явилася незадовго раніше. Вона має діло не з поєднаними чи латинофілами, а Латинянами, до яких ставиться без того фанатизму й злоти, що ними натхнена Паноплія-Синтагма. Автор провадив диспут з якимсь Латинянином, бо дає йому таку пораду: „коли ти точний знавець диспутування, то познайся з істинною питань — справді, яка інша ціль у диспутуючого, як не істинні питання?“ (с. LXII). З цілковито певністю можна догадуватися, що неназваний диспутуючий Латинянин це ніхто інший, як делегат папи Григорія X — Іван Парастрон, що часто бесідував у Константинополі з патріархом Йосифом і членами його Синоду на тему походження Св. Духа; тому написання „Сильогізового доказу“ треба датувати 1272 роком. На 1273—1274 рік, коли Палеолог пильно працював над підготовкою духовенства й суспільства до церковного поєднання, належить віднести появлення другої статті — „Основні догматичні точки православної віри“. Тих, що визнають походження Св. Духа „й від Сина“, їдять задушених звірят і постять у суботи, цебто Латинян не визнає вона під анатемою, на рівні з єретиками, лише за „відлучених“ (*ἀποκρήβητοι*) і таким відношенням до них виявляє, що уложено її раніше від Паноплії, яка називає Латинян єретиками¹⁾ і підводить їх під анатему, ніби-то за наукою Ап. Павла та згідно з соборними постановами²⁾.

Значіння Паноплії-Синтагми. Як компіляція знаних нам полемічних творів XI—XIII в. в., Паноплія уявляє собою убогий пам'ятник грецької богословської літератури. Вона не внесла в її скарбицю нічого оригінального, навіть запозичені в інших авторів аргументи або думки в її передачі виступають блідо, часом малозрозуміло, без логічності, властивої їм в оригінальних творах. Видно, її автор багато читав, але мало передумав. Тому нема нічого дивного в тім, що Паноплія не звернула на себе уваги грецьких письменників і зберіглася лише в однім кодексі.

Але все таки вона не без значіння для історії Ліонської унії. Передовсім на її підставі дається уявити, наскільки остання була популярна серед вищого духовенства; як змінилось наставлення нез'єднаних Греків супроти Латинян в зв'язку з впровадженням серед них унії шляхом урядовим і яку форму прибрала урядова церковна політика на самому початку унії.

(Продовження буде)

¹⁾ С. с. XXIX, XXXI, XXXV, XXXVI та інш.

²⁾ С. с. VII, 2; VIII; XVII, 2. 3.

о. Омелян Квіт

На актуальні теми

1. Матеріальна скрута, чи духова ?

Ніхто цього не заперечить, що нині скрізь панує нужда й недостаток. Колишні добрі часи минули безповоротно. Ми мусимо нині обмежувати свої видатки до найконечніших потреб, та нераз багато собі відмовити. Особливо хто має на удержанню численну рідню, або дітей у школі, цьому нераз треба поборотись за кожний день.

Матеріальну скруту переживає й наше духовенство. Декотрі священики ваякко бідують, та просто не мають з чого вижити. Свою дитину можуть навчити хіба якогось ремесла, фризієрства, чи слюсарства, бо на гімназію і вищі студії, таки їх не стати. Так живуть декотрі священики і ми про це знаємо. Але йде про те, що деякі священики ще мають спромогу вижити досить можливо, але всюди стогнуть й нарікають, що їм дуже біда. При всяких нагодах заєдно розповідають про матеріальну скруту, та відпекуються від усяких видатків, до яких навіть обов'язані і які доконче треба булоби покрити.

Від усього відмахуватися перейшло вже в нездоровий стан. Буває, що молодий священик, ще навіть бездітний і на кращій парохії, а навіть часопису собі не передплачує. Приходить на його адресу „Христос наша Сила“ і поза тим на ніщо більше не видає. І чим збогатить він свого духа і знання, та що передасть спрагненим душам, які вичікують від нього чогось більше. Яке це дивне, коли цілий деканат вносить прохання до Ординаріату за підмогою і її вкінці дістає. Невжеж можливо, щоби справді цілий деканат потребував цієї підмоги. Може двох, трьох, що живуть у нужді, та не всі.

Ще раз мусимо сказати, що матеріальний недостаток усі відчуваємо. Та не всі в однаковій мірі. Тому не можна цим пересадним убожеством вмивати руки від усього, або аж надто знижувати себе. Хоч би й найбідніший священик, не може відмовити собі того, що він мусить мати, себто що є зв'язане з його станом і душпастирською працею. В першу чергу розумію тут літературу. Ніколи він не скаже доброї і цікавої проповіді, коли не закупить кілька підручників до проповідей, не навчить дітей у школі, коли не простудіює нових метод навчання. Як захопиться він Кат. Акцією і поширить її, коли не читає катол. преси. Навть і якийсь світський щоденник треба прочитати, щоби орієнтуватися в громадській роботі, нових течіях життя, та освіти. Доконче треба купити і якусь цікаву книжку. Бож

треба людей учити і їм щось дати зі себе, а ніхто не дасть, коли сам не має. Інакше, живучи на селі, відірвані від світу і вічно зажурені матеріальною скрутою, ми не відповімо цьому завданню, до якого покликані та чого вимагає від нас нинішня хвиля.

Тому залишім бідкання над нашою матеріальною долею, перестаньмо оглядатися за кращими посадами, а звернім нашу увагу на наше духове багатство, щоби мали що передавати вірним. Щоби задивлені куди інакше, не хибили кермою, на якій спочивають наші руки. Ширім царство боже, а все інше, коли будемо жити, приложиться нам.

2. Роля дяка під сучасну хвилю

Зпоміж усіх світських людей все найближче священика знаходиться дяк. Дяк кожного дня бере участь у всіх богослуженнях, які священик відправляє, вислухує кожної його проповіді, за всіх людей виспівує у крилосі церковні напіви, організує їх голоси та кермує церковним співом. Він найчастіше буває у Божім храмі та в домі священика, найбільше має нагод говорити з людьми і зі священиком, приглянутись його життю і душпастирській праці. Він найкраще поінформує священика про звичай й обичаї села, про його добрі сторінки і злі хиби. Своєю розмовою висказує священикови думку села, а селови передає ідеї священика. Добрий дяк є правою рукою священика, його найближчим приятелем в селі і помічником. Чеснотою, повагою і набожним веденням своєї родини дає односельчанам найкращий зразок гідного, християнського життя.

Давніше дяк був ще й тим, що ніс просвіту селови. Він учив людей читати, писати, розумів св. Письмо, умів знайти між людьми, умів промовити мудрим словом при всяких нагодах. Він був учителем села і здобував собі пошану та любов. Нині часи змінилися. Шкільництво тепер стоїть на високому рівні, а крім цього над ширенням грамотности і просвіти в селі працюють читальні, кружки „Р. Ш.“ та інші культурно-освітні установи. І праця дяка у цій ділянці, хоч добра, та нині не конечна. Зате нинішній час вимагає від дяка більше релігійної ревности і апостольського духа у свому завданню. Нині вимагаємо від дяка не тільки того, щоби чистим і гарним голосом співав з нот у крилосі, вів як слід хор церковного співу, але також щоби умів помігти в організації церковних брацтв, а особливо в Католицькій Акції. Навіть у світській громадянській роботі він мусить чимсь визначатися, щоби люди його цінили і не вважали чужим осібняком, прибудою. Тому дяк мусить бути людиною культурною, освіченою, примірною і побожною.

Він не може бути тільки урядником, але має бути й ревнителем у ширенню Божого царства. Священик все і всюди не може бувати, зате дяк має безпосередню лучність з кожною селянською хатою і родиною, він буває на весіллях, хрестинах, на вулиці й на торговиці, тартаку і фабриці, і всюди має найскорше змогу доглянути грішне життя, остерегти і нап'ятнувати його. Він, що зв'язаний так близько з Церквою, має обов'язок боронити її.

Щоби дяк міг докладно сповнити своє завдання, він мусить виховатися для свого стану, відбути дяківську школу і зложити іспит, приступати частіше до св. Тайн, відбувати реколекції та цікавитися громадянською роботою.

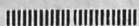
Це тільки по стороні дяків. Та по стороні священиків теж лежать певні старання і зобов'язання. Дяка треба трактувати не тільки як церковну прислугу, чи послугача, але як свого помічника у душпастирській праці. Не можна його запрягати до якоїсь послуги у власному господарстві, бо дяк не наймит, але треба його впровадити у працю Католицької Мкції, для добра душ. Треба його виховувати мудро і розважно, щоби його збудувати, та ніколи не огірчити, або згіршити. А найголовніше те, щоби дати дякови спромогу вижити себе, тай рідню. В першу чергу подбати за догідну хату на мешкання, а з церковного поля виділити кілька моргів ґрунту на удержання. Тоді так забезпечений дяк, буде міг всеціло звернути свою працю для помочі у душпастирюванню о. пароха.

На жаль, у нас буває таке, що по багатьох селах оо. парохі тримають на посаді дяка людей нездібних, невідповідних, невишколених, або немічних, щей часто без слуху. Мовляв, от най буде! Батько був дяком, та най вже й син буде! Часами, як дяк заможний господар, тоді ще й це промовляє, що йому не треба нічого дати. А у висліді такого розрахунку виходить таке, що дяк не вивязується як слід зі свого завдання, свою функцію дяка виконує з ласки як небудь, а якщо не має слуху, то з церковного співу творить чисту коломийку. До крилосу до помочі нікого не допустить, щоби хтось не переймив від нього науки і не став конкурентом, тому все співає солістом. А вже щоби поміг щось у громадянській праці, так і мови немає. Буває й таке, що дяк веде себе так, як не годиться. Правується, клене, не веде як годиться родинного життя, обмовляє священика, кпить собі зі всего, люде гіршаться, а священик спокійно його дальше тримає, мовляв, як його відправить, щоби ще гіршого лиха не накоїв.

Така дипльоматія дуже зла. Коли трапиться на посаді дяка людина зла, невідповідна, або шкідлива, треба безоглядно її усунути, і взяти такого, що принесе користь. Невідповідна людина, заслонена посадою, наносить багато лиха

і згіршення. Зате усунена з цієї посади, немає вже поваги і впливу, а хочби й ширила злобні наклепи й обмови, то ніхто не повірить, знаючи, що вона робить те зі злої волі, або жадоби пімсти.

Тому треба в першу чергу подбати за дяка чесного, побожного і вишколеного. Вже сам спів дяка зі слухом і належним вишколом, приманює людей до церкви. Спів є окрасою Божого дому і гарно виведений, розположує вірних до набожності. Добрий дяк не буде нікого відганяти від крилоса, але сам усіх людей навчить, щоби цілою церквою співали, і брали живу участь у всіх богослуженнях. Дяка треба вивінувати так, щоби мав спромогу удержатися. Відтак відповідно його підготувати, щоби міг працювати в Кат. Акції, а головно, щоби став помічним в організації КАУМ-у.

о. Волод. Лиско

Переведення Кат. Акції в парохії.¹⁾

До головних обов'язків так душпастирського уряду, як і християнського життя — по словам папи Пія XI. — належить Католицька Акція.

Про Кат. Акцію перший заговорив Пій X в енцикл. „*Il fermo proposito*“ у 1905 р. Але справа набрала першорядного значіння і звернула на себе увагу цілого християнського світу, щойно тоді, коли 23. жовтня 1922 появилася енцикліка папи Пія XI „*Ubi arcano Dei*“.

В тій енцикліці папа, звиваючи до творення К. А., каже: „Хочби праця К. А. видавалася трудною, а для душпастирів і вірних получена з трудами, мимо сього вона є безумовно потрібна і належить до головних обов'язків так душпастирського уряду, як і християнського життя“. Голос найвищого Пастира звернув увагу цілого кат. світу і став наче приказом головного вождя. На його зазив стають вірні сини кат. Церкви в ряди світських апостолів, у різних народів повстають сильні організації до борби за християнський світогляд, за освячення власне і життя суспільности. Не лише в Італії вже від 10 літ К. А. змагається з ліберальними впливами попереднього уряду, нераз мужно поставилася і то з успіхом проти деяких, незгідних з наукою Церкви, потягнень фашизму, але й у Німеччині і в Америці, Бразилії, Іспанії і інших державах бачимо сильні організації, які стають до цього апостольського діла.

І в нашій українській народі вже від трьох літ, від коли наші Ординарії проголосили для Галицької Провінції

¹⁾ Реферат на соборчику Золочівського дек. 27/XI 1934.

Конституційний Статут К. А. і візвали підчинених собі вірних до організації К. А., від того часу йде інтенсивна праця в сім напрямі.

Нині я маю дати відповідь на питання: як перевести К. Акцію по наших парохіях. Та заки ще відповім на це питання, хочу для кращого висвітлення справи дати відповідь на засадниче питання: 1) що таке Кат. Акція і 2) чи в наших обставинах потрібно під теперішню пору такої акції.

Що таке Кат. Акція?

„Кат. Акція — каже папа Пій XI — це співпраця мірян в єрархічному апостольстві кат. Церкви для оборони засад віри і моралі, як також розвитку доброї і корисної суспільної діяльності під проводом церковної єрархії, незалежно і понад політичні партії в ціли обнови катол. життя в родині і суспільности“¹⁾. Або коротше К. А. — це участь мірян в апостольстві кат. Церкви.

Яка причина спонукала св. Отця, що як-раз тепер проголошує співробітництво світських в душпастирській праці? Чи душпастирів за мало і не в стані виконати цієї праці, яка в першій мірі належить до них? Отсе дуже важні питання. Відповідь на ці питання вирішить рівночасно важність справи Кат. Акції.

Чи потрібне співробітництво світських людей в душпастирстві?

Вже саме поставлення справи Кат. Акції так рішучо, як це робить теперішній Св. Отець, усуває всякі сумніви що до цього питання. Але і кождий, хто основніше приглянеться нинішньому моральному становищу суспільности, хто докладніше розслідує його релігійний світогляд, нинішні форми життя одиниць і загалу, цей прийде до переконання, що нинішнє душпастирство далеко не вистарчає. Вправді є багато душпастирів, які ставляться до свого обовязку дуже ревно і працюють понад сили, — всеж бачимо, що їх праця не вистарчає. Нині можна сміло повторити слова, висказані колись Спасителем: „Жниво велике, а робітників мало. Молітся до Владики дому, щоби післав робітників на своє жниво“.

Статистика потверджує вище сказане. 300.000 священиків на 350 мільонів католиків, а 700 мільонів християн, а 2.000 мільонів людей. Коли за мало душпастирської праці для вірних, що вже організовані в душпастирські громади, то щож говорити про місійну працю, про ті мільйони людей, які щойно чекають на місіонарів.

Не вистарчає нині душпастирської праці на ті громади, що мають своїх душпастирів. А не вистарчає цієї праці ще

¹⁾ Лист П. Пія XI. до предсідниці міжнародної Унії Кат. жінок з 27. VII. 1928.

і з того згляду, що змінилися обставини. Нинішні суспільні відносини нагадують зовсім перші віки християнства. Лібералізм XIX століття заглушив почуття, а витворив самолюбство і грубий матеріалізм, який світова війна лише поглибила, залишаючи по собі стільки некультурности і звірства. Природним наслідком такого стану не могло бути ніщо інше, як щораз більш зростаюче поганство. І ми є свідками, як цілі верстви суспільности ворожо ставляться до Христових засад, як організуються цілі кадри воюючих безбожників, як оснуються товариства для відновлення поганського культу. Нині в зорганізованих християнських громадах, в державах, що проголосили у себе Христову віру і мораль пануючою, нині в тих громадах треба зводити формальну боротьбу на всіх відтинках християнського життя, за кожду майже душу. Тож не дивниця, що св. Отець, як найвищий душпастир, бачучи такі обставини, кличе до помочи резерви, кличе нові сили, завзиває стітських людей, ревних для Божої справи, підготованих до апостольського діла.

Так представляється справа загально в Церкві. А як у нас, на нашій українській відтинку? Чи в нас рівнож заходить потреба співпраці світських людей?

І в нас справа не представляється краще. Подекуди може ще й гірше. Силу народу показують його організації і здібність до організації. Силу нашої релігійности повинні показати наші релігійні організації. А деж вони?

Ми душпастирі досі трималися старих, середньвічних метод в душпастирстві. Колись вистарчала одна недільна проповідь, щоби людей втримати в релігійній життю; вистарчала одна заввага, висказана в церкві чи поза церквою, щоби відвернути вірних від блуду. Тоді над ухристиянізованням суспільного життя працювала родина, школа і держава. Христос був прославлений всюди: на вулицях, на полях, на забавах і на ріжних торжествах. Тоді міг душпастир сміло сам кермувати хочби й більшою числом парохією. Нині обставини в більшости громад змінилися. Життя, головно по війні, зріжничкувалося. Впливи ріжних суспільних чи ідейних напрямків доходять до найдальших закутин. Головно теперішня господарська криза поглиблює невдоволення з політичних і суспільних відносин. Такі відносини дуже шкідливо ділають і на морально-релігійний стан. Коли-ж де не примінено душпастирських метод до теперішніх обставин, там сейчас завважується недостачу душпастирської праці. Там завважується бурян, що виростає в формі необичайности, незгодин сектантства і т. п. — як бурян на неуправленій ниві. Цей бурян може бути або наслідком недостачі душпастирської праці, або невідповідної праці, або — як це дуже часто буває — ізза ворожих впливів чи агітацій, які дуже скоро приймаються там, де брак відповідної душпастирської праці.

Коли ще глянемо на ті великі простори нашого народу, знищені тепер большевицькою язвою на Великій Україні, то зрозуміємо, що зазив папи Пія XI є викликаний не лише конечною потребою, але є сигналом перед грозячою небезпекою.

Коли осьтак пізнали ми, що таке К. А. і яке її завдання, можемо приступити до властивого питання: як творити Кат. Акцію в парохії?

Вже з того, що попередньо було сказано, виходить, що не в усіх парохіях однаково легко дасться zorganizувати К. Акцію. В парохіях більше релігійно підготованих, де релігійне життя сильніше пульсує, там скоро найдуться одиниці, які стануть при боці душпастиря до апостольського діла. В парохіях менше підготованих праця піде трудніше. Але і в найгіршій парохії душпастир може підшукати собі кілька одиниць, які можуть стати йому до помочи в поширюванню царства Божого на землі.

Після організаційного статута К. А., виготовленого для Галицької Провінції і проголошеного Галицьким Епископалом 3. І. 1931 р., організаційним і провідним органом Кат. Акції на терені парохії є Парохіяльна Управа К. Акції.

Як повстає Парохіяльна Управа К. А? Хто їй має покликати до життя?

Правильник парохіяльної К. А. (затверджений Епархіальним Інститутом К. А.) каже, що в склад Парохіяльної Управи К. А. входять: 1) голова, запропонований парохом, а затверджений на час трьох літ Епархіальним Інститутом, 2) предсідники тих мужеських і жіночих католических організацій, які принято до К. А., 3) виїмково в ограниченім числі може Парохіяльна Управа К. А. прийняти на внесення Церковного Асистента в члени Управи визначних католиків і зпоміж парохіян. (Правильник Парох. К. А. § 3).

Після цього статута і долученого до нього правильника ми бачимо, що Кат. Акція не знає індивідуального членства. К. Акція опирається на місцевих католических організаціях чи товариствах, які є властивими членами Кат. Акції.

Коли яка світська місцева організація чи товариство стоїть на католицькому ґрунті і коли Ординарій признасть їх католицькими, зглядно покличе їх в ряди Кат. Акції, то предсідники тих організацій чи товариств входять тим самим до Парохіяльної Управи К. А. Але де ми маємо ті католическі організації чи товариства, які прийняли статут Кат. Акції, зглядно які Ординарій приняв в члени К. А.? Таких тов. чи організацій у нас покищо небогато, а ті світські товариства, які існують у нас по парохіях, хоч переважно не мають

протирелігійного напрямку, то всеж таки не стали ясно на кат. ґрунті. Щож зробити в такому випадку, коли в парохії нема таких світських організацій, які моглиби бути членами Кат. Акції?

В такому випадку в перших організаційних працях треба піти за досвідом, якого набули в організуванні К. А. інші народи. Я беру практику К. А. в Італії, яка нині чи не найкраще зорганізована.

Кат. Акція в Італії опирається на чотириох станах, які є в парохії, а з яких з природи річи повстають всі організації, а се: стан молодців і дівчат, мужів і жінок. І ті стани трактуються як поодинокі парохіяльні групи. Кат. Акція в Італії виходить з того заложення, що першою організацією в суспільности є родина і в тій родині, як у першій своїй комірці, повстають ті чотири стани, які опісля лучаються в інші організації, бо всі інші організації повстають з тих чотирьох станів. — Тому й Кат. Акцію належить оперти на ту основну першу організацію згл. на ті чотири стани, які з неї виходять, а які мають свої особливіші вимоги і обовязки. Щоби на тих природних парохіяльних станах оперти К. Акцію в нинішніх часах, промовляє ще й та рація, що всі світські організації, як ми це щоденно досвідчаємо, легко можуть бути цивільними властями розвязані. Існування їх залежить від політ. напрямку чи релігійного наставлення правительства.

З вище поданих причин і з того згляду, що ми не маємо в парохіях під теперішню пору таких світських організацій, на яких моглаби Кат. Акція опертися, ми мусимо оперти організацію Кат. Акції в парохіях, на чотирох станах: молодців, дівчат, мужчин, зглядно мужів і жінок. І так парох, яко асистент Парохіяльної Кат. Акції покликуює по одному або більше найвідповідніших представників з молодців, дівчат, мужчин і жінок і з тих представників повстає Парохіяльна Управа К. А. Коли в парохії є катол. світські товариства чи організації, які можуть ввійти в члени Кат. А., то і їх предсідників покликуює парох до Парохіяльної Управи. Головою Парохіяльної Управи К. А. стає запропонований парохом визначний парохіянин, звичайно один з предсідників місцевих катол. організацій, а затверджений на 3 роки Епархіальним Інститутом. Містоголову і секретаря вибирає зпоміж себе Парохіяльна Управа.

Хоч головою Парохіяльної Управи не є парох, лиш світська людина, мимо цього відповідальність за всі праці і моральний провід бере парох як асистент К. А. на себе. Він з правила має бути на всіх засіданнях Парох. Управи, хоч в разі перешкоди може себе ким іншим заступити. Парохіяльна Управа не може рішити постанов, які її обовязу-

вали би беззастережно! Її постанови набирають щойно тоді сили, коли їх парох заапробує.

А яку задачу має сповнити в парохії Парохіяльна Управа Кат. Акції?

Конституційний Статут К. А., виготовлений для Галицької Провінції, каже: „Завдання Католицької Акції є приготування, творити і гуртувати католицькі стоваришення для цілей світського апостольства, себто для поглиблення та поширення, впровадження в чин і оборони католицьких засад в життю одиниці, родини та суспільности, згідно з наукою катол. Церкви і вказівками Апостольської Столиці“ (§ 1).

Це загально висказані обовязки Кат. Акції.

Каспер Маєр, в своїм підручнику для Кат. Акції¹⁾ ділить обовязки Парохіяльної Управи на три групи: 1) виготовлення пляну спільної акції на терені парохії, 2) підймання ініціативи в потребах і працях, що дотичать парохії, 3) настоювання, щоби ухвалені постанови були виконані відповідними групами чи організаціями та переведення всіх доручень і вказівок Епарх. Інституту.

Поодинокі завдання, які органічно впливають з суттєвої парохіяльної діяльності, можна поділити на слідуючі відділи: 1. Справи, що відносяться до Церкви і душпастирювання, як: виховання дітей порядок і участь у богослуженнях, процесії, місії, обходи і т. п. 2. Діла милосердя що до душі ближніх (релігійне провадження дітей, головно занедбаних, поширення релігійної преси і книжки, боротьба проти неморальности і ворожих Церкві агітацій і т. п.). 3. Діла милосердя що до тіла ближніх (опіка над хорими, убогими, захисти і садки для дітей, для сиріт, для бездомних і т. п.). 4. Діла для культурно-суспільної обнови (поєднання між станами чи партіями в громаді, мирові суди, урядження відчитів чи курсів про суспільне питання, переписка з емігрантами і т. п.).

Парохіяльна Управа збирається з правила раз у місяць. Її скликує голова в порозумінню з парохом. Наради відбуваються під наглядом пароха, хоч провід в ділових справах має світський голова.

*

Осьтак вкоротці подав я вказівки, як технічно перевести Кат. Акцію в парохії.

Зі сказаного ясно виходить, що головну працю і в організуванню К. А. і опісля в її веденню мусить виконувати сам парох.

¹⁾ Katholische Aktion in Werden, Wien, стр. 57.

Та тут треба замітити, що саме технічне переведення К. А. в парохії, це ще не буде К. Акція. Щоби К. Акцію перевести в діло і щоби вона сповнила своє завдання т. є. причинилася до віднови парохії в християнському дусі, до цього треба конче деяких передумов. І так 1) треба, щоб сам парох був перейнятий ідеєю Кат. Акції. Без того К. А. не піде. Кат. Акція — це співпраця в єрархічному душпастирстві. Душпастир мусить зрозуміти, що се його Божий і людський обовязок — як каже папа — головний обовязок. Він мусить бути свідомий відвічальности за всякі занедбаня. Він, бачучи небезпеку для повірених йому душ, мусить викресати в собі апостольську ревність, він мусить сам горіти, щоби міг других до ревности запалити. Це є перша передумова успішности Кат. Акції. Набути такої ревности може душпастир через читання і вглублювання в Діяння і Послання Апостольські. Там у кожній стрічці знайде він світлі свідoctва Божого ревнування, яким вони були переняті для свого стада.

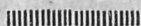
Другою передумовою успішности К. А. буде освідомлення парохіян про К. А. Душпастир мусить раз-у-раз звертати увагу своїх вірних на вимоги часу і обовязки ревного християнина. Мусить загірвати їх до ревности і до апостольського діла. Він мусить виховати собі ревнителів. Душпастир мусить в цім взгляді держатися методи самого Спасителя. Христос наперед засвідчив своє Боже післанництво харитативною діяльністю і ясною програмою своєї науки, і щойно опісля, коли вже мав своїх прихильників-учеників, вибрав зпоміж них Апостолів. Та й ті Апостоли не відразу поняли його науку і були здібні до апостольської праці. Через тих три роки перейшли вони велику школу самого Христа. Хоч Спаситель відразу зєднав собі їх прихильність то — по людськи кажучи — мусів ще багато вложити труду, щоби переломити їх пересуди, їх земські склонности, заки вони присвоїли собі тайни його Божої науки і стали йому помічниками. Так і душпастир, заки вибере собі Парохіальну Управу мусить у ряді наук чи особистих розмов усвідомити свою громаду про апостольську працю, а й опісля що місяця на конференціях щораз поглиблювати їх релігійне знання і скріпляти апостольського духа. Без того К. Акція рівнож не піде.

Ще на одну річ хочу звернути увагу. Душпастирі у своїх поученнях мусять вказати своїм парохіянам, що коли св. Отець завзиває і світських людей до апостольської праці, то має до цього не лише важну підставу, але й повне право. Кожний християнин-католик обовязаний стати до апостольського діла, коли заходить до цього потреба. Бо кожний з них належить до Церкви — до так зв. містичного Тіла Христового. Тож коли один член цього Тіла недомагає, всі

інші мають причинитися до його уздоровлення. Через св. Тайну Хрещення і Миропомазання, чоловік підноситься не лише до надприродного стану ласки, але стає горожанином Божого царства зі всіма правами і обов'язками. Головно св. Тайна Миропомазання вводить його в стан Божого лицарства, в яким він в особливий спосіб обов'язаний боронити св. віри. Треба виказувати, що св. Церква нераз послугувалася помічю світських апостолів: і в перших віках християнства і опісля, коли заходила потреба. І нині при помочи ревних християн переможе всі ті ворожі наступи, які йдуть з ріжних сторін на Христову Церкву. Тому до діла!

Чекає нас велика праця.

Коли зрозумімо її по думці папської енцикліли і коли всі разом станемо до діла, наслідуючи гідно перших Апостолів, то на тій праці певно спічне Боже благословення, скоро відновляться наші парохії, прославиться знов святе ім'я нашої Батьківщини і на просторах Великої України, де нині панує царство сатани, запанує Христове царство і краща доля, бо сказав Христос: „Шукайте царства Божого і його правди а все інше дасться вам“.

З життя російської незєдиненої православної Церкви

Коли говоримо тут про російську православну Церкву, то маємо на думці ту Церкву, що існує на цілому світі, себто в Європі, Азії, Америці й Австралії — але з виїмком Церкви у самій бувшій Росії. Православна незєдинена Церква на областях бувшої Росії нині розбита, знищена, засєдно люто переслїдувана, лєдвн животє. Царство антихриста всіми засобами змагає до того, щобн зместн з лиця землн Христове Царство і його зовнїшнн форми. Передусїм люто розправилисн московськї большевнкн з Українською Автокефальною Православною Церквою, яку вони вважали не тїльки захистом віри і моральних цїнностей, як і кожду іншу Церкву, але й синонімом і покровительською ненависного і небезпечного для них національного освїдомлення широких українських мас.

Христовї визнавцї можуть у большевїї визнавати свою віру тїльки потайки, так, як у перших віках християнства. Цїлий культурний християнський свїт, хоч знає про тї лютї переслїдування Церкви в большевїї, мовчить, і не має навіть відваги піднести справу прилюдно в таких міжнародних установах, як Союз Народів і при такїй знаменитїй нагодї, як старання большевнкїв прийняти їх до Союзу Народів. Про переслїдування Церкви і релїгїї большевнкями мовчали тодї майже

всі держави (за виїмком одної тїльки Швайцарїї): католицькї, протестантськї, ба навіть православнї (Болгарїя, Румунїя, Сербїя). Тому не диво, що большевїки і далї руйнують останки церков, вєзнять єпископів і священїків, переслїдують в жорстокий спосїб всїх, хто важїться виявити свою віру в Бога. Про жахливе положення тамошньої, а радше тамошнїх Церков мало що й знаємо.

У цїй статейцї хочемо, бодай коротко, представити положення російської Церкви поза межами Радянського Союзу.

Большевицька революція в Росїї, упадок Української Народної Республїки і програна рїжних так званих білєгвардейських вїськових російських органїзацій викинули поза межї нинїшнього Радянського Союзу біля півтора мїліона православних Росїян і Українцїв, якї опинилися на еміграцїї. Крім цєї еміграцїї існувала ще перед вїйною численна російсько-українська еміграція головно в Америцї і на Далекому Сходї, так що нинї число російських емігрантів, Москалїв і Українцїв, що живуть поза границями СРСР виносить біля трьох мїліонїв душ. Положення в цїй, так сказати б, емігрантськїй Церквї також незавидне. Мїж єпископами, яких рїшучо в порївнанню до числа вїрних за богато, ведеться від довшого часу завзята боротьба за посїдання влади, не вгавають непорозумїння, сварки, суди, взаємнї анатемїзування.

В ту боротьбу ворогуючих мїж собою єпископських груп входять три, зглядно чотири відлами колишньої православної російської Церкви, а саме: 1) група, підчинена юрисдикцїї митр. Антонїя Храповицького і його синоду в Сремських Карлївцях; 2) група російської автономної Церкви в Америцї; 3) група з митр. Євлогїєм у Парижї на чолї і вкінцї — 4) тї єпископи і вїрнї, що признають над собою зверхнїсть „містоблюстителя“ патріяршого престолу, митроп. Сергїя московського.

1) Найсильнїшою є і. група, у складї 22 єпископів, під провідом відомого своїм ворожим відношенням до Українцїв б. київського митрополита Антонїя (Храповицького), що ще й досї називає себе Київським і Галицьким. Митр. Антонїй, опинившись на еміграцїї, скористав з розпорядку тодїшнього московського патріярха Тихона, — що уповажнював поодинокїх єпископів управляти автономїчно своїми єпархїями, колиб не було змоги навязати зносини з Москвою, — і зібрав біля себе єпископів, що опинилися в Югославїї та утворив у Сремських Карлївцях „Синод заграничної (зарубежної) російської Церкви“. Той синод розтягнув свою юрисдикцію навіть на край далекого Сходу, на місїї, що їх російська синодальна Церква удержувала в Китаю, Японїї, Америцї перед вїйною та на всі російськї церковнї скупчення в Палестинї і Захїднїй Европї. Синод не підчинив своїй юрис-

дикції тільки тих православних Москалів, зглядно Українців чи Білорусинів, які живуть в краях, що вибороли собі автономію чи автокефалію (н. пр. в Польщі).

Патріярх Тихон, вийшовши в 1922 р. з большевицької вязниці, заквестіонував важність юрисдикції Карловацького Синоду під проводом митр. Антонія, бо він переступив межі своєї компетенції і зажадав, щоби розв'язався. Його тоді розв'язано, але тільки формально, бо зараз же в 1923 році його відновлено під дещо зміненою назвою. Після того митр. Антоній і скликаний ним собор рішили не слухати жадних приказів патріярха з Москви, бо патріярхат ніби то залежний від атеїстичного большевицького уряду, тому й нічого собі не робили з обильних церковних цензур, киданих на них з Москви патр. Тихоном, а відтак його наслідником, „містоблюстителем“ патріяршого престолу митр. Сергієм. І так між синодом в Карлівцях і церковним центром в Москві ведеться війна до нині і кидаються взаїмні анатеми.

Правовість юрисдикції синоду російської православної Церкви за границею заквестіонував також „екуменічний“ патріярх в Царгороді, виходячи з того становища, що православні, без огляду на національність, перебуваючи на еміграції, повинні підлягати духовній владі Церкви того краю, в яким перебувають. Колиж вони перебувають в такому краю, де немає православної єпархії церковної, то такі підлягають просто владі царгородського патріярха.

Однак митр. Антоній разом із своїм собором і синодом не звернув ніякої уваги і на цей протест, тимбільше, що деякі автокефальні Церкви (сербський патріярхат і болгарський ексархат) їх uznали.

В такий спосіб повстала і закріпилася окрема церковна організація, звана „Російською заграничною Церквою“ („Русская зарубежная Церковь“), на чолі якої стоїть від початку до нині митр. Антоній. Він зорганізував синод під своїм проводом, синодальну канцелярію під зарядом гр. Граббе, з окремим правним дорадником і ін.

Дня 28. XI ц. р. прибув з Єрусалиму до Сремських Карлівців на постійне перебування архиеп. Анастасій, дотеперішній заступник пресідника цього Синоду. Архиеп. Анастасій має вищу богословську освіту (був ректором московської Духовної Семинарії), а тому що визначається при тому знанням церковно-адміністративних справ, правосл. помск. круги мають надію, що він буде не лиш добрим помічником митр. Антонія, але й доведе до замирення і об'єднання „Зарубежної Церкви“.

2) Друга церковна російська група це група у складі 6-ох єпископів, що перебувають в Америці і були до недавня під управою митрополита Плятона (помер 20. квітня ц. р.),

тому й називали їх „Плятонівцями“. Властиво ця назва неслухна, бо російська церква в Америці представляє собою так само образ розбиття й анархії. Єпископи тієї Церкви також належать до трьох, так сказатиб, юрисдикцій: юрисдикції митр. Плятона, митр. Антонія зі Сремських Карлівців і митр. Сергія московського, „містоблюстителя“ патріяршого престолу.

Митр. Плятон (Рождественський), визначний достойник в російській Церкві, був єпископом в Америці ще перед війною і підлягав разом із своїми вірними петербурзькому Синодови. По якимсь часі його відкликано з Америки і він займав дуже високі становища в Церкві (був м. ін. ексархом в Грузії, предсідником петербурзького Синоду, він теж відкрив Московський Собор у 1917 році, який відновив патріархат і вибрав патріархом архиеп. Тихона). Коли всю владу в Росії обняли большевики, митр. Плятон вернувся знов до Америки і осів в Нью-Йорку. Незадовго однак Москва присилає представника „живої“ синодальної Церкви, „митрополита“ Івана Кедровського. Плятон в процесі з ним тратить свою катедральну церкву і багато вірних та переходить до Сан Франціско, де була перша єпископська російська катедра, котру однак архиеп. Тихон (пізніший московський патріярх) переніс до Нью-Йорку. Митрополит Плятон оставав якийсь час у згоді з митр. Антонієм із Сремських Карлівців, але незадовго відпав від нього, покинувши демонстративно разом з митр. Євлогієм єпископський собор в Карлівцях 1926 р. Вслід за тим посипалися на нього різні церковні цензури, кидані митр. Антонієм, який до Америки вислав теж і свого представника, еп. Тихона.

Митр. Плятон остає одночасно у схизмі з „містоблюстителем“ патріяршого престолу, митр. Сергієм московським.

І так під теперішню пору православна російська Церква в Америці має отсих єпископів різних юрисдикцій: 1) до юрисдикції митр. Сергія московського належить архієпископ Венямин Федченко (Нью-Йорк) і еп. Антонін (Baltimore); 2) до юрисдикції „плятонівської“ єпископи: Теофіль (Пашковський) у Сан Франціско (нині вже митрополит), Арсеній в Канаді, Леонтій (Туркевич) в Чикаго і Венянин (Басалига); 3) єрархія, що признає владу митр. Антонія і його синоду в Сремських Карлівцях, складається з отсих єпископів: Тихона Троїцького (Нью-Йорк), Йоасафа Скородумова (Монтреаль у Канаді), Теодосія Самійловича (Сан Франціско), Адама Филиповського (нашого галицького земляка) і Віталія Максименка (Detroit). Цей останній, висвячений 23. квітня ц. р. в Білгороді, це той самий, що перед війною в чині архимандрита Почаївської Лаври вів чорносотенну акцію „Союза русскаво народа“ і видавав ославлений „Почаевській Листок“, повний ненависти і злоби до всего, що українське і като-

лицьке, а по війні осів на Закарпаттю, в селі Ладомировій, і маючи в своєму посіданні колишню Почаївську друкарню, видавав газетку п. з. „Православная Карпатская Русь“, що своїм змістом і напрямком цілком нагадує передвоєнний чорносотенний „Почаєвській Лісток“. Толерований чеською владою, ширив він релігійне і національне спустошення серед тих наших братів, які досі нічого й не чували про ті благодати, які з собою несе „святе православ'є“ у виданню таких чорносотенців і погромщиків, як нинішній єпископ Віталій.

Архиєрейський собор в Карлівцях підняв старання для підчинення „п'ятонівців“ під свою юрисдикцію (видав відомий „привізъ“, що його підписали всі „зарубежні“ єпископи, а навіть деякі єпископи польської правосл. Церкви, про що буде мова пізніше), а коли об'єднання не йшло так легко, собор приступив до остаточного урядкування російської правосл. Церкви в Америці. Досі вона становила одну єпархію, хоч і з кількома єпископами. Тепер єпархію поділено на дві: західну з осідком у Сан Франціско і східну разом з Канадою, з осідком в Нью Йорку. Обі єпархії одна від другої незалежна, підчинені синодови в Карлівцях. Єпископи тих єпархій, Тихон у Сан Франціско і Віталій в Нью Йорку одержали титул архієпископів.

Крім цього собор в Карлівцях установив нову церковну адміністраційну одиницю, а саме в Бразилії, з осідком у Сао Павльо, а її управу віддано дотеперішньому єпископови у Сан Франціско, Теодосієви Самійловичеві.

Тимчасом, як доносить варшавське „Слово“ (ч. 71 ц. р.) в Клівленді відбувся собор російської православної Церкви в Америці. Було на ньому 127 уповажнених представників духовенства і мірян з усіх майже правосл. російських парохій Америки і Канади. На спеціальне запрошення собору прибув теж і єпископ Адам Филипівський. Засідання собору відбувалися при замкнених дверях. Прибув також архієп. Венямин, ексарх. митр. Сергія московського, але його на собор не допущено, а тільки дозволено зложити свою заяву на письмі. Собор потвердив тимчасову автономію „Російської Православної Церкви“ в Америці, що її проголосив пок. митрополит Плятон. Митрополитом тієї автономної Церкви вибрано архієп. Теофіля із Сан Франціско. Тій ухвалі, як подає КАП, не підчинився однак єпископ з Baltimore Антонін, який заявив, що признає своїм зверхником московського митрополита Сергія.

Новий митрополит, Теофіль Пашковський, уроджений в 1874 році, скінчив Київську Дух. Семинарію і приїхав до Америки в характері псаломщика ще в 1895 році. Вернувшись у Росію в часі війни, був військовим священиком, по революції виїхав знов до Америки і в 1932 році був при-

зліва. Шукаю за аргументами в моїй голові й не знаходжу, чому ми властиво не маємо спільної мови, чому ми самі себе ослаблюємо? Не розберу цього, — це загадка для мене не до розв'язання. Ба, що більше! В „Новій Зорі“ в ч. 94 читаю оповістку про Загальні Збори „Безженних Священників“, а денний порядоч їхнього збору зовсім такий самий, як нашого Товариства св. Андрея. І в тому самому числі „Нов. Зорі“ починає редакція печатати фейлстон п. з. „Міжусобиці на Русі“, де редакція бажає мабуть повчити, до чого довели міжусобиці, сварні між нашими князями... до упадку київської держави! Ні! не хочу дальше снувати моїх думок на сю тему нашого роз'єднання, бож воно таке згрішаюче для наших вірних, яких накликаємо до згоди, єдності, любови, а самі сторонимо від себе, а то й явно ворогуємо. Всі держави пруть до диктатури (Муссоліні, Гітлер, Кемаль-Ататурк, Пілсудський, Сталін), лише ми кохаємось в отаманії.

Може прийде колись і на нас опам'ятання, та щоби хоч не запізно! Тож тепер бодай в рамках Товариства св. Андрея покажім нашу солідарність, карність і силу!

Виділ Товариства стане перед Загальними Зборами зі своїм звітом і зі спокійною совістю сповненого обов'язку стане перед співбратами та буде чекати їх справедливого суду. Певно, що можна було більше, багато більше зробити, як зробилось, тому певно буде й остра критика. І нехай буде й найостріша, щоби лише була культурна, версальська, спокійна.

Цим разом не буде ніяких рефератів, лише самі справи Товариства, щоби всі мали час свобідно виговоритись та виявити, що кого пече, що кому долягає.

Денний порядок Зборів буде такий:

- I. О год. 9. рано Заупокійне *Богослуження* в церкві Св. Духа.
- II. О год. 10 *Загальні Збори* в Авлі Богосл. Академії.
 1. Відкриття Зборів і відчитання обов'язуючого правильного Зборів;
 2. Провірка протоколу останніх Заг. Зборів;
 3. Звідомлення центральних і окружних завідуючих органів з діяльності за рік 1934;
 4. Звіт Контрольної Комісії та внесок в справі абсолюторії Управі Товариства,
 5. Дискусія над звітами завідуючих органів й рішення Контрольної Комісії.
 6. Вибір Комісії-Матки для намічення кандидатів на місце трьох уступаючих членів Надз. Ради (§. 33).
 7. Зміна статута в §§. 24 а); 35 і 36;
 8. Вибір нових членів Надз. Ради;

(взаїмного) пізнання). London, W. C. 2., Northumberland Avenue. Англiканське.

Ateneum Kapłańskie. Miesięcznik wychodzący pod kierunkiem Profesorów Włocławskiego Semin. Duch. poświęcony Pismu św., Teologii Dogm., Apologetyce, Teologii Moralnej, Ascetycznej i Pasterskiej, Prawu Kanonicznemu, Liturgice, Filozofji, Historji, Naukom Społecznym, Pedagogji i Sztuce Chrześcijańskiej. R. 20. Włocławek. Semin. Duch.

Oriens. Dwumiesięcznik poświęcony sprawom religijnym Wschodu. R. 2. Wydaje: Misja Wschodnia OO. Jezuitów w Polsce. Kraków, ul. Kopernika 26.

Pzeгляд Powszechny. Miesięcznik poświęcony sprawom religijnym, kulturalnym i społecznym. R. 51. XX. Jezuiti, Kraków, ul. Kopernika 26.

Pzeгляд Homiletyczny. Kwartalnik poświęcony zagadnieniom kaznodziejstwa Polskiego. R. 12. Kielce, Sem. Duch.

Sprawy Narodowościowe. Czasopismo poświęcone badaniu spraw narodowościowych. Wyd. Instytutu Badań Spraw Narod. Warszawa, Mazowiecka 1. Місячник, але не виходить правильно, лише збірними числами. Пік 8.

Wschód-Orient. Kwartalnik poświęcony sprawom Wschodu. R. 5. Instytut Wschodni. Warszawa, Miodowa 7. Виходить неправильно.

Nasza Przyszłość. Trybuna polskiej myśli państwowej. Wydawca i Redaktor: Dr. Jan Bobrzyński. Не зазначено річника видання. Виходить неправильно. Кожна книжка зазначена як том з безпереривною нумерацією. Останній том 39.

Časopis Katolického Duhovenstva. Ephemerides Theologicae cleri catholici in Republica Českoslovaca. Щомісяця крім ферій, себто 10 чисел у рік. Р. 75 (100). Praha IV, čp. 58.

Bogoslovska Smotra. Organ Hrvatske Bogoslovske Akademije u Zagrebu. Тримісячник. Р. 22. Zagreb Rad.čev trg br. 4.

Bogoslovni Vestnik. Izdaja Bogoslovna Akademija. Р. 14. Тримісячник. Ljubljana, Kopitarjeva ul. 2.

Богословье. Орган православног богословског факултета у Београду. Тримісячник. Р. 9. Београд, Краља Петра ул. бр. 2.

Духовна Стража. Часопис за духовну просвету, монашки и црквени живот. Тримісячник. Р. 7. Власник, уредник и издавалац: Архим. Стефан Илкич, Сомбор. Југославија. Правосл. вид.

За Соборність. Неперіодичний орган Т-ва ім. митр. Петра Могилы. Луцьк. Досі вийшло 8 чисел, останнє на Великдень 1934 р. Правосл. вид.

Дзвони. Літературно-науковий місячник. Р. 4. Видає: Коопер. „Мета“. Львів, Японська 7.

Дажбог. Літературний журнал молодих. Місячник. Р. 3. До 6 ч. ц. р. журнал під ред. Є. Ю. Пеленського й вид. Кооп. „Вогні“.

Вісти з Укр. Наукового Інституту в Берліні. Укр. видання під ред. др. З. Кузелі. Берлін. Появляється літограф. У „Вістях“ зазначено, що виходять що-місячно, однак появляються неправильно. Оттанне число з 31. X. 1934. сегоновано: Річник II. № 5 (12).

Рідна Мова. Науково-популярний місячник, присвячений вивченню української мови. Видавець: Др. Іван Огієнко. Warszawa, ul. Stalowa 25.

Кооперативна Республіка. Економічно-суспільний місячник. Р. 7 Видає: Ревізійний Союз Укр. Кооператив. Львів, вул. Міцкевича 12.

Студентський Шлях. Місячник. Найчастіше виходить збірними числами. Р. 4. Львів, Супінського 21.

Популярні місячники.

Місіонар Пресв. Серця Ісусового. ОО. Василіяни. Жовква. Р. 37.

Українське Юнацтво. Ілюстрований журнал української молоді. Львів, вул. Петра Скарги 5. Р. 2. Виходить з травня 1933 р.

Наш Приятель. Видає Марійське Товариство Молоді. Львів, вул. Сикстуська 39а. Р. 14. Річник починається з місяцем серпнем.

Голос Спасителя. ОО. Редемптористи. Йорктон, Саскечеван. Канада. Виходить від листопада 1933 р. Р. 2.

Бюлетень Брацтва Українців-Католиків Канади. Йорктон, Саск. Р. 1.

Благовѣстник. Духовна газета для підкарпатських Русинів. ОО. Василіяни. Ужгород, вул. Раковція 54. Р. 14.

Миссійний Вѣстникъ. Орган Т-ва поширення Віри для Підкарпаття й Пряшівщини. Ужгород. Р. 4. Виходить збірними числами.

Зарваниця. Часопис для прочан. Видає гр.-кат парохіяльний уряд в Зарваниці, п. Вишнівчик біля Підгайців. Р. 2. Виходить у літі в часі відпустів. (В 1934 р. — 2 числа).

Рідне Слово. Часопис для Українців у Югославії. Дяково. Югосл. Р. 2.

Музичні Вісти. Орган для поширення музичної культури. Видає Музична Накладня „Торбан“. Львів, вул. св. Софії 78. Р. 1. Виходить що-два місяці.

Відродження. Ілюстрований орган українського протіаькогольного й протинікотинного руху. Видає Укр. Протіаьк. Т-во „Відродження“. Львів, Домініканська 11. Р. 7. Появляється двічі в місяць.

Вісти з Лугу. Письмо, присвячене луговим і січовим справам, просвіті й науці. „Великий Луг“, Львів, Коперника 5.

Къ Соєдиненію. Рускій релігійозный журналъ. Изд. Дружества Іисусова. Wilno, ul. Wielka Pohulanka 6.

Да Злучення. Беларуская рэлігійная часопісь. ОО. Єзуіты. Альбертын. Адмін. Wilno, ul. Wielka Pohulanka 6.

Chryscijanskaja Dumka. Biełaruskaja katolickaja časopiś. Wilno, Zawołna 1—3. R. 7.

Kraljestvo Božje. Glasilo Apostolstva svetega Cirila in Metoda za Lavantinsko in Ljubljansko Škofijo. Ljublijana. P. 8.

Apoštolát sv. Cyrila a Metoda pod ochranou bl. Panny Marie. Olomouc, Wilsonovo nám. 16. P. 25.

Katolu Dzeive. Religiosi-sabidriskais ilustreitas menešroksts. Reiga. L. Altonavas ila 6. P. 9. Лотишський місячник для дітей.

Часописи.

Мета. Тижневик. Видає Кооп. „Мета“. Львів, вул. Японська 7. P. 4.

Христос Наша Сила. Популярний часопис, присвячений поглибленню релігійно-морального і національного життя серед українських родин. Виходить двічі в місяць (1 і 15 кож. міс.). Видає Кооп. „Мета“. Львів, вул. Японська 7. P. 5.

Нова Зоря. Виходить двічі тижнево. Видає Комітет У. К. О. Львів, вул. Гродзичьких 2. P. 9.

Правда. Ілюстрований часопис. Виходить що-тижня. Видає Інститут Неп. Зач. Пр. Д. М. Львів, вул. Гродзичьких 2. P. 8.

Неділя. Ілюстрований тижневик. Видає Видавнича Спілка „Діло“. Львів, Ринок 10. P. 7.

Вісті. Суспільно-політичний тижневик. Львів, вул. Хмельовського 9. P. 2. На 43 ч. 1934 р. цей часопис перестав виходити.

Український Бескид. Тижневик. Видає мр. Юліян Костюк. Перемишль, вул. Костюшка 3. P. 7.

Свобода. Орган християнської народної партії Підкарпатської Руси. Тижневик. Ужгород. Коріятовичова пл. 6. P. 35.

Українське Слово. Незалежний суспільно-політичний часопис. Тижневик. Видавець: Др. Мих. Брящайко. Ужгород, вул. Лучкая. P. 3.

Земля і Воля. Господарський і суспільно-політичний двотижневик. Видавець: Віктор Курах. Мукачів, Єпископська 2. P. 1. Виходить з 10. VIII 1934 р.

Маньджурський Вістник. Орган української національно-державницької думки. Тижневик. Харбін, Новоторгова вул. 9. Укр. Націон. Дім. P. 3.

Руски Новини за Русинох у Кральовини Югославії. Тижневик. Дяково.

Голос Покуття. Народний часопис. Коломия, вул. Українська 41. Р. 1. Останнє число 8 з дати 28. X. 1934 р.

Жіноча Доля. Часопис для українського жіноцтва. Виходить двічі в місяць. Коломия. Р. 10. Ред. і вид. О. Кисілевська.

Господарсько - Кооперативний Часопис. Орган РСУК Центрального Об'єднання Укр. Кооперації. Тижневик. Львів, вул. Міцкевича 12. Р. 14.

Український Міщанин. Часопис, присвячений справам культ.-освітнім, економічним, фаховим і політичним українського міщанства. Тижневик. Станиславів—Львів. Р. 1.

Українська Нива. Тижневик. Луцьк. Р. 9.

Рускій Голос. Єженедільний орган руской общественной мысли. Львів, Руська 3. Р. 13.

Слово. Ілюстрована церковна, общественная и литературна газета. Виходить що-тижня. Варшава. Р. 4. Вид. правосл.

Беларусь Працы. Орган Беларускае Нацыяналістычнае Сябрыны. Вільно, Баровая 7а. Р. 1. Виходить неперіодично.

● **Новы Шлях.** Орган Беларускае Нацыянальна-Соцыялістычнае думкі. Місячник. Вільно, Кальварійська 16. Р. 2. Виходить неправильно.

Katolički List. Тижневик. Zagreb, Kaptol 29.

Przegląd Katolicki. Pismo tygodniowe poświęcone sprawom religijnym, kulturalnym i społecznym. Warszawa Krak. Przedmieście 71. R. 72.

Gazeta Kościelna. Tygodnik poświęcony sprawom kościelnym, Organ Stow. Kapłańskich w Polsce. Wyd. Tow. „Biblijoteka Religijna“. Lwów, ul. Zygmuntowska 4. R. 41.

Biuletyn Polsko-Ukraiński. Tygodnik ilustrowany. Wyd. Stow. Polsko-Ukr. Warszawa, ul. Leszczyńskiego 9. R. 3.

Przegląd Wileński. Pismo poświęcone sprawom krajowym. Dwutygodnik. Wyd. i red. Ludwik Abramowicz. Wilno, ul. Sierakowskiego 21. R. 17.

Bunt Młodych. Niezależny organ młodej inteligencji. Wyd. i red. nac. Jerzy Giedroyc. Warszawa, ul. Długa 25. R. 5. Wychodzi dwa razy w miesiącu.

Słowo. Щоденник консервативного напрямку. Поміщує часто статті на унійні теми. Wilno, ul. Zamkowa 2. R. 13.

Kurjer Wileński. Niezależny dziennik demokratyczny. Теж часто забирає голос в уійних справах. Wilno, ul. Biskupia 4. R. 11.

Воскресное Чтеніе. Церковно-народный иллюстрированный журналъ. Warszawa, Zygmuntowska 13. Служить за офіц. орган Правосл. Авток. Церкви в Польщі. Р. 11.

Гласник. Службени орган Српске Православне Патријаршије. Власник: Свети Архиерејски Синод. Сремски Карловци, Сремска Манастирска Штампаріја. Р. 15.

Бюлетини.

Екклезія — Ecclesia. Бюлетень інформації релігійної. Bulletin d'information religieuse. Ред. і Вид. Евген Бачинський. Genève, Rue de la Confederation. (По укр. і франц.) Р. 5. Останнє число порядкове від дня видання першого числа, що на надіслано, ч. 95.

Polska Katolicka Agencja Prasowa — КАР. Wydawnictwo codzienne w języku polskim i periodyczne w językach: ang., franc., niem. i włoskim. Rok założenia 1927. Warszawa, Miodowa 17.

Wiadomości Ukraińskie — WU. Codzienny Biuletyn prasowy z różnych dziedzin życia ukraińskiego. Warszawa, ul. Chmielna 26. Rok założenia 1929.

бе. ел.

Нові книжки

Гомілійні Науки на неділі на зачалах недільних апостолів о. Т. Савойки — вийшли друком іще 1924. р. і були тоді дуже прихильно зрецензовані в „Ниві“, та на жаль, досі мало використані нашим духовенством. А шкода, бо цей гомілії зпід пера знаного й досвідного проповідника, що крім цих гомілій видав „Науки недільні“ — в двох накладах і „Науки празничні“, а в ці „Гомілетичні Науки“ вложив не лише книжкову мудрість, але й практичний, багатий досвід з проповідництва й душпастирства. В листі до Автора так пише про ці науки Преосвящ. Еп. Н. Будка: „Це в нас на полі голошення Божого слова історичні проповіді: змістом повні, формою легкі, практичні, народньо-патріотичні, з гарною мовою“. Додати б хіба, що своїм змістом причиняться до поглиблення догматичного знання й поширення релігійного світогляду, а при тім дуже займаючі, цікаві й новітні, узгляднують новочасне душпастирвання, та навязують до життя першохристиянських громад, а спираються на вельми живій науці великого Апостола народів, св. Павла. Тому вповні заслугоють на чим скоріше та як найбільше поширення. Дістати можна в „Доставі“ і в кожній нашій книгарні у Львові. Ціна 6 зол.

о. М. Д.

Контроверзії

довкола катихизму „Божа наука“

(Відповідь на звваги о. Лади, випечатані в „Ниві“ з с. р.
ч. 10, стор. 365—366)

1. Семей день сотворення.

В „Божій Науці“ на стор. 18 образок має підпис „Семий день сотворення“. О. М. Лада каже, що там „введена необоснована новість, незгідна з біблією, де говориться про шість днів сотворення“. Чи се дійсно так?

Біблія, оповідаючи про сотворення світа, говорить про сім днів, та ніодного з них не називає „днем сотворення“. Якжеж назвати семей день у звязку з попередніми шістьма? Чи дійсно поняття „сотворення“ мусить бути виключене від „смого дня“, бо ніби тут Бог уже нічого не „творив“ тільки „відпочивав“, отже ніби в поняттю „смого дня“ може бути поміщена тільки ознака божої „бездільности“ (відпочинку), а не може бути поміщена ознака божого творчого діланья?

У біблійі читаємо про семей день: „**І докінчив Бог смого дня своє діло, котре вчинив; і відпочив смого дня від усякого свого діла, котре вчинив.**

„І благословив Бог семей день і посвятив його“ (Бит. 2, 2—3).

Як з тих слів видно, біблія виразно говорить, що Бог ще й „смого дня“ творив: „докінчив своє діло“ і „благословив семей день“. Те „благословлення“ каже догадуватися, що боже творення „смого дня“ було якесь висше: Бог уже не творив нових родів органічних еств, але упорядкував усі органічні закони з огляду на будучність людського роду (як коли новозбудований дім малюють і вичищують). Значить, що на основі біблійі до поняття „смого дня“ належать ознаки і божого творення і божого відпочинку. Тому назва „семий день сотворення“ не є „необоснована новість, незгідна з біблією“, але власне згідна з біблією, хоч і є новість.

Справді Отці Церкви говорили тільки про шість днів сотворення (hexaemeron, „шестидневіє“), та ми їх тут мусимо справити, бо ми без порівнання більше знаємо з прилюдної історії світа, ніж вони знали, і красше можемо розуміти вискази св. письма. Отці під „днями“ сотворення розуміли дні тижня, а семей день брали як суботу (неділю), і боже благословення „смого дня“ вони відносили до суботи як дня в тижні. Алеж новочасна геольогія нас повчила, що біблійні дні сотворення се були довжезні

епохи, а в кожній з тих епох земля (взагалі світ із земського становища) мали інакший вигляд, знаходилася в іншій фазі сотворення. Отже при біблійних днях сотворення ми цілком не маємо на думці днів у тижні, тільки різні фази сотворення, тому те, що біблія говорить про семий день, мусимо віднести до семої фази сотворення. Сема фаза сотворення триває від появи людини на світі, ми живемо в епосі семої фази сотворення, по біблійному: в семому дні сотворення. Отже „семий день сотворення“ се найправильніша назва, яка тільки може бути, і думаю, що її треба поширювати.

Кожда нова фаза органічного світа так повставала, що деякі давні роди вигибали, а нові з'являлися. Чи чинники тих нових родів були Богом створені саме в даній новій епосі, чи вже в попередній, се тяжко вирішити. Та на всякий випадок у кожній новій епосі виступали нові фізичні, а потім і органічні появи. В останній фазі сотворення, в „семому дні“, вже по появі людини, повстали усі відміни домашніх звірят, овочевих дерев та квітів. Отже також остання фаза має щось нового, чого в попередніх фазах не було, а воно є виявом божого творення.

Зрештою по загально прийнятій думці Бог творить щораз нові людські душі. Тому годі в „семому дні“ висувати тільки божий „відпочинок“.

2. **Образок** на шестий день сотворення є в книжці на стор. 22, та він має підпис „Сотворення людей“, бо він прив'язаний до параграфу під тим самим заголовком.

3. Щодо хронологічного порядку сотворення людей, то отся заввага о. Лади слушна і треба буде її узглядняти при новім виданню (хоч у дійсности се річ *minimi momenti*).

4. о. Лада безпідставно ставить Єремію на один рівень святости з Іваном Хрестителем (власно се не обоснована новість, незгідна зі св. Письмом). Про Єремію сказано в біблійі: „Скоріше, ніж я сотворив тебе в утробі, я тебе знав; а скоріше, ніж ти вийшов з утrobi, я тебе посвятив — на пророка народам дав я тебе“ (Єр. 1, 5). Тут мова тільки про призначення на пророка, а не про повне освячення, через котре відпускається й первородний гріх. Подібно й ап. Павло про себе говорить: „Але коли подобалося Богу, що вибрав мене з лона моєї матери і покликав своєю ласкою“ (Гал. 1, 15). А про Івана Хрестителя сказано: „і Святим Духом наповниться ще з утrobi матери своєї“ (Лук. 1, 15). Так ті речі Церква завжди розуміла. На се згода, що в малім катихизмі можна пропустити згадку про освячення Івана Хрест., та члени комісії мали на думці, що „Божу Науку“ будуть читати

й старші, котрим треба знати про виїмкову святість Христового Предтечі і Хрестителя.

5. о. Лада іронічно написав: „Бо Мойсей не нарікав на Бога, ані не ворохобився проти себе“. Перший раз у житті таке читаю! Очевидно, „віц“, що ніби Мойсей не ворохобився проти „себе“, треба так розуміти, що Мойсей не ворохобився проти „Бога“. Мойсей не нарікав на Бога? Алеж біблія пише: „Тоді закликав Мойсей до Господа, кажучи: Щож маю робити тому народови? Близько до того, що мене укаменують“. (2 Мой. 17, 4). Мойсей тут про себе говорить евфемічно. Одначе в дійсності мусіло тоді в його душі діятися далеко більше такого, що противилося Богу, бо Бог се взяв Мойсеєви й Аронови за гріх, і саме за гріх ворохобні:

„Тому, що ви не повірили мені“ (4 Мой. 20, 12), тому, що ви були відпорні мому слову при водах сварки“ (4 Мой. 20, 24) „тому не введете народу до землі, котру а йому дав“. Чомуж жиди ворохобилися проти Бога? Бо мали непостійну віру. А тим гріхом прогрішилися також Мойсей і Арон. У катихизмі годі було описувати нагоду, при котрій Мойсей прогрішився, та з тексту ясно, що також Мойсей не був цілком вільний від гріха, задля котрого Бог не допустив старшого покоління до обіцяної землі.

6. Про розміщення катихизмових питань *disputandum est*.

7. Навечеря перед Різдром, хоч воно належить до Різдрвянки, зачислено до однодневних постів з приводу строного посту і святочности того дня, через що він відбивається від решти Різдрвянки й стає аналогією до навечеря перед Богоявленням. Зрештою про доцільність такого виріжнення Навечеря перед Різдром *disputandum est*.

8. Питання 179 доцільно подає дефініцію природної (а не „світської“, як о. Лада пише) чесноти, бо без тої дефініції не можна зрозуміти надприродної чесноти. Скільки дітям потрібно знати про надприродну чесноту, се сказане в питаннях про благодать (266, 267).

9. Рішучо ліпше є „вибав нас від лукавого“, (як се має церковний текст) ніж „освободи“, бо освободжуємо того, хто вже є в неволі чи в тенетах, а „вибавляєм“ має ширше значіння: вибавляємо також того, кому щойно загрожує неволя чи небезпека, а власне такий змісл мають кінцеві слова Отченашу.

Чи має бути „вибав“ чи „вибави“, се нехай вирішать лінгвісти. Але ані „убійство“, ані „вбивство“, тільки „убійство“ (убойство), бо є „бий“, „розбий“, „розбийник“ (так у всіх словянських мовах), а не „бий“, „розбий“, „розбийник“.

Як треба транскрибувати церковну мову, се нелегка справа, треба її буде вирішити комісійно при помочі лінгвістів.

О. Г. Костельник.

Всячина.

Імянини Високопреосвящ. Митрополита Андрея стали і цього року для духовенства і всего зорганізованого громадянства нагодою заманіфестувати свою глибоку пошану і привязання до Високодостоїнної Особи Архипастиря. В наведеної 12. XII складало побажання духовенство, львівське і позальвівське, від імени якого привітав Митрополита Преосв. Іван, а хор питомців Духовн. Семинарії відспівав моголіття. В самий день імянин, 13. XII зібралися в Митрополита представники всіх українських центральних установ, в числі біля 80. Від зібраних промовив голова Укр. Парлямен. Репрезентації др. Дм. Левицький, вигаяючи Митрополита не лиш як голову Української Католическої Церкви, але й як найвищий авторитет Народу, і тому від імени організованого громадянства просив Владика прийняти на себе духовий і моральний провід української нації. — Крім установ склали Впреосв. Митрополитови побажання львівські українські середні школи, а гімназія і фахова школа СС. Василіанок при вул. Длугоша влаштували в Його честь окремий концерт.

Новий Апост. Адміністратор на Лемківщині. Декретом кінгрегації для справ Східної Церкви Папа призначив **о. дра Василя Масцюха**, пароха в Горожанні Великій, пов. Рудки апостольським адміністратором для Лемківщини. Весною ц. р. о. др. Микола Нагорянський, іменованний перший на становище апост. адміністратора, зрезигнував із тієї гідности і мимо натиску з ріжних боків, резигнації не відкликав.

Як ми про те своєчасно писали, Лемківська Адміністрація складатиметься з дев'ятох деканатів, вилучених з перемиської єпархії, яка однак, як подають часописи, має бути побільшена ще й дальшими деканатами. Ці деканати не мають бути раз на все відірвані від свого матірнього пня, перемиської єпархії, а тільки щодо них завішуються тимчасово юрисдикційні права перемиського Єпископа, переходячи на апост. адміністратора. Не усталений ще також осідок Адміністратора — Риманів чи Сянік — як подають часописи. Буде також створена окрема Дух. Семинарія, мабуть у Кракові, питомці якої (самі уроженці Лемківщини) будуть ходити на виклади Бюгословії на тамошній університет.

Новоіменованний Апост. Адміністратор стояв усе близько наукової праці, яка ведеться у Бюгословським Науковим Товаристві, читаючи свої праці на Наукових Засіданнях Товариства загалом, беручи живу участь в науковій роботі Товариства. Був теж і нашим співробітником, поміщуючи на сторінках „Ниви“ свої статті.

Дай Боже, щоби не сповнилися побоювання, будьто би Лемківська Адміністрація мала поглиблювати наше церковне і національне розбиття, але противно, щоби під управою нового Адміністратора наша церква і наш нарід на Лемківщині скріпився, а нова церковна одиниця вернулася знов до свого матірнього пня, щоби жити з ним і на далі спільним життям.

Εἰς πολλὰ ἔτη, Δέσποτα!

Зїзд Отців-провідників Марійських Організацій у Львові. В днях 26. і 27. грудня ц. р. відбувся у Львові II зїзд тих Отців катихитів і душпастирів, що ведуть чи бажають вести Марійські Організації. Зїзд, що відбувався в Малій Семинарії, розпочався архиєрейською Сл. Божою, що її відправив Преосв. Кир Іван в каплиці Семинарії. Відкрив зїзд, о. Іриней Назарко, ЧСВВ, що від 1932 року стоїть на чолі проводу Марійського Товариства Молоді, гарною і змістовою промовою, в якій згадав померших провідників Мар. Організацій в останніх роках та накреслив коротку історію діяльності Т-ва за час від I. зїзду, що відбувся перед 7-ми роками. Марійські організації наглядно ростуть, бо ось за останні два роки прибуло 58, з чого 19 стислих Мар. Дружин, канонічно еретованих і агрегованих до головної Мар. централі „Prima Primaria“ в Римі. Під сю пору маємо 236 українських Марійських організацій з 20.000 членів. На внесення о. Презеса зїзд вислав привітальну телеграму св. Отцєви на руки Апост. Нунція в Варшаві, а також обом Преосв. Владикам, перемиському і станіславівському; Впреосв. Митрополитови зложили учасники привіт особисто у його палаті першого дня нарад в полудне.

Після о. Назарка виголосив промову Преосв. Іван, у якій підкреслив велику вагу Мар. Дружин, як школи світських апостолів, що мають увести мир Христовий у Царство Христове, та уділив зїздови архиєрейське благословення.

По виборі президії (головував о. кан. др. Лаба) прочитано 9 рефератів, до яких вернемось ще може в наступних числах „Ниви“. Тут зазначимо тільки, що не всі реферати відповідали тому методичному завданню, яке йому було визначено Проводом Мар. Т-ва, тому що деякі оо. референти, замість зясувати методи праці в Мар. Дружинах, насвітливши їх всебічно практичними прикладами у своєї праці, оберталися у сфері високих, деколи просто метафізичних міркувань на тему ваги і завдань Марійських організацій та губилися у фразеології.

Та назагал зїзд був добре зорганізований, мав дуже поважний характер та приніс учасникам безперечно багато користей. Учасників було біля 100 осіб, між якими через оба дні бачили ми Преосв. Кир Никиту.

Побажаним було б уряджувати такі зїзди частіше.

Хто буде українським православним єпископом в Америці? В зв'язку з письмом представника царгородського патріархату в Америці, єп. Атенатора до голови Польської Прав. Церкви, митр. Діонісія, з проською предложити кандидата на становище єпископа української православної єпархії в Америці, опорожнене по смерті єп. Йосифа Жука (помер цього року), часописи подали вістку, що митр. Діонісій предложив на опорожнене місце ось таких кандидатів: єп. Полікарпа з Луцька, б. намісника Почаївської Лаври, архим. Дамаскина і пароха української православної парохії у Франції, о. Іл. Бриндзана. Тому що єп. Полікарп і архим. Дамаскин відказались прийняти пропозити їм становище, остала актуальною тільки кандидатура о. Бриндзана. О. Бриндзан працював перед війною на Буковині, а перед своїм відїздом до Франції був катихитом української гімназії в Рівнім на Волині.

Большевицька реформа шкільництва в Мексику. Палата депутатів в Мексику прийняла урядовий проєкт закону про „вільне й соціалістичне виховання“ молоді. Цей новий закон має виразно протирелігійний характер і під цим оглядом нічим не різниться від таких самих большевицьких приписів. На окрему увагу заслуговує арт. 73 закону, що вводить соціалістичне виховання молоді як обов'язкове до всіх прилюдних і приватних шкіл, вселюдних і середніх. Одні університети вільні покищо від цього примусу. Проти цих приписів запротестувала вже адвокатська палата і мексиканська академія правничих наук, підносячи, що примус соціалістичного виховання стоїть у разячій суперечности з поняттям „вільного виховання“. До цих протестів приєднався теж ректор національного мексиканського університету, бо бачить у новім законі велику небезпеку для свободи академічних студій.

Перед відновою нормальних дипл. взаємин між Чехословаччиною і Ап. Престолом. Часописи подають, що на становище апост. нунція в Празі має бути покликаний о. Кс. Ріттер, бувший аудитор нунціатури в Берні (Швайцарія). Остаточне рішення залежне від усталення поглядів чехословацького уряду з Ватиканом що до справи *modus vivendi*. Переговори в цій справі мають відбутися вже в найближчому часі. В переговорах має бути полагоджена передусім справа достосування границь єпархій до границь держави, а відтак усталення границь поодиноких єпархій в нутрі самої держави. Під цим оглядом поодинокі католицькі єпархії Чехословаччини знаходяться дійсно в виїмковім положенню. Деякі частини Шлеську підчинені юрисдикції архієпископа Бреславського (Німеччина), а всі майже поселости греко-католицького єпископства в Мукачеві залишилися на підставі Тріянонського договору на Мадярщині. —

Як відомо, від літа 1933 року, коли то уступив архієп. Чіріячі зі становища апост. нунція в Празі, те становище і до нині необсаджене.

Чехословацький міністр внутрішніх справ розв'язав в останніх часах пролетарський союз безбожників з осідком у Празі. Одночасно розв'язано всі відділи цього союзу в цілій Чехословаччині.

Нове католицьке видавництво в Польщі. З метою протиділати дешевій белетристичній літературі, яка в останніх часах масово поширюється в Польщі, виступив виленський архієпископ Ялбжиковський з ініціативою — оснувати нове католицьке видавництво польських повістей, вільних від морального бруду, виходячи з тієї слушної засади, що книжка гарного й цікавого змісту, а при тім естетично видана й дешева, мусить знайти читачів. Без такого видавництва автори Поляки-католики не визволяться зпід впливу видавців, якими є звичайно Жиди або масони. Ініціативу архієп. Ялбжиковського піддержало його духовенство і зобов'язалося від грудня ц. р. складати по 2 зл. місячно від кожного священика на сю ціль. Те саме постановило й духовенство католицької Пінської дієцезії, а за ним піде мабуть і Ломжинська дієцезія. Обчислено, що така акція може дати чверть мільона золотих річно.

В такий спосіб Поляки матимуть попри видавництво св. Войтіха, що має свою централю в Познані і філії по всіх більших містах, ще й друге велике католицьке видавництво.

Статистика католиків у важніших європейських краях. Як подають статистичні обчислення з р. 1931, найбільш католицьким краєм (розуміється що до числа католиків) се Італія, де католики творять 99·6% населення. Другою з черги є Франція з 95% католиків, 3% протестантів і 1/2% жидів. Далі йде Австрія з 92% католиків, 4 1/2% протестантів і 3 1/2% жидів; Чехословаччина з 77·3% католиків (з того 4% греко-католиків), 18·8% визнавців Чеських сект і 7·7% протестантів; Польща з 74% католиків (з того 11% греко-католиків), 12% православних, 5% протестантів і рештою жидів; Мадярщина з 67·2% католиків (з того 2·3% греко-католиків), і 27% протестантів (з чого 20·9% кальвіністів); в Югославії є католиків 37·4%, православних 48·7% і магомедан 11%. В Німеччині католиків є 32·4% (21 мільонів), протестантів 62·6% (40 міль.), а решта припадає на різні секти і безвіроісповідних. В Англії католики становлять 5% населення, а протестанти 94%.

Цікаві дані з останнього Евхарист. Конгресу в Буенос Айрес. Недавно видано статистику особливого руху в столиці Аргентини Буенос Айрес в часі міжнароднього Евхаристійного Конгресу, що відбувся, як ми про те

Церковні дзвони

доставляють

ЛІЯРНІ ДЗВОНІВ

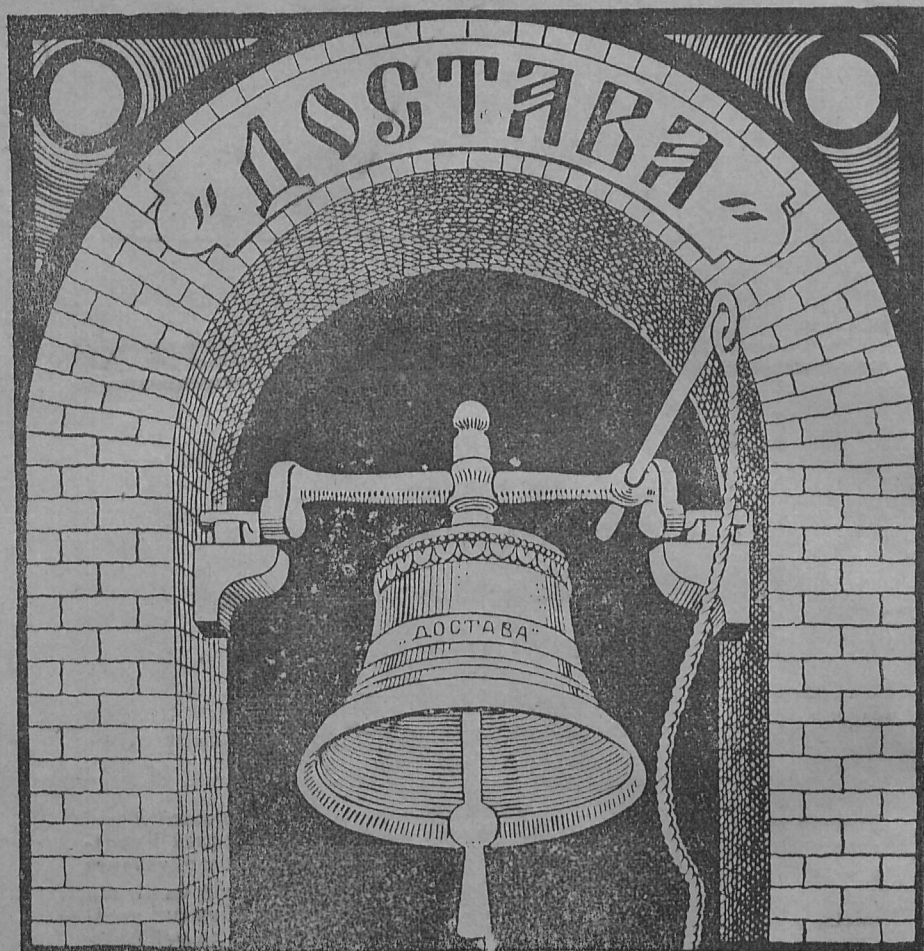
Братів Фельчинських

в КАЛУШІ і ПЕРЕМИШЛІ

Новина! Розбиті дзвони особливої вартости спюємо під гарантією, вони відзискають попередню краску і силу тону, через те перетоплення дзвонів зайве.

Осторога! Остерігаємо перед агентами якоїсь жидівської ліярні дзвонів зі Станиславова, які волочаться по селах та ярмарках і подаючи себе за наших відпоручників, напихають людям послідню тандиту. Ми як ніколи так і тепер не послуговуємось агентами в тій надії, що хто забажає доброго товару, довідається про нас з українських часописів, а жидівського агента з його дзвонами відправить до найближчої божниці.

**НАЙЛІПШІ ДЗВОНИ І ВСІ ЦЕРКОВНІ ПРЕДМЕТИ
в найбільшій виборі і найдешевше продає
одинок українська кооператива**

„ДОСТАВА“

В СВОЇХ СКЛАДАХ: ЛЬВІВ, ВУЛ. РУСЬКА Ч. 20.

Перемишль, Костюшка ч. 5., Тернопіль, вул. Руська ч. 14.

Направляє старі ризи, позолочує чаші і пр., бере на себе малювання церков, виготовлення іконостасів і ручить за солідне і стилеве виконання по приписам обряду. Письменно за цінами звертатися до Дирекції: Львів, Ринок 43, 1 п. Звертаємо увагу Всч. Духовенству, що всі інші фірми з церковними річима є або у ворожих нам руках, або є приватними підприємствами, а „ДОСТАВА“ є одинокою кооперативою, де членами є три наші Архієреї, многи священики і церкви.

З сих причин заслуговує на повне довіря і попєртя.

Ж 23911

1934